

SOSIAALINEN MEDIA DIGITAALISEN LÄHISUHDEVÄKIVALLAN VÄLINEENÄ

Tuuli Vaahtera
Pro gradu -tutkielma
Digitaalinen kulttuuri
Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Turun yliopisto
Elokuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Turun yliopisto

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos / Humanistinen tiedekunta

VAAHTERA, TUULI: Sosiaalinen media digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä

Pro gradu -tutkielma, 85 s., 6 liites.

Digitaalinen kulttuuri

Elokuu 2021

Pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä. Tutkimuksessa nostetaan esille väkivallan kokijoiden kokemuksia digitaalisesta väkivallasta ja sosiaalisen median osuudesta väkivallanteoissa. Tutkimuksessa selvitetään myös, minkälaisia seurauksia digitaalisesta lähisuhdeväkivallasta on ilmennyt kokijoille, miten he tunnistivat olevansa väkivallan kohteena ja miten he reagoivat väkivaltaan. Analyysissa pureudutaan lisäksi kokijoiden kokemuksiin avun hakemisesta ja avun saamisesta väkivaltaisessa tilanteessa ja väkivallan jälkeen.

Tutkimusta voisi luonnehtia ilmiölähtöiseksi läpileikkaukseksi siihen, minkälaisena digitaalinen lähisuhdeväkivalta näyttäytyy sosiaalisen median kontekstista käsin tarkasteltuna. Kyseessä on laadullinen tutkimus ja aihepiiriä lähestytään väkivallan kokijan näkökulmasta. Primääriaineistona toimii Webropol-työkalun avulla kerätty verkkokyselyaineisto, joka muodostuu väkivallan kokijoiden subjektiivisista kokemuksista. Aineiston analyysityössä on hyödynnetty sekä kokemuksen tutkimisen että fenomenologian menetelmiä. Konkreettisesti aineisto on analysoitu teemoittelun keinoin.

Tutkimustulokset osoittavat, että sosiaalinen media taipuu lähisuhdeväkivallan välineeksi monilla tavoilla. Väkivallan tekijät ovat käyttäneet sosiaalista mediaa vainon toteuttamisessa, kohteen kontrolloimisessa, kiristämisessä ja häirinnässä sekä kuviin perustuvan seksuaalisen väkivallan välineenä. Väkivallan aiheuttamat seuraukset ovat olleet kokijoille moninaisia, mutta lähtökohtaisesti psyykkisiä ja sosiaalisia. Kokijat ovat reagoineet väkivaltaan eri keinoin, esimerkiksi katkaisemalla suhteen väkivallan tekijään. Useissa tapauksissa väkivalta ei ole loppunut suhteen katkaisemiseen, vaan erilaisten tukipalveluiden ja viranomaisten apu on ollut välttämätöntä.

Tukipalveluiden, keskusteluavun, vertaistuen ja digitaaliseen lähisuhdeväkivaltaan liittyvän asianmukaisen tiedon saatavilla olon merkitykset korostuivat kokijoiden avuntarpeissa. Digitaalinen lähisuhdeväkivalta koskettaa kaikkia ihmisiä taustatekijöihin katsomatta. Teknologian kehityksen myötä syntyy jatkuvasti uusia väkivallan väyliä, joten aikaansa kuvaava tutkimustieto on ilmiön kokonaisvaltaisemman ymmärtämisen ja oikein kohdennetun avun tarjoamisen kannalta keskeisessä roolissa.

Asiasanat:

digitaalinen lähisuhdeväkivalta, sosiaalinen media, verkkokysely, kokemus

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuskysymykset.....	1
1.2 Aineisto ja menetelmät.....	4
1.3 Eettinen pohdinta.....	11
1.4 Aikaisempi tutkimus ja keskeiset käsitteet.....	14
2. Digitaalisen lähisuhdeväkivallan juurilla.....	19
2.1 Sosiaalisen median pimeä puoli.....	19
2.2 Teknologiavälitteisen häirinnän kehityskaari.....	23
2.3 Digitaalinen lähisuhdeväkivalta.....	28
3. Digitaalisen lähisuhdeväkivallan kokemukset sosiaalisessa mediassa.....	33
3.1 Sosiaalisen median kanavat väkivallan välineinä.....	33
3.2 Digitaalisen lähisuhdeväkivallan muodot sosiaalisessa mediassa.....	36
3.3 Väkivaltakokemuksen vaikutukset kokijaan.....	49
4. Digitaalisen väkivallan tunnistaminen ja siihen reagointi.....	55
4.1 Digitaalisen väkivallan tunnistaminen.....	55
4.2 Väkivaltaan reagoiminen ja suhtautuminen sosiaaliseen mediaan.....	58
4.3 Avun hakeminen ja saaminen.....	64
5. Loppupäätelmät.....	72
5.1 Keskeiset tulokset.....	72
5.2 Jatkotutkimusideat.....	77
Lähteet.....	80
Liitteet.....	86

1. Johdanto

1.1 Tutkimuskysymykset

Digitaalinen väkivalta on käsitteenä tuore suomalaisessa väkivaltakeskustelussa, vaikka ilmiö itsessään ei ole täysin uusi.¹ Aihepiiriin on kuitenkin kiinnitetty lähivuosina enemmän huomiota ja ilmiötä on tehty näkyväksi eri tahojen toimesta. Esimerkiksi Oikeusministeriön julkaisemaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan (2020–2023) on sisällytetty toimenpiteitä, joiden avulla pyritään ennaltaehkäisemään ja lisäämään tietoisuutta digitaalisesta väkivallasta. Ilmiötä ei ole juuri käsitelty aiemmissa naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisissa ohjelmissa.² Digitaalisen väkivallan toteuttaminen tai kohtaaminen ei kuitenkaan ole sidoksissa esimerkiksi sukupuoleen, fyysisyyteen tai maantieteellisiin rajoihin. Näenkin digitaalisen väkivallan ihmisten välisenä kollektiivisena ongelmana, taustatekijöihin katsomatta.

Digitaaliselle väkivallalle ei ole muodostunut yhtä staattista määritelmää, vaan se voidaan nähdä ikään kuin kattoterminä väkivallalle ja häiriköinnille, joka tapahtuu teknologiaa hyödyntäen tai teknologisilla alustoilla. Yksinkertaistettuna digitaalinen väkivalta voidaan ymmärtää väkivaltana, jossa hyödynnetään digitaalista teknologiaa, kuten älypuhelimia, tietokoneita, paikannuslaitteita tai sosiaalista mediaa. Verkossa tapahtuva nimittely, nolaaminen, vainoaminen ja seksuaalinen häirintä ovat esimerkkejä digitaalisen väkivallan ja häirinnän ilmenemismuodoista. Myös kumppanin tai entisen kumppanin vuorovaikutuksen kontrolloiminen, vakoilu ja paikantaminen sekä puheluilla ja viesteillä häiritseminen ovat digitaalista väkivaltaa.³

Kiinnostuin aihepiiristä sen monimuotoisuuden ja ajankohtaisuuden takia. Teknologiavälitteisen väkivallan tekeminen on verrattain helppoa ja kuka tahansa voi joutua sen uhriksi, jopa tietämättään. Väkivallan tekoja voidaan tehdä huomaamattomasti tai näkyvästi, yksityisesti tai julkisesti. Tutkielmani aihetta valitessa perehdyin henkilökohtaisen kiinnostukseni pohjalta aiheeseen liittyvään uutisointiin ja tutkimukseen, ja totesin, että haluan ymmärtää ilmiötä laajemmin. Aihepiirissä kiinnostuin erityisesti siitä, miten julkista voidaan käyttää vallan käytön

¹ Ruuskanen 2020, 41.

² Ruuskanen 2020, 10.

³ Ruuskanen 2020, 39.

välineenä toista kohtaan ja miten väkivallan tekijä pystyy teknologian avulla kontrolloimaan kohdetta olematta kuitenkaan kohteen kanssa fyysisesti samassa paikassa.

Tutkielma on toteutettu yhteistyössä Tukikeskus Varjon⁴ kanssa. Pohtiessani aiheen näkökulmaa ja rajausta totesin, että haluan tutkielmani olevan ennen kaikkea hyödyllinen digitaalisen väkivallan tutkimuksen kentällä. Päätin ottaa yhteyttä Tukikeskus Varjoon, joka on eron jälkeisen väkivallan ja vainon tukikeskus. Varjon henkilökunta on perehtynyt digitaalisen vainon ja väkivallan teemoihin, joten tiedustelin heidän kiinnostustaan mahdolliseen yhteistyöhön. Olen saanut ammattitaitoista apua ja tukea Varjon henkilökunnalta erityisesti aiheen rajauksen pohtimisessa ja aineistonkeruun eri vaiheissa.

Keskusteltuani digitaalisen väkivallan teemoista Tukikeskus Varjon työntekijöiden kanssa tutkimukseni aiheeksi rajautui digitaalisen lähisuhdeväkivallan ja sosiaalisen median suhde. Keskusteluissa toistui sosiaalisen median rooli digitaalisen väkivallan välineenä. Tietojeni mukaan digitaalista lähisuhdeväkivaltaa ei ole myöskään tutkittu Suomessa tästä näkökulmasta käsin erikseen, omana tutkimuksena. Perustelen sosiaalisen median näkökulman valitsemista myös kyseisen alustan käytön suosiolla ja yleisyydellä. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2020 69 prosenttia 16–89-vuotiaista suomalaisista seurasi sosiaalista mediaa. Sosiaalisen median käyttö kasvoi vuodesta 2019, jolloin seuraajia oli 61 prosenttia.⁵ Näin ollen aihepiiriin liittyvä tutkimustieto on hyödyllistä yleisesti sosiaalisen median käyttäjille.

Tutkimuksen tarkastelun kohteeksi valikoitui lähisuhdeväkivalta, sillä kyseessä on yksi Suomen näkyvimmistä ihmisoikeusongelmista.⁶ Tutkielmassa käytän lähisuhdeväkivalta-käsitettä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määritelmän mukaisesti. Lähisuhdeväkivallassa tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa. Väkiältä voi kohdistua henkilön nykyiseen tai entiseen kumppaniin, lapseen, lähisukulaiseen tai muuhun läheiseen.⁷

Pro gradu -tutkielman keskeisenä tavoitteena on selvittää, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä. Tutkimuksen primääriaineistona toimii väkivallan kokijoiden omat kokemukset, joten lähestyn aihetta kokijoiden näkökulmasta. Käsittelen

⁴ Tukikeskus Varjo 2021.

⁵ Suomen virallinen tilasto (SVT) 2020.

⁶ Suomen YK-liitto 2017.

⁷ Terveiden ja hyvinvoinninlaitos: Lähisuhdeväkivalta 2021.

analyysiluvuissa informanttien lähisuhdeväkivallan kokemuksia sosiaalisessa mediassa sekä tuon ilmi, minkälaisia vaikutuksia digitaalisella väkivallalla voi olla kokijaan. Selvitän myös, miten kokijat tunnistivat olevansa väkivallan kohteina ja miten he reagoivat tilanteeseen. Tämä on keskeistä, sillä digitaalisille väkivallanteoille tyypillistä on se, että niitä voi olla vaikea tunnistaa väkivallaksi.⁸ Tutkimusta voisi täten luonnehtia ilmiölähtöiseksi läpileikkaukseksi siihen, minkälaisena lähisuhdeväkivalta näyttäytyy sosiaalisen median kontekstista käsin tarkasteltuna.

Tutkielmani päätutkimuskysymys on seuraava: *Miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä?* Päätutkimuskysymyksen tueksi muodostin kolme tarkentavaa alakysymystä: *Miten väkivallan kokemus on vaikuttanut kokijaan? Miten ja milloin kokija tunnistaa olevansa väkivallan kohteena? Miten hän reagoi väkivaltaan?*

Ensimmäisen kysymyksen avulla pyrin selvittämään vastaajan näkökulmasta, mitä tapahtui ja miten sosiaalinen media liittyi tapahtuneeseen. Toisen kysymyksen avulla pureudun siihen, minkälaisia seurauksia väkivallan kokemus aiheutti kokijalle ja miten vaikutukset ilmenivät. Kolmannen kysymyksen avulla selvitän, miten kokija havahtui väkivaltaan ja mitä mahdollisia toimenpiteitä hän teki tunnistettuaan olevansa väkivallan kohteena. Kysymykseen liittyy myös kokijan kokemus avun hakemisesta ja saamisesta.

Tutkimuskysymysteni lisäksi pidän aihepiirin alati muuttuvan luonteen takia tärkeänä käsitellä digitaalisen väkivaltailmiön ja sosiaalisen median kehityskaaria monine ulottuvuuksineen. Digitaalinen väkivalta tai sosiaalinen media eivät ole nykyisin tunnetuissa muodoissaan syntyneet tyhjästä. Teknologia on tarjonnut sosiaaliseen kanssa käymiseen tarkoitettuja alustoja, ja samalla myös mahdollistanut monenlaisen häiriökäyttäytymisen, jo ennen internetin yleistymistä. Esimerkiksi 1990-luvun alkupuoliskolla sähköisinä keskustelualueina toimivat puhelinverkkoon liitetyt BBS-palvelimet (bulletin board system), joita nimitettiin muun muassa ”purkeiksi”.⁹ Tappelut, kiistelut, fleimaamiset ja trollaamiset yleistyivät internetin puolella, mutta olivat tuttu ilmiö jo purkkien aikakaudella.¹⁰ Tutkielmani aihepiirin kannalta onkin keskeistä hahmottaa, että uusi teknologia perustuu aina vanhaan. Teknologian kehitys sekä sosiaalisen median suosio ja käyttäjämäärien kasvu ovat kuitenkin nostaneet ongelmat uudelle tasolle. Tutkimukseni tarkoitus

⁸ Naisten Linja: Digitaalinen väkivalta 2021.

⁹ Suominen et al. 38, 2019.

¹⁰ Suominen et al. 55, 2019.

onkin tarjota aikaansa kuvaavaa tietoa digitaalisesta lähisuhdeväkivallasta ilmiönä, kokijoiden näkökulmasta tarkasteltuna.

1.2 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen keskiössä on yksilöiden kokemuksellinen tieto, eikä valmista aineistoa tutkimuskysymyksiäni ajatellen ollut olemassa. Tästä syystä halusin kerätä primääriaineistoni itse. Itse kerätty aineisto on ajantasainen ja uniikki, joten aineiston pohjalta johdetut tutkimustulokset tarjoavat tuoretta tietoa aiheesta. Pidän tärkeänä eritoten tutkittavan ilmiön nopean kehittymisen kannalta sitä, että tutkimustulokset ovat ajantasaisia. Teknologian kehityksen myötä syntyy jatkuvasti uusia väkivallan välineitä ja väyliä, joten aikaansa kuvaava tutkimustieto on ilmiön kokonaisvaltaisemman ymmärtämisen kannalta keskeisessä roolissa.

Päätin kerätä aineiston Webropol-verkkokyselytyökalun¹¹ avulla. Olen todennut menetelmän toimivaksi aiemmissa tutkielmissani ja ajattelin, että verkkokyselyn avulla voisin tavoittaa mahdollisimman monipuolisesti ja laaja-alaisesti potentiaalisia vastaajia. Kyselytutkimus on hyvä valinta, kun tavoitteena on kerätä ja tarkastella tietoa esimerkiksi yhteiskunnallisista ilmiöistä, ihmisten toiminnasta, mielipiteistä, asenteista ja arvoista.¹² Tutkimukseni kohteena on yhteiskunnallinen ilmiö, digitaalinen väkivalta, sekä vastaajien omat kokemukset. Näin ollen koen, että verkkokysely oli perusteltu ja sopiva aineistonkeruumenetelmä tämän tutkielman yhteydessä.

Kyselylomakkeen sisällön suunnittelussa panostin kysymysten muotoiluun. Halusin, että kyselyn kysymykset palvelevat parhaalla mahdollisella tavalla mahdollisia informanteja ja tutkimukseni fokusta. Halusin varmistaa, että kysymykset ovat selkeitä, ymmärrettäviä ja informanteja kunnioittavia. Tässä vaiheessa sain asiantuntevaa apua Tukikeskus Varjolta. Varjon henkilökunnan jäsen ja osa Varjon asiakkaista luki kyselyluonnoksen raakaversio, ja he antoivat siitä palautetta.

Kommentit olivat hyödyllisiä ja rakentavia. Niiden pohjalta huomasin, kuinka suuri merkitys esimerkiksi tarkasti harkituilla sanavalinnoilla on. Epäonnistuneet sanavalinnat voivat antaa vastaajalle väärän vaikutelman siitä, mitä kyselyn tekijä on tarkoittanut. Huolimattomat

¹¹ Webropol 2021.

¹² Vehkalahti 2019, 11.

sanavalinnat voivat aiheuttaa vastaajassa tuntemuksen esimerkiksi vähättelystä. Tästä syystä kohderyhmän antamat kommentit olivat erityisen arvokkaita, sillä pystyin hiomaan käyttämäni sanavalinnat mahdollisimman neutraaleiksi ja kunnioittaviksi.

Suunnittelin kysymysten muotoilun ja kyselyn rakenteen huolellisesti etukäteen, jotta tulevasta aineistosta tulisi mahdollisimman paljon tutkimuskysymyksiä palveleva, eikä kysymyksiä ymmärrettäisi väärin esimerkiksi huolimattoman muotoilun perusteella. Aineistonkeruussa haastattelulomake ja kyselylomake muistuttavat toisiaan. Erona on se, että kyselylomakkeen on toimittava omillaan ilman haastattelijan apua, kun taas haastattelututkimuksessa tutkija tai haastattelija esittää kysymyksiä suoraan vastaajalle.¹³ Haastatteluissa tutkija voi tarvittaessa kysyä lisäkysymyksiä tai tarkentavia kysymyksiä haastateltavalta. Tätä mahdollisuutta ei ole, kun hyödynnetään verkkokyselyä aineistonkeruun välineenä. Täten kyselyn huolellinen suunnittelu on avainasemassa aineiston keruun onnistumisen kannalta.

Suunnittelun ja korjaustoimenpiteiden jälkeen kysely oli sisällöllisesti valmis. Tein kyselyn Webropol-ohjelmalla, ja testasin kyselyn teknisen toimivuuden koevastaajilla. Tämä osuus oli huomattavasti nopeampi ja helpompi kuin kyselyn sisällön tekeminen. Kyselyssä oli yhteensä 15 kysymystä ja siihen vastattiin anonyymisti. Tunnistetiedoista kartoitin vain sukupuolen ja iän, nämä olivat myös ainoat pakolliset kysymykset. Loput kysymykset olivat avoimia ja vastaajalla oli vapaus valita, vastaako hän kaikkiin vai vain osaan kysymyksistä.

Käytin avoimia kysymyksiä, sillä en halunnut rajoittaa vastaajien vastauksia tai luoda ennalta määrättyjä vaihtoehtoja, sillä tutkimuksen kohteena oli subjektiiviset kokemukset. Avoimet kysymykset ovat välttämättömiä silloin, kun vaihtoehtoja ei voida tai haluta luetella, vaihtoehtoja on liikaa tai niitä ei ole mahdollista etukäteen rajata riittävästi.¹⁴ Avoimet kysymykset tuottavat myös laajempaa tietoa ja ymmärrystä kuin suljetut kysymykset.¹⁵ Kyselyn loppuun lisäsin avolaatikon, johon vastaajan oli mahdollista kirjoittaa vapaasti kokemuksestaan.

Erityisen tärkeää oli alusta asti miettiä, miten ja mistä tavoitan sopivat informantit vastaamaan kyselyyn. Sopivien vastaajien löytäminen vaati strategista suunnittelua jo aiheen sensitiivisyydenkin puolesta. Kyselylomakkeen suunnitteluvaiheen aikana anoin Viola väkivallasta

¹³ Vehkalahti 2019, 11.

¹⁴ Vehkalahti 2019, 25.

¹⁵ Kananen 2017, 98.

vapaaksi ry:n hallitukselta tutkimuslupaa. Lupa oli tärkeä, koska sen avulla Varjon henkilökunta sai luvan jakaa kyselyäni verkkosivuillaan, sosiaalisessa mediassa sekä kohdennetusti asiakkaille. Tutkimuslupa myönnettiin ja tältä osin kyselyn jakamiseen liittyvät asiat olivat selviä.

Verkkokyselyyn voidaan tavoittaa vastaajia kolmella tavalla: lähettämällä potentiaaliselle informantille sähköpostitse kutsu kyselyyn, ottamalla vastaajaehdokkaisiin yhteyttä puhelimitse tai postitse sekä mainostamalla kyselyä esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, verkkosivuilla ja keskustelupalstoilla.¹⁶ Tämän tutkielman puitteissa vastaajia yritettiin tavoittaa mainostamalla kyselyä sosiaalisessa mediassa, Tukikeskus Varjon ja Viola väkivallasta vapaaksi Ry:n verkkosivuilla sekä kohdennetulla kyselyn jakamisella.

Verkkokysely julkaistiin Tukikeskus Varjon verkkosivuilla 5.2.2021. Kyselyn viimeinen kokonainen vastauspäivä oli 5.3.2021 ja suljin kyselyn 6.3.2021 aamulla. Olin optimistinen vastaajamäärän suhteen, kun kysely tuli julki. Vastauksia ei kuitenkaan tullut ensimmäisten päivien aikana ollenkaan. Pohdin mahdollisia syitä sille, miksi vastauksia ei tullut. Aihe saattoi olla esimerkiksi liian arkaluontoinen, tai ehkä lomakkeeseen vastaaminen vaikutti liian työläältä. Päätin vaikuttaa siihen, mihin pystyin, eli kyselyn näkyvyyden lisäämiseen. Myös Tukikeskus Varjon taholta tehostettiin kyselyn levitystä.

Otin yhteyttä yhdistyksiin ja tahoihin, joiden kautta uskoin tavoittavani kyselyyn sopivia vastaajia. Ilokseni tutkielmani aiheita pidettiin tärkeänä ja kyselyni sai uusia levityskanavia. Kysely julkaistiin Tukikeskus Varjon¹⁷ ja Viola – väkivallasta vapaaksi ry:n¹⁸ lisäksi Nettiturvakodin¹⁹, Miessakit ry:n²⁰, Porin Sininauha ry:n²¹, Maria Akatemia ry:n²² ja Miesten tasa-arvo ry:n²³ Facebook-sivuilla.

Kyselyissä on aina ennakoimaton tilanne sen suhteen, tavoittaako se sopivan vastaajakunnan, ja vaikka tavoittaisi, vastataanko kyselyyn siitäkään huolimatta. Tehostettujen toimenpiteiden myötä aluksi toivottamalta näyttänyt tilanne kuitenkin parani ja sain lopulta yhteensä 19 vastausta.

Vastausten määrä on verrattain pieni, mutta laadullisesti ja sisällöllisesti vastaukset olivat kattavia.

¹⁶ Laaksonen et al. 2013, 85.

¹⁷ kts. varjosta.fi.

¹⁸ kts. ensijaturvakotienliitto.fi/violary/.

¹⁹ kts. nettiturvakoti.fi.

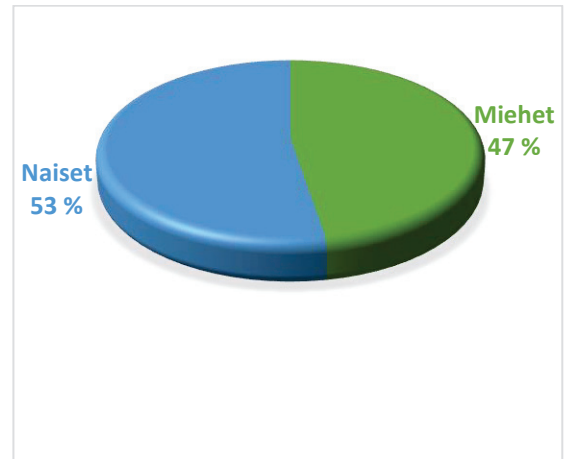
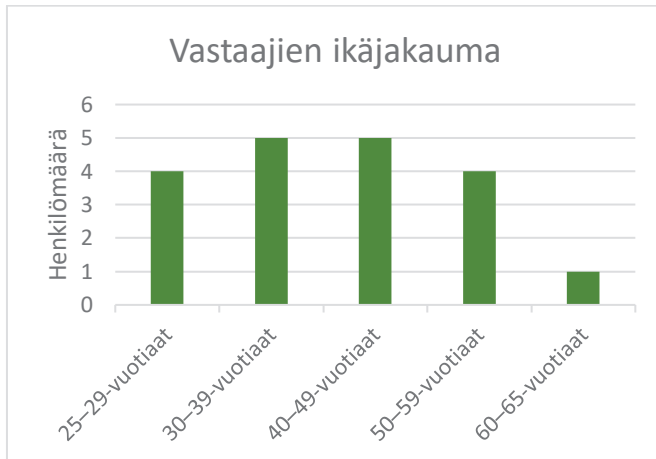
²⁰ kts. miessakit.fi.

²¹ kts. porinsininauha.fi.

²² kts. mariaakatemia.fi.

²³ kts. miestentasa-arvo.fi.

Alla olevissa taulukoissa on havainnollistettu vastaajien ikäjakaumaa määrien mukaan sekä vastaajamäärät (%) sukupuolen mukaan.

Vastaajien ikähaarukka ulottui 25 ja 61 vuoden välille, joten informantteja löytyi monesta eri ikäryhmästä. Vastaajien keski-ikä oli 41 vuotta. 10 vastaajista määritteli itsensä sukupuolen perusteella naiseksi ja 9 mieheksi. Näin ollen nais- ja miessukupuoli on aineistossa edustettuna määrällisesti lähes tasavertaisesti. Tutkimuksen kohteena ei ole vastaajien ikä tai sukupuoli, vaan yleisesti digitaalista lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden ihmisten kokemukset sukupuoleen tai ikään katsomatta. Pidän kuitenkin aineiston vahvuutena sitä, että vastaajat edustavat monia ikäryhmiä sekä kumpaakin sukupuolta. Nämä tekijät tekevät aineistosta moniulotteisen, mikä taas antaa aineksia rikkaammalle analyysille.

Aineiston analyysityössä olen hyödyntänyt soveltavasti kokemuksen tutkimisen ja fenomenologian menetelmiä. Miten kokemusta sitten voidaan tutkia ja mitä kokemus tarkoittaa? Aihepiiri on valtava, eikä yksiselitteisiä määritelmiä ole olemassa. Nostan esille huomioita kokemuksen tutkimiseen ja fenomenologiaan liittyvästä tutkimuskirjallisuudesta, joita olen hyödyntänyt tässä työssä. Lyhyesti kuvattuna voidaan ajatella, että kokemuksen tutkimisessa keskeistä on, miten hyvin tutkittavana oleva kohde tavoitetaan sellaisena kuin se tutkimuskysymysten kannalta on todellisuudessaan olemassa.²⁴

²⁴ Perttula & Latomaa 2008, 136.

Kokemus voidaan nähdä tajunnallisena tapana merkityksellistä todellisuuksia, joihin ihminen on suhteessa. Todellisuudet voidaan mieltää samaksi asiaksi kuin henkilön elämäntilanne. Näin ollen kokemuksella tarkoitetaan sitä, mitä elämäntilanne ihmisille tarkoittaa. Voidaan ajatella, että todellisuudessa on monia asioita, joihin kaikki ihmiset eivät ole suhteessa, ja näin ollen on paljon asioita, jotka eivät useille ihmisille tarkoita mitään. Nämä asiat eivät täten kuulu heidän elämäntilanteisiinsa, eikä niihin liitännäisiä kokemuksia voida tutkia, koska niitä ei ole.²⁵ Tästä näkökulmasta tarkasteltuna tutkimukseni informantit ovat samassa elämäntilanteessa, ja he jakavat kokemuksia samasta aiheesta, eli digitaalisesta lähisuhdeväkivallasta. Kokemukset koskevat samaa aihepiiriä, mutta jokaisen vastaajan kokemusmaailma on yksilöllinen.

Tutkin kokemuksia myös digitaalisen kulttuurin oppiaineeseen tekemässäni tutkielmassa, ja koin erittäin hyödylliseksi filosofian tohtori Timo Laineen artikkelin: *Miten kokemuksia voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*.²⁶ Laine kuvailee, miten fenomenologisella ja hermeneuttisella tutkimuksella on kaksitasoinen rakenne. Ensimmäisen tason muodostaa tutkittavan koettu elämä sellaisena kuin hän sen tutkijalle ilmaisee ja toisella tasolla tapahtuu tutkimus, joka kohdistuu ensimmäiseen tasoon. Laine selventää, miten ensimmäisellä tasolla haastateltava kuvailee mahdollisimman luonnollisesti omia kokemuksiaan ja niihin liittyvää ymmärrystä. Toisella tasolla tutkijan tehtävä on pyrkiä tematisoimaan ja käsitteellistämään ensimmäisen tason merkityksiä omalla kielellään.²⁷

Hyödynsin Laineen esittelemää kaksitasoista rakennetta aineistoni analyysissä. Laine viittaa rakenteen esittelyssä haastateltavaan, mutta tässä työssä informantit vastasivat verkkokyselyyn. Ensimmäistä vaihetta tukemaan muodostin harkitusti kysymykset kyselylomakkeeseen. Kuten jo aiemmin mainitsin, kysymysten muotoilu verkkokyselyssä on erittäin tärkeässä roolissa, sillä tutkijalla ei ole mahdollisuutta kysyä tarkentavia lisäkysymyksiä vastaajalta. Kysymykset olivat avoimia, jotta vastaaja voisi kuvailla kokemuksiaan niin laajasti kuin haluaa. Tällä pyrin siihen, etteivät esimerkiksi ennalta määrätyt vaihtoehdot supistaisi vastauksia. Kaksitasoisen rakenteen toinen vaihe näyttäytyy tutkielmani analyysiluvuissa, joissa käsittelen ja tulkiten ensimmäisellä tasolla esiin tulleita vastaajien kokemuksia, eli aineistoani.

²⁵ Perttula & Latomaa 2008, 149.

²⁶ Vaahtera 2018, 8.

²⁷ Valli 2018, 34.

Tutkimushaastattelun käsikirjassa esitellään sosiologi James Holstein ja Jaber Gubriumien säiliömalli, jossa haastateltava nähdään tietojen, kokemusten ja asenteiden varastona. Haastattelijan tehtävänä on tässä mallissa siirtää haastateltavan tiedot ja kokemukset mahdollisimman pilaantumattomina omaan säiliöönsä ja tutkimuskäyttöön.²⁸ Näen, että säiliömetafora pätee myös kyselytutkimuksessa, vaikka kyselyyn vastaamistilanteessa ei ole kommunikointimahdollisuutta. Tutkijan tehtäväksi jää näkemykseni mukaan informantin kirjallisesti antamien tietojen siirtäminen tutkimuskäyttöön tilanteeseen nähden mahdollisimman autenttisessa muodossa.

Aineiston analyysin konkreettiseksi avuksi valitsin teemoittelun. Teemoittelun avulla aineistosta paikannetaan tutkimusongelman kannalta keskeiset aiheet eli teemat sekä nostetaan esiin tutkimustehtävän kannalta olennaisia asiakokonaisuuksia ja usein esiintyviä tyypillisiä piirteitä. Kyseessä on laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmä, ja sitä voidaan pitää myös yhtenä sisällönanalyysin muotona.²⁹

Ryhmittelin kyselyssä esitetyt kysymykset omiksi tutkimusongelmiani palveleviksi osioikseen. Osiot olivat *kokemus tapahtuneesta, vaikutus kokijaan sekä väkivallan tunnistaminen ja siihen reagointi*. Kirjoitin jokaiseen osioon lyhyen saatetekstin, jossa alustin kysymysten tarkoituksia. Esimerkiksi väkivallan tunnistaminen ja siihen reagoiminen -osion saateteksti oli seuraava:

*Digitaalista väkivaltaa voi olla joskus vaikea tunnistaa väkivallaksi. Toisinaan väkivaltaisuus voi alkaa kuin huomaamatta, tai hienovaraisesti. Tässä osiossa voit kertoa, miten havahduit siihen, että sinuun kohdistuvissa teoissa oli kyse digitaalisesta väkivallasta.*³⁰

Tarkoitus ei ollut ohjata vastaajan vastausta tiettyyn suuntaan, vaan lähinnä paikata sitä aukkoa, että en voinut konkreettisesti olla alustamassa tai selittämässä, mitä kysymyksillä tarkoitetaan. Halusin osaltani tehdä vastaamisen mahdollisimman helpoksi, ja pyrkiä siihen, että kysymykset eivät jää epäselviksi. Panostin tähän, sillä todennäköisyys virhetulkintoihin ja kysymysten väärin ymmärtämiseen kasvavat, kun vastauksia ei anneta kasvotusten.³¹

Osioissa esitin avoimia kysymyksiä, joissa ei ollut esimerkiksi valmiiksi annettuja pääteemoja, joiden mukaan vastaajan olisi pitänyt vastata. Pidin tärkeänä, että vastaaja sai vastata haluamallaan

²⁸ Hyvärinen et al. 2017, 19.

²⁹ Kallinen & Kinnunen 2021.

³⁰ Verkkokysely, liite 1.

³¹ Laaksonen et al. 2013, 69.

tavalla ilman, että kysymyksissä olisi jo sisäänrakennetut pääteemat, jotka toimisivat raameina vastauksille. Lisäksi kyselylomakkeen lopussa olevaan avokenttään tuli vapaita kirjoituksia, joita ei ohjannut edes löyhät kysymysraamit. Analyysia ajatellen tärkeintä on, että teemat syntyvät analyysin tuloksena, eivätkä niin, että tutkijalla on ennakoita mielessään teemat, joihin hän sijoittelee aineistonsa osia. Toisin sanoen, tutkijan ennakkojäsennyksen ei tule ohjata analyysia. Teemat ovat asioita, jotka toistuvat aineistossa.³²

Tutustuin aineistooni ensin lukemalla kaikki vastaukset läpi. Nopeasti minulle hahmottui vastausten yleislaatu. Huomasin, että vastaukset olivat monisyisiä. Monet vastaukset olivat kerronnallisesti pitkiä ja ne sisälsivät paljon ristikkäistä informaatiota kyselyssä esitettyihin kysymyksiin nähden. Toisen lukukierroksen tavoitteena oli lukea vastaukset läpi ja tarkastella, miten aineisto suhteutui tutkimuskysymyksiini. Lähdin tarkastelemaan aineistoa systemaattisesti tutkimuskysymykset mielessäni. Vertailin vastauksia, etsin yhteyksiä ja eriävyyksiä vastausten välillä, sekä peilasin niitä kuhunkin tutkimusongelmaan kerrallaan. Lukukierroksia toistin tarpeen mukaan.

Analyysimenetelmänä teemoittelu toteutuu niin, että ensin muodostetaan ja ryhmitellään teemat, jonka jälkeen siirrytään niiden yksityiskohtaiseen tarkasteluun.³³ Muodostin kuusi pääteemaa, joista jokainen jakautui täsmäntäviin alateemoihin. On todettava, että teemojen rajaaminen ei ollut yksiselitteisen helppoa. Erityisesti digitaalisen väkivallan muodot -pääteema on sikäli ympäröörä, että väkivallan muotoja on kovin vaikea selkeästi erotella toisistaan. Usein teot ovat toistensa kanssa limittäisiä, tai osana suurempaa väkivaltakokonaisuutta. Koin kuitenkin tutkimuksen kannalta selkeämmäksi eritellä karkeasti muodot omiin ryhmiinsä, jotta tekojen ominaispiirteitä on helpompi tulkita.

Tukikeskus Varjon verkkosivuilla listataan väkivallan muodoiksi mm. digitaalinen väkivalta, seuranta ja kontrolli, sextortion-kiristys ja kuviin perustuva väkivalta, digitaalinen taloudellinen väkivalta ja digitaalinen häirintä.³⁴ Käytin soveltavin osin esitettyjen väkivallan muotojen nimiä alateemoissani, sillä alateemojen asiasisällöt vastasivat monin osin näiden nimettyjen muotojen sisältöjä. Alla näkyvässä taulukossa on eriteltynä ensin tutkimuskysymys, sitten pääteemat ja alateemat, joiden

³² Kallinen & Kinnunen 2021.

³³ Jyväskylän yliopisto: Teemoittelu 2016.

³⁴ Tukikeskus Varjo: Mitä on digitaalinen väkivalta tai väkivalta? 2020.

avulla vastaan asettamiini tutkimuskysymyksiin. Käsittelen pääteemoja alateemoineen analyysiluvuissa 3 ja 4.

Tutkimuskysymys	Pääteema	Alateema
1) Miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä?	Sosiaalisen median kanavat väkivallan väylinä Väkivallan muodot sosiaalisessa mediassa	Väkivaltateoissa käytetyt sosiaalisen median kanavat: Facebook, Instagram, Messenger, Snapchat, blogi Vaino Digitaalinen seuranta/kontrollointi Kiristäminen, kuviin perustuva seksuaalinen väkivalta Digitaalinen häirintä
2) Miten väkivallan kokemus on vaikuttanut kokijaan?	Väkivaltakokemuksen vaikutukset	Psyykkiset vaikutukset Sosiaaliset vaikutukset Fyysiset vaikutukset
3) Miten ja milloin kokija tunnisti olevansa väkivallan kohteena? Miten hän reagoi väkivaltaan?	Digitaalisen väkivallan tunnistaminen Väkivaltaan reagoiminen ja suhtautuminen sosiaaliseen mediaan Avun hakeminen ja saaminen	Havahtuminen väkivaltaan Konkreettiset toimenpiteet ja somekäyttäytyminen Auttavat tahot Kokemus avun saamisesta Puhuminen aiheesta

1.3 Eettinen pohdinta

Tutkimusaiheeni on luonteeltaan sensitiivinen ja yksityinen. Tästä syystä olen pyrkinyt huomioimaan tutkittavien oikeudet ja yksityisyydensuojan erityisen tarkasti koko tutkielman tekoprosessin ajan. Informanttien tunnistetiedoista kartoitin vain sukupuolen ja iän. Viittaan vastauksiin seuraavan esimerkin kaltaisesti: v1.n, jossa v1 viittaa vastausjärjestyksen numeroon,

lyhenne N tarkoittaa naista ja vastaavasti M miestä. Käytän analyysiluvuissa suoria sitaatteja vastauksista, mutta viittauskoodissa en tuo ilmi sukupuolen lisäksi edes vastaajan ikää. Näin halusin välttää mahdollisuuden, ettei vastaajan henkilöllisyydestä paljastuisi liikaa edes epäsuoria tunnisteita, joiden avulla vastaajan henkilöllisyys olisi pääteltävissä.

Informaatikko ja tietokirjailija Olli Mäkinen kuvailee kirjassa *Tutkimusetiikan ABC*, miten tutkijan vapaus lisääntyy tutkittavien anonyymiuden myötä. Tutkijan on helpompi käsitellä tutkimuksessa arkojakin asioita silloin, kun anonymiteetti suojaa tutkittavien yksityisyyttä, eikä tutkijan tarvitse pelätä aiheuttavansa tutkittaville haittaa. Mäkisen mukaan anonymiteetti lisää tutkimuksen objektivisuutta, sillä arkojen ja ristiriitaakin herättävienkin asioiden käsittely helpottuu anonymiteetin säilyttämisen myötä. Lupaus henkilöllisyyden suojaamisesta rohkaisee tutkittavia puhumaan suoraan ja rehellisesti, mikä helpottaa tutkimuksen kannalta tärkeiden tietojen keräämistä.³⁵ Täyttä takuuta anonymiteetin säilymisestä ei voida antaa, mutta sen tulee olla päämäärä, johon tutkijan tulee ehdoitta pyrkiä.³⁶

Ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan tutkimuksen teossa sillä, että henkilöillä pitää olla mahdollisuus itse päättää, haluavatko he osallistua tutkimukseen vai eivät. Näin ollen tutkimuksesta pitää kertoa mahdollisille informanteille riittävästi tietoja, tai vapaaehtoista osallistumis päätöstä ei voida tehdä. Tutkittaville on kerrottava perustiedot tutkimuksesta, tutkimuksen toteuttajista, kerättyjen tietojen käyttötarkoituksesta sekä siitä, mitä tutkimukseen osallistuminen käytännössä tarkoittaa; onko kyseessä kertaluontoinen aineistonkeruu, vai edellyttääkö tutkimukseen osallistuminen aktiivisempaa sitoutumista ja kuinka kauan osallistuminen vie tutkittavien aikaa?³⁷

Tutkittavan yksityisyyden kunnioittaminen tarkoittaa lähtökohtaisesti sitä, että tutkittavalla tulee olla oikeus itse päättää, mitä tietoja he antavat tutkimuskäyttöön. Toinen keskeinen tekijä on se, että tutkimustekstejä ei saa kirjoittaa niin, että yksittäinen tutkittava olisi siitä tunnistettavissa. Myös lupaukset esimerkiksi aineiston käyttötavoista, käyttäjistä ja säilyttämisestä tuodaan ilmi tutkittavalle ennen tutkimukseen osallistumista. Lisäksi jokaisen tutkijan velvollisuutena on noudattaa tietosuojalainsäädäntöä.³⁸

³⁵ Mäkinen 2006, 114.

³⁶ Mäkinen 2006, 115.

³⁷ Kuula 2011, 61–62.

³⁸ Kuula 2011, 64.

Muotoilin kyselylomakkeeseen saatetekstin³⁹, jossa toin ilmi tutkimuksen perustiedot sekä selvitin, miten vastauksia tullaan käyttämään, missä yhteydessä ja kenen toimesta. Tekstissä ilmoitin, että kysely on suunnattu täysi-ikäisille ja että kyselyyn vastataan anonyymisti. Lisäksi kerroin, että vastaukset hävitetään pysyvästi pro gradu -tutkielman valmistuttua. Tämä oli Viola väkivallasta vapaaksi -yhdistyksen käytäntö ja toive, jota tulen noudattamaan. Kyselylomakkeen lopussa oli liitteenä tietosuojailmoitus, josta vastaaja pystyi halutessaan lukemaan lisätietoa tietosuojastaan. Saatetekstin loppuun kirjasin yhteystietoni ja kehotin vastaajia olemaan minuun yhteydessä, mikäli lisäkysymyksiä ilmenee.

Näiden konkreettisten toimenpiteiden lisäksi olen pohtinut aiheen tutkimisen eettisyyttä ja sitä, miten pystyn tuomaan väkivallan kokijoiden kokemukset esille ja osaksi tutkimusta mahdollisimman kunnioittavasti. Tavoitteeni on tuoda vastaajien kokemukset näkyväksi mahdollisimman autenttisella tavalla, ja saada heidän näkökulmansa esille tutkimuksellisin keinoin. Tiedostan kuitenkin, että kokemuksen tutkimisessa on aina haasteena se, että tutkittava kohde on toisen elävä kokemus ja tutkijalle näyttäytyvä aihe on henkilön kuvaus siitä.⁴⁰ Tässä työssä analyysini kohteena ovat tekstimuodossa olevat vastaajien kokemukset. Tulkintani nojaa täten vastaajien kirjoituksiin, joten ymmärrän, etten voi tavoittaa heidän kokemustaan ”autenttisesti”.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta määrittelee, miten peruslähtökohta ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on tutkittavien henkilöiden luottamus tieteeseen ja tutkijoihin. Luottamus vaatii sen, että tutkittavien ihmisarvoa ja oikeuksia kunnioitetaan.⁴¹ Pyrkimykseni on käsitellä vastauksia analyysissa oikeudenmukaisesti, pääprioriteettinani tutkittavien luottamuksen säilyttäminen. Analyysissa on lopulta kyse omista tulkinnoistani ja päätöksistäni. Näin ollen pidän erityisen tärkeänä tutkimuksen läpinäkyvyyttä. Avaan ja perustelen valintojani tutkimuksen eri vaiheissa, sekä panostan siihen, että teksti olisi mahdollisimman ymmärrettävää ja helppolukuista.

Olen pyrkinyt siihen, etten anna mahdollisten ennakkokäsitysteni tai tunteideni ohjata minua tutkimusprosessissa. Olen pysähtynyt aika ajoin tarkistamaan tutkimusotteeni neutraaliutta. Tässä apuna on ollut tekstin luetuttaminen ulkopuolisilla. Joskus saattaa käydä niin, että sokeutuu omalle työlleen. Ymmärrän kuitenkin, ettei mikään tieto synny ”tyhjiössä”. Näin ollen täysin neutraalin ja

³⁹ Kyselylomakkeen saateteksti, liite 1.

⁴⁰ Perttula & Latomaa 2011, 143.

⁴¹ Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Ihmistieteiden eettisen ennakkoarvioinnin ohje 2019.

objektiivisen tutkimuksen teko on mahdotonta. On selvää, että en ole tutkimuksestani irrallinen. Olenhan valinnut tutkimusaiheenikin henkilökohtaisen kiinnostukseni pohjalta. Keskeistä onkin paikantaa itsensä suhteessa tutkimukseen, ja tuoda ilmi tutkimukselliset valinnat ja oma tutkijapositio.

1.4 Aikaisempi tutkimus ja keskeiset käsitteet

Oikeustieteilijä Hadeel Al-Alosi kertoo artikkelissa *Cyber-Violence: Digital abuse in the context of domestic violence*, miten erilaiset tietoverkkorikokset, kuten hakkerointi, henkilöllisyysvarkaudet ja verkkopetokset ovat saaneet osakseen huomiota. Sen sijaan digitaalinen lähisuhdeväkivalta on jäänyt vähemmälle huomiolle.⁴² Väkivaltatutkijat Anastasia Powell, Nicola Henry ja Adrian J Scott kuvailevat artikkelissa *Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults*, miten väkivaltatutkimuksen kentällä suuri osa tutkimuksista on keskittynyt verkkokiusaamiseen ja muihin nuorten ja lasten kokemuksiin. Kansainvälisesti on tehty verrattain vähän tutkimuksia, joissa käsitellään aikuisten kokemuksia digitaalisesta väkivallasta ja häirinnästä. Näin ollen aikuisten uhrien kokeman digitaalisen väkivallan ja häirinnän luonteesta ja laajuudesta tiedetään melko vähän.⁴³ Sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista lisätutkimusta aiheesta tarvitaan, jotta voidaan parantaa uhrien tukemista sekä toteuttaa tehokkaita ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä.⁴⁴ Teknologian kehittymisen myötä väkivallan tekovälineet ja -tavat saavat uusia muotoja. Ajankohtainen tutkimus digitaalisesta väkivallasta on tarpeen, jotta ilmiön moninaisuutta voidaan hahmottaa ja ymmärtää paremmin.

Perehdyin digitaalisesta väkivallasta kertovaan tutkimuskirjallisuuteen, ja löysin useita kansainvälisiä tieteellisiä artikkeleita aihepiiriin liittyen. Käytin muun muassa hakusanoja *digital violence, cyber-violence, digital abuse, cyber aggression, intimate partner violence, domestic violence ja digital coercive control*. Kirjallisuutta etsiessä totesin, että eritoten Australiassa tehdään laadukasta tutkimusta digitaalisesta väkivallasta. Muun muassa Hadeel Al-Alosin, sosiologian

⁴² Al-Alosi 2017, 1573.

⁴³ Powell et al. 2020, 200.

⁴⁴ Al-Alosi 2017, 1603.

tohtori Delanie Woodlockin ja feministisen kriminologian tutkija Anastasia Powellin julkaisut ovat auttaneet minua ilmiön ymmärtämisessä.

Suomessa digitaalisen väkivallan tutkimusta on verrattain vähän. Väkivaltatyön asiantuntija Jonna Brandtin pro gradu -tutkielmaa *Teknologia vainon väylänä, Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia* vuodelta 2017 voidaan pitää yhtenä keskustelun avaajana suomalaisen digitaalisen väkivallantutkimuksen kentällä. Tutkielmassaan Brandt havaitsi, miten internetin sosiaaliset ja interaktiiviset alustat kuten sosiaalinen media, keskustelupalstat ja erilaiset yhteisöt ovat ympäristöjä, joita vainoaja käyttää entisen puolison häpäisemiseen, maineen tahraamiseen ja nolaamiseen.⁴⁵ Brandtin huomiot ovat toimineet kimmokkeina tutkimukselleni. Tässä tutkimuksessa tartun erityisesti sosiaalisen median rooliin digitaalisessa lähisuhdeväkivallassa. Siinä missä Brandt rajasi tutkimuksensa koskemaan vainoa, omassa työssäni en ole tehnyt ennalta määriteltyä rajausta väkivallantekotapojen suhteen, vaan keskiössä on sosiaalisen median osuus väkivaltateoissa.

Lisäksi Naisten Linja on erikoistunut digitaalisen väkivallan teemoihin. Naisten Linja on tarkoitettu väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeneille naisille ja tytöille. Sosiaalitieteilijä Louna Hakkarainen on toteuttanut Naisten Linjalle oppaan nimeltä *Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen, Opas väkivallan kokijalle, ammattilaiselle ja läheiselle*.⁴⁶ Naisten Linjan Turv@verkko-hanke keräsi digitaalisen väkivallan kokemuksia naiseksi itsensä määritteleviltä henkilöiltä verkkokyselyn avulla vuonna 2018. Opas perustuu kyselyn kautta saatuihin vastauksiin.⁴⁷ Pehdyin oppaaseen ja olen saanut siitä paljon hyötyä tutustuessani tarkemmin aiheeseen ja sen ulottuvuuksiin. Omassa työssäni käsittelen myös digitaalisen lähisuhdeväkivallan kokemuksia, mutta tutkimuksessani on edustettuna naisnäkökulman lisäksi myös miesnäkökulma.

Digitaalisen väkivallan teemojen lisäksi olen tutustunut sosiaalisen mediaan liittyvään kirjallisuuteen sekä tutkimusetiikkaa ja laadullisen tutkimuksen menetelmiä käsittelevään kirjallisuuteen. Esimerkiksi digitaalisen kulttuurin tieteenalalla tehdyt kirjat *Digitaalisia kohtaamisia -Verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan ja Sosiaalisen median lyhyt historia* ovat auttaneet minua hahmottamaan kokonaisvaltaisesti sosiaalisen median kehitystä sekä

⁴⁵ Brandt 2017, 37.

⁴⁶ Hakkarainen 2019.

⁴⁷ Hakkarainen 2019, 11.

digitaalisen väkivaltailmiön esiasteita. Kuten johdannossakin mainitsin, teknologiavälitteisen häirinnän ja sosiaalisen median juuret ulottuvat jo aikaan ennen internetin valtakautta, mikä on mielestäni tärkeä ottaa huomioon myös tutkimusteemani yhteydessä. Metodologiselta puolelta perehdyin muun muassa teokseen *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Eettisten kysymysten pohtimiseen olen saanut apua teoksista *Tutkimusetiikka - Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* sekä *Tutkimusetiikan ABC*.

Tutkimukseni keskeisten käsitteiden määrittelyminen osoittautui oletettua mutkikkaammaksi. Alun perin mielsin, että tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat *digitaalinen väkivalta, lähisuhdeväkivalta* ja *sosiaalinen media*. Ongelmaksi muodostui itse käsitteen määritelmä. Esimerkiksi sosiaalinen media -käsitteen määrittelyssä on keskeistä huomioida sen alkuperä. Käsite syntyi alun perin kuvaamaan web 2.0 -keskustelun jälkeisiä verkkopalveluita ja -ympäristöjä, jonka jälkeen 2000-luvun puolivälissä se levisi yleisempään käyttöön. Tutkijan näkökulmasta on tärkeä ymmärtää, että käsite ei ole syntynyt alun perin tieteellisestä keskustelusta, vaan se on käytännöllinen tapa nimetä verkkoympäristöjä. Tutkijan näkökulmasta onkin tarkoituksenmukaisempaa ymmärtää sosiaalinen media ennemminkin tutkimuskohteeksi, joka rakentuu teknologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista tasoista, kuin analyttiseksi käsitteeksi.⁴⁸ Näin ollen sosiaalinen media ei ole niinkään käsite, vaan termi.

Toisaalta Turun yliopiston tutkijatohtori Satu Lidman muistuttaa, miten käsitteiden liiallinen vavvominen voi toisinaan myös etäännyttää itse asiasta, jonka pariin ei lopulta koskaan tunnuta pääsevän. Lidman toteaa myös, että käsitteet ovat joka tapauksessa tieteellisen ajattelun lähtökohta. Väitteitä ei voida perustella uskottavasti ilman käyttökelpoisia käsitteitä, sillä silloin tutkittavaa ilmiötä ei voida kuvata tarpeeksi tarkasti. Lidman kiteyttää käsitteen määritelmän seuraavasti: ”käsite on tietylle ilmiölle luotu tai tietyssä asiayhteydessä sitä kuvaamaan otettu termi, jonka tarkoitus on rajata ja määritellä ilmiötä niin, että sen luonteesta ja sisällöstä syntyy mahdollisimman vähän epäselvyyksiä.”⁴⁹ Keskeistä on, että käsitteen valinta on aina tietoista ja perusteltua.⁵⁰

Kuten jo edellä mainitsin, sosiaalinen media ei siis aukotta näyttäyty tieteellisellä tasolla käsitteenä, vaan pikemminkin tutkimuskohteena ja arkikäyttöisenä terminä. Perustelen sosiaalisen median

⁴⁸ Laaksonen et al. 2013, 16–17.

⁴⁹ Lidman 2015, 14–15.

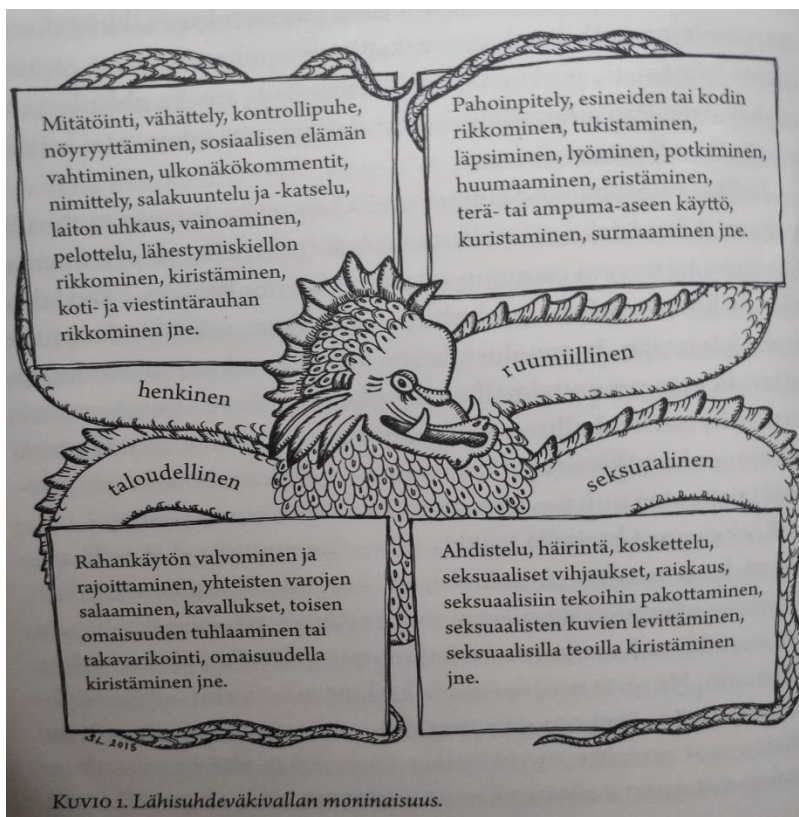
⁵⁰ Lidman 2015, 16.

käyttöä käsitteen kaltaisena tässä tutkimuksessa toisaalta juuri siksi, että se on yleisesti tunnistettava määritelmä sekä välttämätön ja korvaamaton apuväline tutkimuksen toteuttamisessa. Luokittelenkin sosiaalisen median osaksi tutkielmani käsitteellistä runkoa, mutta käytän määritelmästä asianmukaisempaa nimikettä termi. Sosiaalinen media on terminä monitulkinallinen, eikä sille ole olemassa staattista määritelmää. Yleisellä tasolla voidaan ajatella, että sosiaalisen median sivustoille on tyypillistä, että käyttäjät voivat luoda, jakaa ja ladata sisältöjä, julkaista profiilin ja henkilökohtaisia tietoja sekä kommunikoida muiden kanssa.⁵¹ Käsittelen sosiaalista mediaa osana tätä tutkimusta tarkemmin alaluvussa 2.1.

Toinen tutkimukseni keskeinen käsite, digitaalinen väkivalta, ei sekään ole selkeästi määritelty tai ehdoton. Johdannon alussa kuvasin jo käsitteen yleistä määritelmää, mutta syvennyn tarkemmin digitaalisen väkivallan käsitteelliseen määritelmään, määritelmiin ja rinnakkaiskäsitteisiin luvuissa 2.2 ja 2.3. Digitaaliseksi väkivallaksi voidaan yleisesti ottaen ymmärtää kaikenlainen väkivalta, joka tapahtuu teknologiavälitteisesti. Digitaalista väkivaltaa voi tapahtua missä tahansa ihmissuhteessa ja sitä voidaan kokea esimerkiksi nykyisen tai entisen kumppanin, tutun tai tuntemattoman toimesta.

Satu Lidman on muodostanut kirjaansa *Väkivaltakulttuurin perintö – sukupuoli, asenteet ja historia* havainnollistavan taulukon lähisuhdeväkivallan monimuotoisuudesta, joka on esitetty alla:

⁵¹ Laaksonen et al. 2013, 16.

52

Lidman kuvailee, miten taulukossa on havainnollistettu lähisuhdeväkivallan monia vivahteita. Huomioitavaa on, että teot voivat kietoutua myös toisiinsa. Kuviossa mainitut teot määrittyvät Lidmanin mukaan väkivallaksi siksi, että ne ovat uhrin tahdon vastaisia tai lainvastaisia.⁵³ Tutkielmani aineistossa esiintyy monia lähisuhdeväkivallan muotoja, aivan kuten Lidmanin kuviossa. Digitaalisissa väkivallan teoissa voi olla läsnä samanaikaisesti niin henkisen, ruumiillisen, taloudellisen kuin seksuaalisenkin väkivallan tunnuspiirteitä, mutta tulkintani ja aineistoanalyysini perusteella teot painottuvat eniten henkisen väkivallan puolelle. Nostin Lidmanin taulukon esille, sillä pidän sitä lähisuhdeväkivalta-käsitettä kattavasti avaavana apuvälineenä.

⁵² Lidman 2015, 28.

⁵³ Lidman 2015, 27.

2. Digitaalisen lähisuhdeväkivallan juurilla

2.1 Sosiaalisen median pimeä puoli

Sosiaalisen median tulevat haittapuolet olivat havaittavissa jo vuonna 2003, jolloin nettikeskustelupalstat toimivat eräänlaisena esisosiaalisena medianana, vaikka verkostoituminen ja sisällön jakaminen olivatkin erilaisia kuin nykyisin tunnetuissa verkkoyhteisöpalveluissa. Keskustelupalstojen sosiaalisuus ankkuroitui käyttäjien väliseen vuorovaikutukseen. Esisosiaaliseen mediaan lukeutuivat myös IRC-kanavat ja reaaliaikaiset chatit.⁵⁴ Nettikeskusteluissa oli nähtävillä muun muassa nykyisinkin tunnettua herjaavaa juoruilua anonymiteetin takaa. Erityisesti julkisuuden henkilöt ja poliitikot joutuivat säännöllisesti keskustelijoiden hyökkäyksiä kohteiksi.⁵⁵ Provosoivan käytöksen takia tunteet kuumenivat toisinaan niin paljon, että muun muassa Microsoft, Suomen Keskusta ja Yle24 joutuivat sulkemaan keskustelupalstansa valvontavaikeuksien tai resurssivajeen takia.⁵⁶

2000-luvun alussa palstojen sulkeminen oli tyypillinen keino ratkaista ongelmalliset tilanteet. Myöhemmin suuremmat valvontaresurssit ovat auttaneet keskustelupalstojen kontrolloimisessa ja käyttäjien rekisteröitymispakko on myös lisääntynyt. Voidaan ajatella, että jo vuonna 2003 sosiaalisen median käyttömuodot ja sovellukset olivat puhkeamaisillaan. Samalla puhkeamaisillaan olivat sosiaaliseen mediaan toistuvasti yhdistetyt ongelmat. Digitaalisessa ympäristössä ilmenevään sosiaalisuuteen kuului samankaltaisia ongelmia kuin reaali maailmassakin. Epäluulot, sosiaalinen kontrolli ja välineiden haitallinen käyttäminen näyttäytyivät aikansa ongelmina.⁵⁷

Vuodesta 2004 eteenpäin sosiaalisten verkostopalveluiden käsite yleistyi.⁵⁸ Nykyisin sosiaaliseen verkostoitumiseen tarkoitettut sivustot kehittyvät ja kasvattavat suosiotaan päivittäin ympäri maailmaa. Sivustot mahdollistavat ihmisten välisen yhteydenpidon ja reaaliaikaisen tiedon välityksen etäisyyksistä huolimatta. Sosiaalista mediaa voidaan kuvailla tietokonevälitteiseksi viestinnän muodoksi, jota käytetään eri maantieteellisillä alueilla asuvien ihmisten välisen kommunikoinnin mahdollistamiseen. Jokainen, jolla on mahdollisuus käyttää internetiä, voi olla osa

⁵⁴ Suominen et al. 2013, 41.

⁵⁵ Suominen et al. 2013, 43.

⁵⁶ Suominen et al. 2013, 45.

⁵⁷ Suominen et al. 2013, 46.

⁵⁸ Suominen et al. 2013, 52.

sosiaalista mediaa.⁵⁹ Elämme sosiaalisen median aikakautta. Vaikka palveluja ei itse käyttäisi, on lähes mahdotonta välttyä aiheeseen liittyvältä keskustelulta. Niin ihmisten välisissä keskusteluissa kuin perinteisten medioiden uutisissa toistuvat sosiaaliseen mediaan liittyvät teemat.⁶⁰

Sosiaalisen median määritelmä ei ole pysyvä, sillä sen palvelut ja käyttötavat muuttuvat jatkuvasti. Nykyhetkestä käsin tarkasteltuna sosiaalisella medialla viitataan digitaaliseen verkkoviestintään sekä viestinnän monikanavaisuuteen ja -aistisuuteen. Sosiaalinen media kiinnittyy mielikuvissa muutamiin kansainvälisiin suosittuihin palveluihin, jotka perustuvat sisältöjen jakamisen lisäksi verkostojen ja yhteisöjen ylläpitämiseen ja rakentamiseen.⁶¹ Tässä tutkielmassa perehdyn siihen, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä. Sosiaalinen media voi toimia käyttäjänsä käsissä monella tavalla, riippuen siitä, mihin käyttöön käyttäjä mediasa valjastaa. Siinä missä sosiaalinen media voi toimia positiivisena apuvälineenä ihmisten välisessä kommunikoinnissa, sitä voidaan käyttää myös aseena toista kohtaan. Samat tekijät, jotka tekevät sosiaalisesta mediasta tehokkaan ja helpon kommunikointiväylän, tekevät siitä myös helppokäyttöisen väkivallan välineen.

Esimerkiksi sosiaalisen median mahdollistama reaaliaikainen kommunikointi ja laaja-alainen nopea tiedon välittäminen voivat toimia sekä hyödyllisinä että haitallisina elementteinä riippuen katsontakulmasta. Itsetetun selfien nopea leviäminen ja kuvan saama toivottu huomio voivat näyttäytyä positiivisina asioina. Sen sijaan ilman lupaa otetun ja julkaistun kuvan nopea leviäminen ja laaja huomio ilmentyvät negatiivisina asioina. Tämä yksinkertaistettu esimerkki osoittaa, miten sosiaalinen media voi taipua käyttäjänsä käsissä niin positiiviseen kuin haitalliseen toimintaan. On muistettava, että sosiaalisen median tarjoamien vaihtoehtojen valitsijana ja toimintojen käyttäjänä toimii aina ihminen.

Apulaisprofessori Christian V. Baccarella käsittelee työryhmänsä kanssa sosiaalisen median kaksijakoisuutta artikkelissa *Social media? It's serious! Understanding the dark side of social media*. Sosiaalisen median ”valoisille” puolille on vastapainoksi olemassa pimeitä puolia. Synkät puolet ovat tutkimuksen arvoisia, jotta voisimme tiedostaa paremmin kyseiseen alustaan liittyviä riskejä ja osaisimme tehdä parempia tietoisia päätöksiä. Artikkelissa havainnollistetaan sosiaalisen

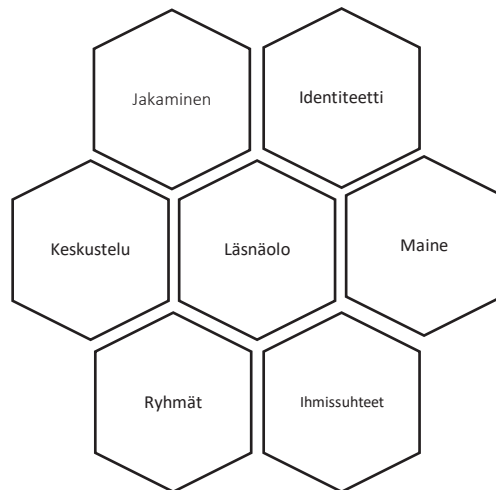
⁵⁹ Aliyu et al. 2020, introduction.

⁶⁰ Suominen et al. 2013, 11.

⁶¹ Suominen et al. 2013 17.

median pimeän puolen moniulotteisuutta alla esitetyn ”kennokaavion” avulla, jonka olen kääntänyt vapaamuotoisesti englannin kielestä suomen kieleen. Kaavio on alun perin tarkoitettu sosiaalisen median toiminnallisuuden hahmottamiseen. Kennokaavio muodostuu sosiaalisen median seitsemästä osa-alueesta, jotka ovat keskustelu, jakaminen, ryhmät, maine, identiteetti, läsnäolo ja ihmissuhteet. Artikkelin kirjoittajat uskovat, että jokaista osa-aluetta voidaan hyödyntää myös sosiaalisen median pimeiden puolien ymmärtämisessä.⁶²

⁶² Baccarella et al. 2018, 432–433.

Kaavion avulla on helppo hahmottaa, kuinka moni kennokaavion osio pätee myös digitaaliseen väkivaltaan osana sosiaalisen median pimeää kulttuuria. Tutkielmani aineistoanalyysissä käy ilmi, miten kaikki kennokaaviossa esitetyt sosiaalisen median negatiiviset funktiot esiintyvät tavalla tai toisella myös informanttien kokemuksissa. Digitaalisen väkivallan kontekstista käsin tulkittuna

sosiaalista mediaa voidaan käyttää muun muassa haitallisen tiedon levittämiseen, toisen ihmisen jäljittämiseen, uhkailuun ja häirintään, nolaamiseen ja mustamaalaamiseen, syrjimiseen, valheellisten tietojen levittämiseen ja kohteen yksityisyyden rikkomiseen.

Kennokaavio osoittautui hyödylliseksi apuvälineeksi digitaalisen väkivallan moniulotteisuuden hahmottamisessa suhteessa sosiaaliseen mediaan. On kuitenkin tärkeää tunnistaa, että sosiaalinen media itsessään ei ole hyvä tai huono, hyödyllinen tai hyödytön, valoisa tai pimeä. Monien teknologisten innovaatioiden seuraukset, tahalliset tai tahattomat, eivät ole yleensä vain kahtiajakautuneita, vaan niillä on samanaikaisesti sekä valoisat että pimeät puolensa.⁶³

2.2 Teknologiavälitteisen häirinnän kehityskaari

Digitaalisen kulttuurin tutkimuksen kontekstista käsin tarkasteltuna on kiinnostavaa perehtyä siihen, mistä digitaalisen väkivallan juuret ovat lähtöisin ja miten ilmiö paikantuu suhteessa muihin häirintämuotoihin. Tulkintani mukaan digitaalinen väkivalta ilmiönä pohjautuu niihin murroskohtiin, jolloin ihmiset ovat alkaneet hyödyntää teknologiaa satuttaakseen toista ihmistä. Ilmiö ei näin ollen ole täysin uusi, vaikka se tunnetaan ja tunnistetaan nykyisin näkyvämmiin kuin aikaisemmin. Väkivalta on käsitteenä latautunut ja näen, että se on osin myös subjektiivinen kysymys. Tässä luvussa käsittelem digitaalisen väkivallan tai häirinnän alku- ja alamuotoja. Luvussa 2.3 käsittelem aiheeseen liittyvää käsitteistöä laajemmin, eritoten lähisuhdeväkivallan kontekstista käsin tarkasteltuna.

Ennen sosiaalisen median valtakautta negatiivista lietsontaa oli nähtävillä esimerkiksi Usenetissa. Vuonna 1979 rakennettu verkkopalvelu Usenet eli Users Network keskittyi verkkokeskusteluihin. Usenet-keskusteluja on kutsuttu Suomessa uutisryhmiksi tai nyysseiksi, jotka olivat tarkoitettu uusien asioiden tai ajatusten esittelyväilyiksi. Nyyssien suosio oli suurimmillaan vuosituhannen vaihteessa.⁶⁴ Suosion mukana tuli myös ongelmia. Sfnedin alkuperäisen koordinaattorin Hannu-Matti Järvisen mukaan yksi nyysikkulttuurin romahtamiseen vaikuttava tekijä oli se, miten uusien käyttäjien myötä keskustelu alkoi polarisoitua ja käytöstavat saattoivat unohtua. Väittelyt eivät päätyneet yhteisymmärrykseen samalla tavalla kuin aiemmin, vaan väittelijät kaivautuivat

⁶³ Baccarella et al. 2018, 432.

⁶⁴ Suominen et al. 2019, 92–93.

syvemmlle omiin kuoppiinsa.⁶⁵ Nyssikkulttuurin suosion myötä ilmentyneet keskustelukulttuurin negatiiviset muutokset heijastelevat samoja haasteita, kuin nykyisinkin on nähtävissä; sosiaalisen median palvelujen suosio on tuonut mukanaan negatiivisia lieveilmiöitä.

Osansa nyssikkulttuurin nurjasta puolesta sai myös sfnetin koordinaattori Tuuli Saarikoski, kun hän joutui nyssiryhmän aggressioiden takia häirinnän kohteeksi vuonna 2004. Tapahtuneen taustalla vaikutti sfnetin koordinaattoriryhmän yksimielinen päätös sfnet.tiedostot-ryhmän poistamisesta. Häirintä kohdistui kuitenkin juuri sfnetin koordinaattoriryhmässä aloittaneeseen Saarikoskeen. Kyseessä oli nyssiryhmän aktiivien ajatus siitä, että nuori naiskoordinaattori, Saarikoski, oli syyppää ryhmän poistamiseen. Saarikoski kertoo, miten häntä nimiteltiin ”kamalaksi femakoksi” ja omien sanojensa mukaan hän sai ryhmäläisiltä niskaansa ”aikamoisen sangollisen vaikka mitä”. Lisäksi Saarikosken työpaikan verkkosivuilta ladattiin hänen kuviaan, joita muokattiin erinäisillä tavoilla ja jaettiin eteenpäin.⁶⁶ Esimerkki osoittaa, miten häirintää tehtiin verkkovälitteisesti jo ennen sosiaalisen median aikakautta.

Internetin keskustelupalstoilta tuttu provokatiivinen toiminta uhkasi vuoden 2004 tienoilla levitä uusiin verkkopalveluihin. Käsitteet ”provo⁶⁷” ja ”trolli⁶⁸” olivat ilmiöinä tuttuja verkon käyttäjille, vaikka käsitteinä ne eivät olleet vielä yleisessä käytössä. ”Fleimaamiseen⁶⁹” ja ”provojen” lähettämiseen syyllistyivät myös ne aikuiset, jotka eivät muutoin harrastaneet verkkohärnäämistä. Teknisiä mahdollisuuksia kiusaamismuotojen kehittämiseen oli valtavasti. Asiantuntijat arvioivat, että nettikiusaaminen saattoi olla perinteistä kiusaamista haitallisempaa, sillä sitä ei välttämättä päässyt pakoon edes kotiympäristössä. Internetin alkuaikoina verkkoyhteisön jäsenet pidettiin aisoissa keskinäisen kontrollin ja sisäisen keskustelunsäätelyn keinoin. Käyttäjämäärien lisääntyessä netiketti kuitenkin unohtui.⁷⁰

Lasten ja nuorten tekemä nettikiusaaminen tunnistettiin Suomessa jo vuonna 2004.

Mediajulkisuudessa ilmiöstä alettiin puhua muutamaa vuotta myöhemmin. Nuoret ja lapset ymmärsivät nopeasti, miten uutta teknologiaa pystyi hyödyntämään kiusaamisen apuvälineenä.

⁶⁵ Suominen et al. 2019, 124.

⁶⁶ Suominen et al. 2019, 119.

⁶⁷ Provolla viitataan verkkokeskusteluviestiin, jonka tarkoitus on olla tahallisesti ärsyttävä (Suominen et al. 2013, 77).

⁶⁸ Trolloaminen tarkoittaa taitavasti kirjoitettua härnäämistä, jonka tarkoitus on herättää kiistelyä (Suominen et al. 2019, 61).

⁶⁹ Vihamielinen ja loukkaava toisiin käyttäjiin kohdistuva viestintä (Suominen et al. 2019, 115).

⁷⁰ Suominen et al. 2013, 56.

Kännyköiden yleistyessä tekstiviesteillä pommittamista käytettiin hännäämisen keinona.

Silmätikuksi valitulle koulukaverille saatettiin lähettää kymmeniä tekstiviestejä. Toinen yleinen kiusaamisen muoto oli sähköpostiviesteillä pommittaminen. Kiusaajien keinoihin lukeutui myös pikaviestiohjelmien käyttö, joiden kautta kiusatuille pystyttiin lähettämään loukkaavia viestejä.⁷¹

Teknologia on aina tarjonnut välineen haitallisen toiminnan harjoittamiseen, oli kyse sitten häirikköpuhelujen soittelemisesta, sähköpostihäirinnästä tai tekstiviesteillä pommittamisesta. Edellä mainitut esimerkit osoittavat, että teknologiavälitteinen häiriköinti ei ole ilmiönä uusi, se on vain saanut monenlaisia uusia muotoja teknologian kehityksen myötä. Digitaalisen väkivallan rinnalla puhutaan muun muassa verkkovihasta ja vihapuheesta, nettikiusaamisesta, doxauksesta, mustasta pr:stä, uhkailusta ja painostamisesta, muodollisesta häirinnästä sekä yhteistyökumppanien häirinnästä ja painostamisesta. Seuraavaksi esittelen edellä mainittujen häiriköintitaktiikoiden määritelmiä, jotta taktiikoiden ominaispiirteitä olisi helpompi hahmottaa.

Elina Vaahensalo pohtii pro gradu -tutkielmassaan *Minä, ne muut ja Suomi24 – Toiseuttavan verkkokeskustelun määrittely ja tutkiminen*, miten vihapuhe näyttäytyy käsitteenä ehkä jopa liian pinnallisena, tulkinnanvaraisena ja populistisena tutkimuskäyttöön.⁷² Omanikin tulkintani mukaan vihapuhe on käsitteenä latautunut, ja se voidaan ymmärtää hyvin subjektiivisesti omista lähtökohdista käsin. Vihapuhekeskusteluissa käsitteet myös sekoittuvat usein toisiinsa; juridinen, rangaistuksiin johtava vihapuhe ja arkiseen kielenkäyttöön liittyvä hyvien tapojen vastainen kielenkäyttö ovat eri asioita.⁷³ Tutkielmassani en tutki vihapuhetta, mutta koen perustelluksi avata vihapuheen mahdollisia määritelmiä pintapuolisesti, sillä näen vihapuheen ja verkkovihan digitaalisen väkivallan rinnalla kulkeviksi käsitteiksi niiden eriäväisyyksistä huolimatta.

Sisäministeriön julkaisussa *Sanat ovat tekoja – Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen* kuvaillaan, miten vihapuhe kohdistuu yksittäisiin ihmisiin ja ryhmiin, jotka valikoituvat maalitauluiksi henkilökohtaisten ominaisuuksiensa, taustansa, tehtäviensä tai kannanottojensa puolesta. Vihapuheen motiivina on sulkea tiettyjä ihmisiä ja ryhmiä ulkopuolelle. Vihapuheen tavoitteena on entistä näkyvämmiin vaikuttaa myös julkiseen keskusteluun ja

⁷¹ Suominen et al. 2013, 56.

⁷² Vaahensalo 2018, 2.

⁷³ Pöyhkäri et al. 2013, 15.

yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.⁷⁴ Vihapuhe ei ole ilmiönä uusi, mutta käsitteen käyttö yleistyi vasta 2010-luvulla. Kaikki verkossa tapahtuva kiusanteko ei ole vihapuhetta, mutta vihapuhe voi olla yksi verkkokeskusteluhäiriköinnin muoto. Vihapuhe-käsitettä kuitenkin käytetään usein, kun puhutaan internet-keskustelujen ja -kulttuurin ongelmista.⁷⁵

Verkkoviha sen sijaan on vihapuhetta laajempi käsite, ja siihen sisällytetään laajan määritelmän mukaan rasismi, homofobia, antisemitismi, naisviha, uskonnollinen kiihkoilu, poliittinen vihapuhe, väkivaltainen pornografia, terrorismin edistäminen, solvaus ja nimittely, nettikiusaaminen, huhujen levittäminen, vammaisiin kohdistuva kapeakatseisuus ja vastapuheen vaijennus häpäisemällä.⁷⁶ Näen, että verkkovihaan liittyy julkinen aspekti. On tyypillistä, että julkisuudesta tuttu henkilö ”laitetaan tikun nokkaan” jostakin syystä, joka on herättänyt negatiivisia tunteita verkkokansan keskuudessa. Toiminta voi muuttua verkkovihaksi, mikäli netin käyttäjät hyökkäävät verbaalisesti kohteen kimppuun raivokkaasti, esimerkiksi kohteen mielipiteen, tekojen tai henkilökohtaisten ominaisuuksien vuoksi.

Mäkinen kuvailee sisäministeriön julkaisussa, miten nuoren kokema nettikiusaaminen tai vihapuhe kuuluvat tyypillisesti osaksi laajempaa kiusaamiskokonaisuutta. Netissä tapahtuva kiusaaminen ja vihapuhe eroavat muusta kiusaamisesta muun muassa mahdollisen kasvottomuuden, anonyymiuden sekä aika- ja paikkarajattomuuden takia, ja sitä voi olla taten vaikeampi tunnistaa. Netissä tapahtuva vihapuhe ja kiusaaminen ovat toimintana julkisempia, sillä materiaali on helposti levitettävissä laajalle kohdeyleisölle. Kiusaan tai vihapuheeseen liittyviä materiaaleja voi olla mahdoton poistaa.⁷⁷

Verkkokiusaamisella viitataan eritoten toimintaan, jossa internetiä tai muuta tietotekniikkaa hyödyntämällä kohdetta loukataan, nöyryytetään, häiritään, kiusataan tai uhataan tahallisesti.⁷⁸ Näen, että nuoriin kohdistuvalla ja aikuisiin kohdistuvalla verkkokiusaamisella ja vihapuheella on sama rakenne, mitä tulee anonyymiteettiin, aika- ja paikkarajattomuuteen, toiminnan tunnistamisen haasteisiin ja levitetyn haitallisen materiaalin poistamisongelmiin. Tosin on huomioitava, että käsitteellä verkkokiusaaminen viitataan tyypillisesti lasten ja nuorten toimintaan.

⁷⁴ Mäkinen 2019, 10.

⁷⁵ Suominen et al. 2019, 198.

⁷⁶ Pöytäri et al. 2013, 49.

⁷⁷ Mäkinen 2019, 45.

⁷⁸ Aliyu 2020, abstract.

Vihapuheen ja kiusaamisen lisäksi verkossa tapahtuu monenlaista muutakin häiriköintiä. Vuoden Nuori Voima -palkinnon voittaneessa journalistisessa sarjakuvassa *Vihan ja inhon internet* nostetaan esille muun muassa *musta pr, doxaus, uhkailu ja painostaminen, muodollinen häirintä* sekä *yhteistyökumppanien häirintä ja painostaminen* nettihäiriköiden taktiikoina. Musta pr viittaa väärään, tarkoituksellisesti harhaan johtavaan tietoon, jolla pyritään vahingoittamaan kohteen mainetta. Kyse voi olla esimerkiksi seksualisoinnista tai yksityiselämäntietojen levittämisestä häpäisytarkoituksessa. Tiedot voivat olla tosiasioita, mutta ne kerrotaan harhaanjohtavassa kontekstissa, tai levitetyt tiedot voivat olla keksittyjä tai vääristeltyjä. Doxaus sen sijaan tarkoittaa kohteen henkilötietojen etsimistä ja niiden luvaton julkaisemista. Tietoja voidaan löytää avoimista lähteistä tai esimerkiksi tietomurtojen avulla. Henkilötietoja julkaistaan foorumeilla, joiden jäsenet aloittavat kohteen häiriköinnin esimerkiksi soittelemalla tai tilailemalla kohteen nimissä verkko-ostoksia.⁷⁹

Uhkailua voidaan tehdä niin yksityisesti kuin julkisesti. Julkisilla uhkauksilla viestitään suuremmalle yleisölle kohteen lisäksi. Muodollisella häirinnällä taas viitataan esimerkiksi erilaisten kanteluiden joukkoistamiseen tai kohteen työnantajaan tehtyihin yhteydenottoihin. Toiminnan tarkoitus on mustamaalata kohdetta, esimerkiksi tekemällä joukkokanteluita viranomaisille tai tekemällä tekaistuja rikosilmoituksia. Yhteistyökumppanien häirintä ja painostaminen tarkoittavat sitä, että kohteesta levitetään tietoa, jonka tarkoitus on asettaa kohde epäedulliseen valoon. Kohteen ammattitaitoa saatetaan myös kyseenalaistaa. Toiminnan tarkoitus on eristää kohde ja saada hänet näyttämään hankalalta yhteistyökumppanilta.⁸⁰

Teknologiavälitteisen häiriköinnin muotoja ja määritelmiä on monenlaisia. Näen käsitteiden välillä yhteyksiä, ja monet käsitteet merkityksineen risteävät toinen toisiaan. Sama pätee myös digitaalisen väkivallan määritelmään. Pidän kuitenkin tärkeänä tunnistaa kunkin käsitteen ominaispiirteitä, jotta niitä käytettäessä pystytään tunnistamaan myös niiden eroavaisuuksia. Mitä tulee kyseiseen käsitteeseen suhteessa edellä mainittuihin, näen, että digitaalinen väkivalta liitetään tyypillisesti lähi- tai parisuhteessa tapahtuvaan väkivaltaan ja häiriköintiin. Digitaalinen väkivalta voidaan kuitenkin nähdä eräänlaisena kattoterminä kaikelle väkivallalle, jota tehdään teknologisilla alustoilla.

⁷⁹ Nieminen & Vehkoo 2017, 102–103.

⁸⁰ Nieminen & Vehkoo 2017, 104.

2.3 Digitaalinen lähisuuhdeväkivalta

Suomessa digitaalinen väkivalta on tehty lähivuosina yhä tunnettumaksi väkivallan muodoksi erityisesti väkivaltaa kohdanneita henkilöitä tukevien järjestöjen taholta. Digitaalinen väkivalta voi koskettaa ketä tahansa ja vastaavasti väkivaltaa pystyy tekemään suhteellisen vaivattomasti kuka tahansa, jolla on mahdollisuus ja kyky käyttää teknologisia laitteita. Tulkintani mukaan väkivallan tarkoitus on kontrolloida kohdetta sekä muodostaa epätasa-arvoinen valta-asetelma kohteen ja tekijän välille. Tässä luvussa pyrin tuomaan esille, miten digitaalinen väkivalta näyttäytyy käsitteen tasolla, erityisesti lähisuuhdeväkivallan kontekstista käsin tarkasteltuna. Analyysiluvuissa 3 ja 4 tuon esille informanttien konkreettisia kokemuksia digitaalisesta väkivallasta.

Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään muun muassa käsitteitä *cyber-violence* ja *techonology-facilitated abuse*, kun puhutaan suomalaisittain digitaalisesta väkivallasta, verkkoväkivallasta tai teknologia-avusteisesta väkivallasta. Suomessa käsite digitaalinen väkivalta on melko vakiintunut, kun puhutaan erityisesti lähisuhteessa tapahtuvasta teknologiavälitteisestä väkivallasta. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa näyttää olevan monipuolisempi digitaaliseen väkivaltaan ja häiriköintiin liittyvä käsitteistö kuin Suomessa, eikä kaikille käsitteille ole tunnettuja tai vakiintuneita vastineita suomen kielellä.

Cyber-violence-käsitteen sisällöllinen määritelmä vaikuttaa olevan yksi lähimmäistä vastineista digitaaliselle väkivallalle. *Cyber-violence* viittaa väkivaltaisiin tekoihin, joita tekijä kohdistaa toistuvasti entiseen tai nykyiseen läheiseensä digitaalisen teknologian avulla. Toimintaan liittyvät hallitsevat ja pakottavat käyttäytymismallit, kuten uhkaavat puhelut, digitaalinen vaino, paikannusseuranta älypuhelimella, häirintä sosiaalisen median sivustoilla ja kumppanin intiimien kuvien levittäminen ilman suostumusta.⁸¹ Toisaalta viime vuosina sosiaalitieteiden tutkimuksissa ollaan enenevässä määrin jätetty pois ”internet”, ”online” ja ”cyber” -etuliitteiden käyttö, sillä ne viittaavat hieman rajoitetusti ”online”-tilaan, jolloin samalla suljetaan pois muut viestintä- ja digitekniikan muodot. Nykytutkimuksessa digitaalinen tekniikka ymmärretään laajemmin, jokapäiväiseen elämäämme liittyvänä monipuolisena tekniikoiden joukkona, eikä vain yhdistettynä internetiin tai ”kyberavaruuteen”.⁸²

⁸¹ Al-Alosi 2017, 1573.

⁸² Powell et al. 2020, 203.

Teknologia-avusteinen väkivalta (technology facilitated abuse) on lähisuhdeväkivallan muoto, joka tarjoaa tekijälle uusia, laajempia tapoja hallita, pakottaa, vainota ja häiritä kohdetta. Teknologia, kuten tietokoneet, älypuhelimet ja paikannuslaitteet antavat tekijälle mahdollisuuden toimia maantieteellisistä ja alueellisista rajoista huolimatta, jotka muussa tapauksessa olisivat saattaneet estää tekijän yhteydenoton kohteeseensa. Esimerkiksi eron jälkeen tekijä voi käyttää teknologiaa hyväkseen, ja luoda kohteelle tunteen tekijän ”kaikkialla läsnäolosta”. Toiminnan tarkoitus on murtaa kohteen turvallisuuden tunnetta. Näin ollen, vaikka henkilö olisi fyysisesti jättänyt väkivaltaisen puolison, tekniikka saattaa estää siteiden katkaisemisen kokonaan.⁸³

Digitaaliseen väkivaltaan liittyvään käsiteviidakkoon tutustuessani löysin Anastasia Powellin, Adrian J. Scottin ja Nicola Henryn muotoileman hyödyllisen taulukon⁸⁴, jossa on eriteltynä tutkimuksissa esiintyneitä digitaaliseen väkivaltaan ja häiriköintiin liittyvien käsitteiden määritelmiä. Väkivalta- ja häirintämuotojen välillä on havaittavissa selviä yhteyksiä, mutta kullakin termillä on nähtävissä myös omat ominaispiirteensä. Toiset määrittelevät yksinkertaisemmin verkon tai matkapuhelimien kautta tapahtuvan aggressiivisen tai häiritsevän käyttäytymisen, kun taas toiset ovat tarkempia sen suhteen, minkälainen käytös lukeutuu muun muassa kiusaamisen, häiriköinnin tai väkivallan erilaisten muotojen kriteereihin. Tarkkojen määritelmien avulla voidaan vaikuttaa mittaus- ja vertailukelpoisuuteen tutkimusten välillä. Onkin tärkeää, että tutkijat selvästi rajaavat käyttämänsä käsitteet ja määritelmät.⁸⁵ Kaavion käsitteistöä ei ole käännetty kokonaisuudessaan suomeksi. Ystävänä Hanna-Mari Virtanen, joka on ammatiltaan kielenkääntäjä, tarjoutui ystävällisesti kääntämään käsitteet määritelmineen suomen kielelle.⁸⁶

Käsite	Tutkimus	Määritelmä
Verkkoväkivalta (Cyber-aggression)	Saphka & Maghsoudi (2017)	Väkivaltainen toiminta, joka tapahtuu virtuaalisesti digitaalisen/sähköisen välineen kuten matkapuhelimen tai internetin, välityksellä, mukaan lukien nöyryyttävien, ilkeiden tai vihamielisten kommenttien lähettäminen
Verkkokiusaaminen (Cyberbullying)	Tokunaga (2010); Willard (2007)	Mikä tahansa yksilön tai ryhmän jatkuva vihamielinen käyttäytyminen tai toiminta, joka tapahtuu sähköisten tai digitaalisten välineiden

⁸³ Al-Alosi 2017, 1578.

⁸⁴ Powell et al. 2020, 202.

⁸⁵ Powell et al. 2020, 203.

⁸⁶ Virtanen 2021.

		välityksellä ja jonka tarkoituksena on vahingoittaa tai loukata muita, mukaan lukien: solvaaminen, ahdistelu (toistuvat loukkaavat viestit), toisen henkilön henkilökohtaisten tietojen jakaminen, huijaaminen, syrjintä, jonakin toisena henkilönä esiintyminen, verkkovainoaminen (uhkaavien viestien jatkuva lähettäminen), seksuaalisen sisällön (kuten alastonkuvien) luvaton jakaminen
Pakonomainen häirintä verkossa (Cyber-obsessional pursuit)	Spitzberg & Hoobler (2002)	Jatkuva häirintä, jossa tekijä loukkaa toistuvasti toisen henkilön fyysistä tai symbolista yksityisyyttä digitaalisten keinojen tai verkkoteknologian avulla päästäkseen lähemmäksi kyseistä henkilöä
Verkkovainoaminen (Cyberstalking)	Dreßing et al. (2014); Reyns et al. (2012)	Toistuvat ei-toivotut viestit ja yhteydenotot, seksuaalinen häirintä, väkivallalla tai fyysisellä vahingoittamisella uhkaaminen sekä muu jatkuva toiminta, joka saa kohteena olevan henkilön pelkäämään turvallisuutensa puolesta
Digitaalinen häirintä ja väkivalta (Digital harassment and abuse)	Powell & Henry (2016)	Loukkaavat kommentit ja haukkuminen, nöyryyttäminen, kohdistettu häirintä, teknologia-avusteinen seksuaalinen väkivalta ja vihamielinen ahdistelu
Sähköinen kiusaaminen (Electronic aggression)	Bennet et al. (2011)	Näihin kokemuksiin lukeutuu vihamielinen ja tunkeileva käyttäytyminen sekä toisen henkilön nöyryyttäminen ja syrjiminen
Kuviin liittyvä väkivalta tai seksuaalinen väkivalta (image-based seksual abuse/image-based abuse)	Powell & Henry (2016, 2017)	Vasten tahtoa otetun seksuaalisen kuvan tai alastonkuvan ottaminen, luvaton jakaminen ja/tai jakamisella uhkaaminen
Internetissä tapahtuva häirintä (internet harassment)	Ybarra & Mitchell (2004)	Avoin ja tahallinen vihamielin käyttäytyminen toista henkilöä kohtaan verkossa
Verkkohäirintä (online harassment)	Finn (2004); Lindsay et al. (2016); Finkelhor et al. (2000)	Toistuvat uhkaavat tai loukkaavat viestit; uhuriin kohdistuvien uhkausten tai muun loukkaavan sisällön lähettäminen tai julkinen julkaiseminen verkossa
Teknologia-avusteinen seksuaalinen väkivalta (Technology-facilitated sexual violence)	Powell & Henry (2014, 2017); Henry & Powell (2014, 2015, 2016)	Digitaalisen viestintäteknologian välityksellä tapahtuva seksuaalisesti uhkaava ja häiritsevä käyttäytyminen, mukaan lukien: seksuaalinen väkivalta ja/tai kiristys; kuviin liittyvä seksuaalinen väkivalta (mukaan lukien kostoporno ja seksuaalisilla kuvilla kiristäminen); seksuaalinen ahdistelu verkossa; seksuaalisuuteen ja/tai

		sukupuoleen perustuva häirintä (mukaan lukien vihapuhe)
Teknologia-avusteinen vainoaminen (Technology-facilitated stalking)	Woodlock (2013, 2016)	Toistuvat ei-toivotut yhteydenotot, jotka aiheuttavat pelkoa vastaanottajassa
Virtuaalinen vihapuhe (Virtual hate speech)	Awan & Zempi (2017)	Haitallinen sisältö, jonka tavoitteena on tukea tai edistää suvaitsemattomuutta, vihamielisyyttä ja ennakkoluuloja tiettyä yksilöä tai ryhmää kohtaan

Kuten taulukosta on nähtävissä, käsitteiden määritelmät risteävät osiltaan toinen toisiaan, mutta niillä on myös omat tunnuspiirteensä. Tulkintani mukaan digitaaliseen väkivaltaan ja häirintään liittyvä käsitteistö hakee vielä muotoaan, eikä täysin vakiintuneita nimityksiä ole. Eroa käsitteiden välille yritetään kuitenkin tehdä. Powell, Scott ja Henry kuvailevat, miten osa tutkijoista (esim. Finkelhor et al., 2000; Wolak et al., 2007) kannattaa esimerkiksi sitä, että käsitettä *cyberbullying* (verkkokiusaaminen) käytettäisiin silloin, kun viitataan erityisesti nuorten kokemuksiin. Näin käsite erotettaisiin omaksi osioksi laajemmasta verkossa tapahtuvasta häirinnästä. Online harassment (verkkohäirintä) voitaisiin määritellä uhkaavana tai muuna loukkaavana käytöksenä, joka tapahtuu verkon välityksellä tai julkaistaan verkossa. Verkossa tapahtuvan häirinnän voidaan nähdä eroavan verkkovainoamisesta (cyber stalking), sillä vaikka sitä käytetään vaihtelevasti, verkkovainoaminen viittaa tyypillisesti kapeampaan oikeudelliseen määritelmään, joihin liittyvät toistuvat ei-toivotut yhteydenotot, jotka saavat uhrin pelkäämään.⁸⁷

Powell, Scott ja Henry mainitsevat myös, miten jotkut tutkijat (esim. Dreßing et al., 2014; Henry & Powell, 2016) kannattavatkin cyberstalking-käsitteen käyttämistä vain sen oikeudellisen määritelmän mukaisesti. Määritelmään sisältyy toistuva käyttäytyminen, joka aiheuttaa kohteelle pelkoa turvallisuutensa puolesta. Tutkijat ehdottavat, että muita vaihtoehtoisia käsitteitä käytetään nimittämään ”vähemmän vakavia” verkon välityksellä tapahtuvia yhteydenottoja, jotka eivät ehkä eskaloidu verkkovainoamiseksi. Esimerkiksi Spitzberg ja Hooper ehdottavat, että pakonomainen häirintä verkossa (cyber-obsessional pursuit (COP)) voisi kuvailla paremmin toistuvaa tai ei-

⁸⁷ Powell et al. 2020, 203.

toivottua käyttäytymistä, joka ei kuitenkaan täytä henkilökohtaiseen turvallisuuteen kohdistuvien uhkien tai uhkien pelon laillisia raja-arvoja.⁸⁸

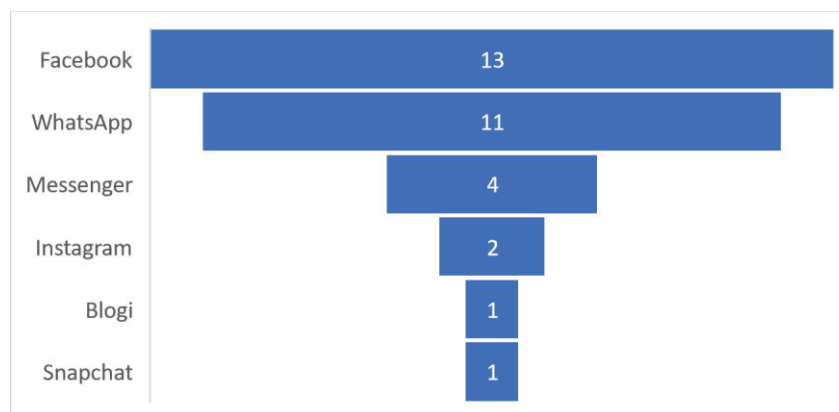
Tässä tutkielmassa käytän termiä digitaalinen väkivalta kattoterminä väkivaltaiselle toiminnalle, joka tapahtuu teknologian välityksellä. Olen eritellyt myös tarkemmin ne käsitteen alamuodot, jotka tulivat esille informanttien vastauksissa. Alamuodot ovat vaino, digitaalinen seuranta/kontrollointi, kuviin perustuva seksuaalinen väkivalta sekä kiristäminen ja digitaalinen häirintä. Palaan jokaisen alamuodon määritelmiin tarkemmin analyysiluvun kohdissa, joissa kyseisiä muotoja käsitellään.

⁸⁸ Powell et al. 2020, 203.

3. Digitaalisen lähisuhdeväkivallan kokemukset sosiaalisessa mediassa

3.1 Sosiaalisen median kanavat väkivallan välineinä

Aineistossa oli edustettuna kuusi sosiaalisen median kanavaa, joiden välityksellä informantit olivat kohdanneet digitaalista lähisuhdeväkivaltaa. Eniten väkivaltatekoja tapahtui yhteisöpalvelu Facebookissa ja pikaviestisovellus WhatsAppissa, sekä Facebookin pikaviestipalvelu Messengerissä. Kuvienjakopalvelu Instagram, kuvien ja lyhyiden videoiden jakamiseen keskittyvä pikaviestipalvelu Snapchat ja blogi mainittiin myös yksittäisissä vastauksissa. Edellä mainituilla sosiaalisen median kanavilla on omat käyttötarkoituksensa ja ominaisuutensa, mutta yhteistä niille on mahdollisuus käyttäjien väliseen kommunikointiin ja sisällöntuotantoon.⁸⁹ Alla olevassa kaaviossa on esitettyä aineistossa (19 verkkokyselyvastausta) esiin tulleet sosiaalisen median kanavat mainintakertojen mukaan.

Osa vastaajista kertoi, että väkivaltaisuus oli tapahtunut vain yhdessä sosiaalisen median kanavassa. Yli puolet vastaajista olivat kuitenkin kokeneet väkivaltatekoja useamman kuin yhden kanavan kautta. Väkivaltaisuus ei ole täten rajoittunut vain yhteen häirintäkanavaan, vaan se on ollut monikanavaista ja läsnä kokijan sosiaalisessa mediassa laajemmin. Tutkielmassa käsittelem vain sosiaalisen median kanavia väkivallan välineinä, mutta vastauksista ilmeni, että väkivaltaisuutta

⁸⁹ Hintikka 2021.

esiintyi myös muun muassa puhelujen ja tekstiviestien välityksellä. Esittelen alla lyhyesti kolme sosiaalisen median kanavaa, joita oli käytetty eniten väkivallan väylinä.

Turun yliopistossa tehdyssä verkkohäirintäraportissa, *Verkkohäirinnän riskien ennakointi ja hallinta*, tuodaan ilmi, miten Facebook on tutkimusten (esim. Keipi et al. 2017, Binss 2017, Knuutila et al. 2019.) mukaan monissa maissa yleisin alusta häirinnälle.⁹⁰ Niin myös tässä tutkimuksessa. Vuoden 2020 lopulla palvelulla oli 2,8 miljardia aktiivista käyttäjää kuukaudessa.⁹¹ Teknologialtaan Facebook on verkkosivu, jonne käyttäjät voivat luoda ilmaiseksi käyttäjäprofiilin ja jossa he voivat pitää yhteyttä ystäviin, työkavereihin tai tuntemattomiin ihmisiin verkkovälitteisesti.⁹²

Facebook-käyttäjät voivat jakaa kuvia, musiikkia, videoita ja artikkeleita, kuin myös omia ajatuksiaan ja näkökulmiaan niin monen ihmisen kanssa kuin haluavat. Käyttäjät voivat lähettää kaveripyynnön niille ihmisille, joiden kanssa haluaisivat olla Facebook-kavereita. Kun pyyntö hyväksytään, profiilit ovat toisiinsa yhteydessä niin, että molemmat käyttäjäprofiilit näkevät toistensa tekemät julkaisut. Käyttäjät voivat julkaista lähes mitä vain ”aikajanallaan”, esimerkiksi omaan sosiaaliseen elämään liittyen. Yksityisempiä keskusteluja voidaan käydä chatin puolella niiden henkilöiden kanssa, jotka ovat samaan aikaan Facebookissa.⁹³

Käyttäjät voivat myös kirjoittaa profiilinsa yhteyteen henkilökohtaisia tietoja itsestään, kuten esimerkiksi ikänsä, työpaikkansa tiedot, tai opiskelustatuksensa. Monet käyttäjät jakavat itsestään paljonkin henkilökohtaisia tietoja, jotka ovat helposti saatavilla tai näkyvillä kavereille, sekä muille.⁹⁴ Joskus tiedot voivat kuitenkin päätyä ei-toivottujen ihmisten käsiin. Digitaalisen väkivallan näkökulmasta Facebookissa on useita toimintoja, joita väkivallan tekijä voi käyttää hyväkseen.

Facebook antaa esimerkiksi käyttäjille mahdollisuuden merkitä sijaintinsa, kun he vierailevat tietyssä paikassa. Paikkatieto voi päätyä näin myös väkivallan tekijän tietoon, mikä saattaa asettaa kohteen fyysiseen vaaratilanteeseen. Yksityisasetuksissa on mahdollisuus säätää henkilötiedot

⁹⁰ Vepsä 2021, 7.

⁹¹ Investor.fb.com 2021.

⁹² Webwise.ie 2021.

⁹³ Webwise.ie 2021.

⁹⁴ Webwise.ie 2021.

näkymään esimerkiksi vain perheelle ja kavereille, mutta ilmeisesti nämä asetukset on helppo kiertää. Perheväkivallan uhrit ovat kohdanneet haasteita turvallisuuden ylläpitämisessä, kun he käyttävät sosiaalisen median sivustoja, varsinkin silloin, kun ystävät merkitsevät heidät kuviin tai kun heidän sijaintinsa käy ilmi julkaisusta.⁹⁵ Facebookin ja muiden sosiaalisen median kanavien käytössä on väkivallan kohteelle aina piilevä riski, vaikka yksityisasetukset olisivat kunnossa. Joku muu saattaa tahattomasti tai ajattelemattomuuttaan jakaa sellaista tietoa väkivallan kohteesta, jota väkivallan tekijä saattaa hyödyntää kohdetta vastaan. Näin eräs vastaaja kuvaili huoltaan aiheesta:

” — — Pelkään myös, että ihmiset ymmärtämättömyyttään levittää minun postaamaa eteenpäin, tai se menee esim exän korviin — — ”⁹⁶

Facebookin lisäksi väkivaltaisuutta oli koettu Messengerin välityksellä. Facebook Messenger, tai puhemielessä pelkkä Messenger, on Facebookin omistama pikaviestipalvelu. Palvelussa ilmenevä väkivaltaisuus on lähtökohtaisesti yksityisempää kuin esimerkiksi Facebookissa tapahtuva, sillä alusta on suunnattu henkilökohtaisempaan viestintään.

Aineistosta ilmeni, että WhatsApp oli toiseksi eniten käytetty väkivallan väylä. WhatsApp on kännyköille suunnattu pikaviestipalvelu, jonka välityksellä käyttäjät voivat lähettää toisilleen tekstiä, kuvia, animaatioita, videopätkiä sekä soittaa puheluita. Viestejä voi lähettää kahden käyttäjän välillä, tai ryhmässä, jossa voi olla korkeintaan 256 käyttäjää kerralla. Käyttökonseptina WhatsApp muistuttaa tekstiviestejä, kun taas ääni- ja videopuheluiden osalta WhatsApp toimii samalla tavalla kuin videopuheluohjelma Skype. WhatsApp oli kännyköille suunnatuista pikaviestipalveluista kansainvälisesti selvästi suosituin 2010-luvun lopulla.⁹⁷

Kuten Facebook ja Messenger, myös WhatsApp voi toimia digitaalisen väkivallan välineenä. Pikaviestisovellusten ongelmaksi on muodostunut muun muassa lisääntynyt verkkoväkivalta, jolla viitataan haitalliseen, loukkaavaan tai halventavaan käytökseen, jota voi olla esimerkiksi epäasiallinen kommentointi, esiintyminen toisena henkilönä, ei-toivottu kuvien jakaminen ja

⁹⁵ Al-Alosi 2017, 1588.

⁹⁶ v6.n.

⁹⁷ Suominen et al. 2019, 238–239.

sosiaalinen syrjiminen.⁹⁸ Vastauksista ilmeni, että WhatsApp-palvelua käytettiin erityisesti vainon, digitaalisen häirinnän ja pakottavan kontrollin välineenä. Väkivallan muotoja käsittelen alaluvussa 3.2.

3.2 Digitaalisen lähisuhdeväkivallan muodot sosiaalisessa mediassa

Digitaalisen lähisuhdeväkivallan muotoja on vaikea erotella toisistaan täysin irrallisiksi, omiksi muodoiksi. Informanttien vastauksia analysoidessa huomasin, että kokemuksissa voi ilmetä yhtäaikaaisesti limittäin monia digitaalisen väkivallan muotoja. Lisäksi erot erilaisten väkivaltamuotojen välillä ovat käsitteellisestikin häilyviä. Tutkimuskirjallisuutta lukiessa huomasin, ettei digitaalisen väkivallan muodoille ole omia staattisia määritelmiä, jotka toistuisivat poikkeuksetta samanlaisina. Käsitteiden määrittelyt ovat monitulkinnallisia.

Väkivallan tekijä on lähes kaikissa aineistoni tapauksissa ollut kumppani tai entinen kumppani. Tässä tutkielmassa kumppanilla tarkoitetaan nykyistä tai entistä avio- tai avopuolisoa, seurustelukumppania tai tapailukumppania. Kahdessa tapauksessa väkivalta on tapahtunut ystävien toimesta. Lähtökohtaisesti kaveruutta, työtoveruutta, naapuruutta tai kaukaisempaa sukulaisuutta ei pidetä lähisuhteena⁹⁹, mutta otin nämä vastaukset huomioon tutkimuksessa, sillä oletan, että vastaajat itse ovat kokeneet ystäväsuhdet lähisuhteiksi, sillä ilmoitin kyselyn saatesanoissa kyselyni kohderyhmäksi digitaalista lähisuhdeväkivaltaa kokeneet henkilöt. Erittelin teemoittelun keinoin vastauksissa ilmenneitä digitaalisen väkivallan tekoja neljään kategoriaan, yhtenäisten piirteiden perusteella:

- vaino
- digitaalinen seuranta/kontrollointi
- kuviin perustuva seksuaalinen väkivalta, kiristäminen
- digitaalinen häirintä

⁹⁸ Bleize at al. 2021, 1–2.

⁹⁹ Kytölä 2021, 19.

Vaino

Verkkoympäristössä tapahtuvaa vainoamista kutsutaan nimellä *cyber-stalking*.¹⁰⁰ Tässä tutkielmassa cyber-stalking-käsitteen suomenkielisenä vastineena käytetään käsitettä digitaalinen vaino. Kyseessä on vainoamisen muoto, jossa vainoaja käyttää sähköpostia, internetiä tai muuta elektronista kommunikointikanavaa vainon tekovälineenä. Vainoaja voi myös käyttää GPS-järjestelmää kohteen jäljittämiseen. Vainoajan tarkoitus on toistuvilla häiritsevillä tai uhkaavilla teoilla aiheuttaa kohteessa pelkoa.¹⁰¹ Vainoaja saattaa seurata ja jahdata kohdetta verkossa, tarkkailla hänen liikkeitään ja näin tunkeutua kohteen yksityiselämään. Digitaalista vainoa voidaan pitää häirintänä, joka aiheuttaa kohteessa pelkoa ja uhattuna olemisen tunnetta.¹⁰²

Perinteisessä vainossa (vainoteot teknologian ulkopuolella) ja digitaalisessa vainossa on sama tarkoitusperä; tuottaa pelkoa vainon kohteelle toistuvilla vainoteoilla.¹⁰³ Alun perin vainoamista tapahtui fyysisissä ympäristöissä, kunnes ilmiö laajentui digitaalisiin ympäristöihin internetin ja teknologian kehityksen myötä.¹⁰⁴ Digitaalinen vaino ei edellytä fyysisesti samassa paikassa olemisesta kohteen kanssa. Verrattuna perinteiseen vainoon, digitaalisessa ympäristössä tapahtuvassa vainossa vainoajalta vaaditaan usein paljon vähemmän vaivaa, kun hän ryhtyy toimiin kohdetta vastaan.¹⁰⁵ Yksi keskeisimmistä vainoajan eduista onkin, ettei hänen tarvitse lähteä pois kodistaan etsimään tai häiritsemään kohdetta.¹⁰⁶

Tutkielmassa keskitytään lähisuhteessa tapahtuvaan digitaaliseen väkivaltaan. Läheisen tekemä vaino on erityisen haavoittavaa ja henkilökohtaista, sillä tekijällä ja kohteella on tai on ollut läheinen suhde, mikä tarkoittaa, että vainoajalla on todennäköisesti myös henkilökohtaista ja mahdollisesti intiimiä tietoa kohteesta. Lähisuhteessa tapahtuva vainoaminen ja tuntemattoman ihmisen tekemä vainoaminen eroavat toisistaan. Läheinen tietää minkälaiset toimet herättävät eniten pelkoa vainon kohteessa, ja kohde tietää, että vainoajan näennäisen merkityksettömälläkin käyttäytymisellä on päämääränä kohteen pelottelu. Vainoajat käyttävät usein

¹⁰⁰ Al-Alosi 2017, 1581–1582.

¹⁰¹ Cheyne & Guggisberg 2018, 6–7.

¹⁰² Shambhavee 2019, 350.

¹⁰³ Al-Alosi 2017, 1582.

¹⁰⁴ Cheyne & Guggisberg 2018, abstract.

¹⁰⁵ Cheyne & Guggisberg 2018, 6.

¹⁰⁶ Shambhavee 2019, 350.

informaatioteknologiaa lisävälineenä, jonka avulla he laajentavat valtaansa ja hallintaansa vainon kohteeseen.¹⁰⁷

Aineistosta ilmeni, että lähes kaikki vainokokemukset ovat tapahtuneet parisuhteen päätyttyä. Väkivaltatuksija Delanie Woodlock kirjoittaa artikkelissa *The abuse of technology in domestic violence and stalking. Violence against women*, miten parisuhdeväkivallan kontekstissa tarkasteltuna vainoaminen on väkivaltaista käyttäytymistä, jonka avulla tekijä pyrkii kontrolloimaan uhria parisuhteen päätyttyä.¹⁰⁸ Vaino saa ihmisen epäilemään itseään ja ympäristöään. Vainoajan päätavoite on saada kohde tuntemaan epävarmuutta ja epätasapainoa, jotka tekevät mahdottomaksi arjen elämisen ilman pelkoa.¹⁰⁹ Vainoaja saattaa rekrytoida muitakin ihmisiä hankkimaan tietoa kohteesta tai osallistaa heidätkin vainoamiseen.¹¹⁰

Alla olevassa aineistonäytteessä vastaaja kuvailee, miten entinen puoliso pyrki eri väylien kautta ottamaan häneen yhteyttä toistuvasti. Tekijä julkaisi eron jälkeisen vainon aikana yhteiskuvia heistä sosiaalisessa mediassa ilman lupaa. Kuvien julkaisu voi ulkopuoliselle näyttäytyä merkityksettömältä, mutta kun huomioidaan teko vainokontekstissa, on pääteltävissä, että vainoajan tarkoituksena on ollut häiritä ja pelotella kohdetta. Tässä tapauksessa vainoaja on myös rekrytoinut ystäviään häiriköintiin. Vainoajan ystävät ovat uhkailleet kohdetta viestien välityksellä.

”Sosiaalisen median kanavan kautta ero jälkeinen vaino toteutui. Minulle tuli paljon eri kanavissa (instagram, fb, whatsapp) viestejä ja sitä mukaa kun exäni torjuin niin hän teki uuden käyttäjän tai uuden puhelinnumeron. Myös hän julkaisi eron jälkeen yhteiskuvia meistä instagramissa ilman lupaa. Myös exäni ystävät lähestyivät minua ja laittoivat viestejä ja uhkail— — ”¹¹¹

Vainon yksi keskeisimpiä onnistumiskeinoja on luoda kohteelle tunne, että hän on jatkuvan tarkkailun alaisena. ”Kaikkiällä läsnäolo” on yksi tyypillinen pakottavan kontrollin keino. Teknologia tarjoaa monia mahdollisuuksia ja menetelmiä, joiden välityksellä vainoaja voi viestiä kohteelle olevansa ”kaikkiällä”. Tunne tekijän läsnäolosta kaikkiällä luodaan toistuvalla häirinnällä tekstiviestien, puheluiden, GPS-jäljityksen ja sosiaalisen median avulla.¹¹² Yksi vainoajien

¹⁰⁷ Cheyne & Guggisberg 2018, 3.

¹⁰⁸ Woodlock 2017, 585.

¹⁰⁹ Hakkarainen 2019, 72.

¹¹⁰ Cheyne & Guggisberg 2018, 4.

¹¹¹ v9.n.

¹¹² Woodlock 2017, 598.

taktiikoista onkin luoda kohteelle tunne, että hänellä ei ole yksityisyyttä tai turvaa, ja että vainoaja tietää ja näkee kaiken.¹¹³

Alla olevissa aineistonäytteissä korostuu, miten eron jälkeinen vaino voi näyttäytyä jatkuvana häirintänä ja ahdisteluna sosiaalisen median kanavien välityksellä. Vaino voi olla yksityistä häirintää, esimerkiksi WhatsAppin välityksellä. Viestit voivat sisältää haukkumista, syyllistämistä, kontrolloivaa kommentointia kohteen yksityiselämästä, kiristämistä tai ahdistelua. Yksi vastaajista kuvailee, miten puoliso asensi suhteen aikana hänen puhelimeensa seurantasovelluksen, jonka välityksellä puoliso tiesi, missä vastaaja kulkee. Puoliso tutki lähes päivittäin hänen puhelimensa ja tietokoneensa. Vaino jatkui eron jälkeen WhatsAppissa pääosin haukkumisena ja syyllistämisenä.

”Ex-mieheni on eron jälkeen vainonnut/häiriköinyt lähettämällä whatsapp viestejä laidasta laitaan, satunnaisia kaipausviestejä, mutta enimmäkseen huoraksi haukkumista ja syyllistämistä. — — Suhteen aikana oli puhelimeessani exän toimesta seuranta päällä, että tiesi aina missä kuljin. — — Puhelintani ja tietokonettani käyttäsi/tsekkasi ajoittain, lähes päivittäin, etsi varmaan vieraiden miesten puheluita tai viestejä, turhaan. Hän muka vaan katsoi, onko mitään päivityksiä. Molemmat laitteet kylläkin päivittyy automaattisesti — —¹¹⁴

Alla olevasta aineistonäytteestä käy ilmi, miten myös toisen vastaajan kokemuksessa vainon välineenä on käytetty WhatsAppia. Vainoaja seurasi vastaajan WhatsAppin käyttöä ja yritti puuttua hänen yksityiselämäänsä. Kun vastaaja esti vainoajan WhatsAppissa, vainoaja siirtyi hyödyntämään Family link -sovellusta, jota voidaan käyttää muun muassa lapsen sijainnin selvittämiseksi.¹¹⁵

”— —eron jälkeen alkoi vaino, välineenä mm whatsapp. Viestejä tuli taukoamatta, hän myös seurasi whatsappin kautta, milloin olen ollut siellä ”paikalla” ja näki milloin luen viestini. Näihin hän kommentoi ja yritti puuttua elämäni ja missä kuljen jne. Lopulta laitoin eston päälle, ja se on ollut nyt 4vuotta. Helpotti henkistä tuskaa kun yksi kanava on häneltä tukittu. Nykyään hän käyttää seuraamiseni keinona lapsen family linkiä, jonka asensi— —¹¹⁶

Vaino on voinut olla myös julkista, kuten alla näkyvässä aineistonäytteessä ilmenee. Tapauksessa vainoaja ei ole kohdistanut toimintaansa vain kohteeseen, vaan myös kohteen läheisiin ja nykyiseen

¹¹³ Woodlock 2017, 592.

¹¹⁴ v1.n.

¹¹⁵ Families.google.com 2021.

¹¹⁶ v6.n.

perheeseen. Lisäksi vainoaja on tehnyt toistuvia herjaavia blogipäivityksiä kohteesta, ja jakanut hänestä yksityistä tietoa. Vaino on täten ollut luonteeltaan julkista, laaja-alaista ja monin tavoin vahingoittavaa. Toiminnassa on tulkintani mukaan performatiivisen väkivallan piirteitä. Tällä tarkoitetaan, että väkivalta on ollut yleisöhakuista.¹¹⁷ Vastauksesta ei käy ilmi, onko blogilla paljon seuraajia, mutta selvää on, että vainoaja on halunnut häpäistä kohteen ja hänen perheensä julkisesti bloginsa seuraajien edessä, joten seuraajat ovat toimineet ikään kuin väkivallan yleisönä. Käsittelen performatiivista väkivaltaa laajemmin kohdassa *digitaalinen häirintä*.

” — — *Tekstiviestein myös uhkailut, häiritty, kiristetty ja ahdisteltu viimeiset 8 vuotta. Stalkattu sosiaalisessa mediassa minua ja myös vaimoani. Yrittänyt ottaa yhteyttä done (some) alustojen kautta läheisiäni. Blogissa viikoittaisia päivityksiä, jossa herjattu minua ja nykyistä perhettäni sekä jaettu minusta henkilökohtaisia tietoja minusta.* ”¹¹⁸

Al-Alosi on tutkinut Australian tuomioistuimessa kuultuja tapauksia, joihin on liittynyt syytöksiä verkkoväkivallasta.¹¹⁹ Hänen havaintojensa mukaan tapauksissa esiintyi useita syytöksiä Facebook-vainoamisesta. Joissakin tapauksissa vainoajat olivat luoneet valeprofiileja Facebookissa päästäkseen kommunikoimaan uhrin kanssa ja seuraamaan uhrin verkkotoimintaa. Tämä on mahdollista, sillä sosiaalisen median kanavissa profiilin tekijöitä ei yleensä vaadita todentamaan henkilöllisyyttään, mikä tarkoittaa, että vainoaja voi luoda valeprofiilin, jonka kautta hän voi ”ystävystyä” uhrin kanssa ja näin saada häneen yhteyden.¹²⁰

Oman aineistoni vastauksissa ilmeni myös tapauksia, joissa vainoaja on pyrkinyt saamaan yhteyden kohteeseen tekaistun Facebook-profiilin kautta. Alla oleva aineistonäyte on ote erään vastaajan kokemuksesta. Tapauksessa vainoaja oli luonut useita Facebook-profiileja, joiden kautta hän oli ottanut yhteyttä vainotun tuttuihin tavoitteenaan saada selville tietoa vainotun yksityiselämästä. Vainoaja oli jopa esittänyt kirpputoritavaroiden ostajaa saadakseen yhteyden kohteeseen.

¹¹⁷ Näre 2005, 39.

¹¹⁸ v12.m.

¹¹⁹ Al-Alosi 2017, 1574.

¹²⁰ Al-Alosi 2017, 1588.

”Lapseni isä ryhtyi eron jälkeen (tuomittiin vankeuteen vainoamisesta) luomaan eri profiileita facebookiin ja niiden avulla otti yhteyttä tuttuihini, teki kaveripyyntöjä, joiden kautta yritti saada selville tekermisiäni, kyseli ihmisiltä asioistani, yritti esittää minulle aivan toisia henkilöitä, esitti kirppistavaroiden ostajaa...”¹²¹

Yhdessä vastauksessa kuvailtiin, miten vainoaja oli luonut valeprofiileja Facebookissa, minkä lisäksi vainoaja oli lähettänyt kohteelle piiloviestejä Facebookin välityksellä. Vainoaja oli julkaissut omalla Facebook-seinällään samoja julkaisuja kuin kohde. Julkaisut toimivat tulkintani mukaan eräänlaisina muistutuksina vainoajan läsnäolosta. Vainoaja oli myös julkaissut seinällään satanistisen kidutuspatkän saatetekstillä: ”ensin annan sinulle anteeksi, sitten tapan sinut”. Vainokontekstista käsin tarkasteltuna näyttää siltä, että tappouhkaus oli kohdistettu epäsuorasti tai välillisesti vainotulle, vaikka suoranaista uhkausta ei tapahtunut. Näin vainoaja pystyi ylläpitämään pelon ilmapiiriä ilman, että hän osoitti uhkauksensa suoraan kohteelle.

”Ex-mieheni vainosi minua ja lastamme kun muutimme turvakiellon varjolla pois— — Exäni selvitti Facebook tilini ja hän näkyi yllättäen ”ihmisiä, joita saatat tuntea” osiossa. Aloin postaamaan muutaman postauksen julkisesti ja hän postasi samat omalle seinälleen. Hän myös postasi satanistisen kidutuspatkän jossa oli saatteeksi ”ensin annan sinulle anteeksi, sitten tapan sinut” Loi feikkiprofiileita ja yritti saada minua lisäämään hänet kaveriksi.”¹²²

Vainoaminen voi ilmentyä henkisenä väkivaltana monin eri tavoin. Erään vastaajan kokemus vaikutti mielestäni ensin vakavalta digitaaliselta häirinnältä, mutta luokittelin tapauksen vainoksi, sillä uhkailu oli tiheästi ja pitkään toistuvaa sekä erittäin kuormittavaa informantille. Vastaaja kuvailee, miten hänen entinen puolisonsa lähetti eron jälkeen säännöllisesti lähes viikoittain noin vuoden ajan Messengerin välityksellä viestejä, joissa hän uhkasi tehdä itsemurhan. Nollalinjan mukaan itsemurhalla uhkailu on yksi henkisen väkivallan muoto.¹²³ Tulkintani mukaan toistuvat itsemurhauhkailut ovat tässä yhteydessä toimineet vallan käytön välineinä vainossa, sillä kohde on ajettu asemaan, jossa hän on uupunut henkisesti uhkailujen aiheuttaman taakan alle.

¹²¹ v2.n.

¹²² v8.n.

¹²³ Nollalinja.fi: Henkinen väkivalta 2021.

”Entinen tyttöystäväni pommitti lähes viikottain itsemurhauhkauksilla noin vuoden eron jälkeen.

Lopulta uuvuin pahasti henkisen taakan alla ja jouduin estämään kaiken kommunikoinnin hänen

taholtaan— — ”¹²⁴

Digitaalinen seuranta/kontrollointi

Varjon verkkosivuilla kuvataan digitaalista seuranta/kontrollointia toiminnaksi, jossa tekijä hyödyntää teknologiaa uhrin toiminnan, sosiaalisten kontaktien ja liikkumisen seuraamiseen. Tekijä saattaa vaatia pääsyä uhrin puhelimeen, tai pakottaa tämän olemaan tavoitettavissa koko ajan, ja mikäli näin ei käy, tekijä rankaisee uhria. Tekijä voi myös painostaa uhria lähettämään kuvia sijainnistaan ja kertomaan, missä on ja kenen kanssa.¹²⁵

Alla olevassa aineistonäytteessä kuvataan, miten tekijä vaati kuvallista ”todistusaineistoa” siitä, että kohde on siellä mihin oli kertonut menevänsä. Tekijä oli ”pommittanut” kohdetta viesteillä, ja jos kohde ei vastannut viesteihin, tekijän viestit muuttuivat uhkaaviksi. Tekijä oli varmistellut puolisonsa sijaintia myös puolison ystävän kautta. Tekijä tunkeutui pakonomaisesti puolisonsa yksityiselämän ja sosiaalisen elämän alueille, ja näin hän rikkoi puolisonsa oikeutta yksityisyyteen. Tulkintani mukaan tekijä on pyrkinyt hallitsemaan kohdetta digitaalisen pakottavan kontrollin avulla.

”WhatsApp-viesteillä toteutettu kontrollointi, ahdistaminen, syyllistäminen ja häirintä. Menin sitten mihin tahansa, sain useita viestejä. Tavallisen kauppareissun aikana keskimäärin 7 viestiä, joihin piti vielä vastata, muuten viestien sävy muuttui syyllistäväksi ja uhkaavaksi. Ystävättärenikin sai viestejä, joilla oli selvästi tarkoitus varmistella olenko varmasti siellä, missä olin sanonut olevani. WhatsApp-perheryhmään tuli myös viestejä joissa ”kokeiltiin kepillä jäätä” Minun piti lähettää kuvia, että olemme täällä taidenäyttelyssä, jossa pitikin olla. Kaikki tehtiin ”suuren rakkauden” nimissä, vaikka kyseessä oli selvästi henkinen väkivalta, alistaminen, ahdistaminen ja kontrolli.”¹²⁶

¹²⁴ v14.m.

¹²⁵ Tukikeskus Varjo: Mitä on digitaalinen väkivalta tai vaino? 2020.

¹²⁶ v10.n.

Digitaalinen pakottava kontrolli (DCC=Digital coercive control) on yksi väkivallan tekijän monista keinoista pyrkiä hallitsemaan, seuraamaan, pelottelemaan ja vahingoittamaan kohdetta.¹²⁷

Australiassa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin digitaalisen pakottavan kontrollin taktiikoita.

Analyysissä muodostettiin kolme teemaa: omnipreeseens (omnipresence), eristäminen (isolation) ja boikotoiminen (ostracism). Omnipreeseensiin liittyy muun muassa tekijän jatkuvat yhteydenotot eri kanavien välityksellä, joiden takia kohde kokee olonsa piiritettyksi ja ”pommitetuksi”. Eristämiseen liittyy muun muassa kohteen teknologian käytön kontrolloiminen, ja uhkailu yksityisen materiaalin levityksellä.¹²⁸ Boikotoimisella viitataan kohteen sivuuttamiseen ja torjumiseen.¹²⁹ Yleisesti käsitteellä pakottava kontrolli (coercive control) viitataan erilaisiin alistamisen taktiikoihin, joita väkivallan tekijä käyttää kohdetta kohtaan. Pakottavan kontrollin päämääränä on saada kohde toimimaan tekijän tahdon alaisesti. Kyse ei ole niinkään yksittäisistä teoista, vaan termillä viitataan väkivaltaisen käyttäytymisen kokonaisuuteen ja jatkuvuuteen.¹³⁰

”Ex mies puuttui face kavereihin, ei saanut olla miehiä kavereissa, tutki viestit mesestä ja w a viestit piti näyttää myös ja tutki myös facen. Puhelut kuka kenelle miksi ja mitä ja mitä tarkkaan kanssa.

Itse en kertonut mitään — — ”¹³¹

”Naimisissa ollessa, jouduin sulkemaan fb tilini, koska silloinen mieheni tutki jatkuvasti tiliäni, mitä sinne kirjoitan ja ketkä ovat kavereitani ja määräsi ketä pitää poistaa— —”¹³²

”Muutama naispuoleinen henkilö on uhkaillut / kiristänyt minua liittyen ystävytyteen ja koittanut kontrolloida siten sitä kenen kanssa olen sosiaalisessa mediassa tekemisissä, kenelle puhun yms..¹³³

Digitaalinen pakottava kontrolli ilmenee myös yllä olevissa aineistonäytteissä. Facebook-kavereiden kontrollointi ja päätösten tekeminen toisen puolesta, henkilökohtaisten viestien ja sosiaalisen median tilien tutkiminen, itseilmaisun rajoittaminen sekä sosiaalisten suhteiden rajoittaminen uhkailun ja kiristämisen keinoin ovat kaikki kohteen kontrollointikeinoja. Tulkintani

¹²⁷ Harris & Woodlock 2019, 542.

¹²⁸ Woodlock et al. 2020, 372–373.

¹²⁹ Hayes et al. 2018, 3.

¹³⁰ Hakkarainen 2020.

¹³¹ v4.n.

¹³² v6.n.

¹³³ v15.m.

mukaan yllä olevissa esimerkeissä korostuu erityisesti eristäminen, sillä vastauksia yhdistää tekijän tarve kontrolloida kohteen teknologian käyttöä.

Kuviin perustuva seksuaalinen väkivalta ja kiristäminen

Oikeustieteen professori Clare McGlynnin ja hänen työryhmänsä artikkelissa *”It’s Torture for the Soul”*: *The harms of image-based sexual abuse* käytetään käsitettä *image-based sexual abuse*, jolla viitataan kaikkiin alastonkuviin ja videoihin, joita ei ole luotu tai jaettu yhteisymmärryksessä. Tähän liittyy myös alastonkuvien jakamisella uhkailu ja kuvamuokkaukset. Toiminta on väärin, riippumatta mahdollisten lisävahinkojen laajuudesta ja luonteesta, sillä teot loukkaavat ihmisen perusoikeuksia kuten ihmisarvoa, yksityisyyttä, seksuaalista ilmaisun vapautta ja itsemääräämisoikeutta.¹³⁴

Kahdessa vastauksessa ilmeni, että yksityisen kuvamateriaalin julkaisemisella on uhkailtu, mutta uhkausta ei ole ilmeisimmin toteutettu. Toinen vastaaja kertoi, miten hänen lähettämiään yksityisiä kuvia oli tallennettu ilman lupaa, ja niiden jakamisella uhkailtiin lähettäjä. Kummassakaan tapauksessa kuvien jakamiseen ei ole annettu lähtökohtaisesti lupaa, joten tulkintani mukaan tapauksissa on kyse kuviin perustuvasta seksuaalisesta väkivallasta.

” — — *On myös uhannut laittaa alastonkuviani nettiin.* ”¹³⁵

” — — *Määrittelemätön aika myöhemmin tämä naikkonen ilmoittibettä tallensi kuvia — —
Aavistelin että seuraavaksi nämä uhataan levittää — — Kun uhkaus tuli viestillä kerroin tälle että
voi levittää kuvat niin pitkälle kuin haluaa jopa kannustin — —* ”¹³⁶

Varjon verkkosivuilla on lueteltu yhdeksi digitaalisen väkivallan muodoksi *sextortion – kiristys ja kuviin perustuva väkivalta*. Sextortion-kiristys tarkoittaa kiristämistä seksuaalisiin tekoihin tai suhteeseen. Kiristäjä voi uhata julkaista yksityistä tai arkaluontoista kuva- tai videomateriaalia,

¹³⁴ McGlynn et al. 2020, 3.

¹³⁵ v1.n.

¹³⁶ v19.m.

mikäli uhri ei tottele.¹³⁷ Yhdessä vastauksessa ilmeni, miten puoliso oli kiristänyt seksillä, ja uhannut, että jos kohde ei toimi kiristäjän vaatimalla tavalla, ”suunnitelmat eivät toteudu”. Vastauksesta ei suoranaisesti ilmennyt, että tekijän kiristämisen motiivina olisi ollut seksuaalisiin tekoihin tai suhteeseen pakottaminen, joten suoraa johtopäätöstä ei voi tehdä, että kyseinen väkivallan muoto olisi ollut sextortion-kiristys. Seksillä kiristäminen ja uhkailu ovat joka tapauksessa selviä digitaalisen väkivallan muotoja.

” — — *Uhkailtu että jos ei tee jotain niin ei suunnitelmat toteudu. Seksillä kiristäminen. Passiivisaggressiivista vähättelyä. Tapahtunut somessa.* — —¹³⁸

Digitaalinen häirintä

Käsitteet *digital harassment* ja *digital abuse* voidaan ymmärtää eräänlaisina kattokäsitteinä kaikenlaiselle digitaaliselle häirinnälle ja väkivallalle.¹³⁹ Kyseiset käsitteet viittaavat ihmissuhteissa tapahtuvaan haitalliseen käyttäytymiseen, jota on koettu internetin, älypuhelimien tai muun elektronisen kommunikointilaitteen välityksellä. Digitaalista häirintää ja väkivaltaa ovat muun muassa loukkaava kommentointi, nimittely, kohdennettu häirintä, verbaalinen väkivalta, uhkailu, kuin myös seksuaalinen, seksuaalisuuteen tai sukupuoleen liittyvä häirintä.¹⁴⁰ Täsmennettynä digitaalisella häirinnällä voidaan tarkoittaa toistuvien uhkaavien, loukkaavien ja häiritsevien viestien lähettämistä uhrille joko yksityisesti, tai verkossa julkisesti.¹⁴¹

Parisuhteessa tapahtuvan digitaalisen häirinnän tarkoitus on nöyryyttää, pelotella ja kontrolloida (entistä) kumppania. Tekijä voi levittää haitallisia huhuja uhrista esimerkiksi työyhteisöön, sukulaisille tai ystäville ja näin laajentaa häirintää.¹⁴² Parisuhteessa ja lähisuhteessa tapahtuvan digitaalisen häirinnän tarkoitusperät ovat oletettavasti samat; kohteen nöyryytys, pelottelu ja kontrollointi.

¹³⁷ Tukikeskus Varjo: Mitä on digitaalinen väkivalta tai vaino? 2020.

¹³⁸ v16.m.

¹³⁹ Powell et al. 2020, 201.

¹⁴⁰ Powell et al. 2020, 200.

¹⁴¹ Powell et al. 2020, 202.

¹⁴² Tukikeskus Varjo: Mitä on digitaalinen väkivalta tai vaino? 2020.

Useassa vastauksessa digitaalinen häirintä kuului osaksi laajempaa väkivalta- tai vainoamiskokonaisuutta. Vainon ja digitaalisen häirinnän käsitteet ovat osittain päällekkäisiä, joten selvää eroa näiden välille on vaikea tehdä.¹⁴³ Osassa vastauksia ilmeni, että digitaalinen häirintä on tapahtunut julkisesti, ja tekijän motiivina on ollut levittää haitallista tietoa kohteesta yksipuolisesti. Näin ollen yksi tekijän päämotiiveista on ollut kohteen julkinen mustamaalaaminen ja kohteen maineen tahruminen.

”Ex puolisoni jakoi kuvia, perättömiä lausumia, ottamia kuvia sekä jakoi yksityiselämän suojaan liittyviä asioita somessa (facebook) ja yrittäen saada siellä tukea ajatuksilleen ja tunteilleen.”¹⁴⁴

”Vein lapselle joka sovittiin lapsen isän kanssa puhelinliittymän— — ja asia hänelle sopi. Sit facesta luin hän oli kirjoittanut ja mustamaalannut minia että on onko oikein että exä tulee mun taloon ilmoittamatta penkomaan tavaroita ku ei olla kotona — — Kauhea härdelli somessa tietenkä puolistin— —”¹⁴⁵

Yllä olevissa aineistonäytteissä kuvaillaan, miten entinen kumppani on jakanut Facebookissa valheellisia väittämiä ja henkilökohtaisia tietoja kohteesta. Vastauksia yhdistää se, että häirintä on tapahtunut Facebookissa ja teot ovat olleet julkisia. Tekijät ovat yrittäneet hakea tukea tai vahvistusta toiminnalleen ulkopuolisten ihmisten kautta, tai osallistamalla heitä tilanteeseen. Julkinen väkivaltaisuus voidaan kokea erityisen julmana, varsinkin, jos häirintään osallistuu useita ihmisiä.

Alla esitetyssä aineistonäytteessä korostuu, kuinka vaarallisia seurauksia ”ryhmäytymisellä” voi olla. Kohde kuvailee, miten tekijä oli mustamaalannut ja leimannut hänet huonoksi isäksi, sekä levittänyt valheellisia tietoja tapahtumien kulusta. Tilanne oli äitynyt niin pahaksi, että tekijän tekemien Facebook-julkaisujen kommenttiosiossa oli kerätty ihmisiä pahoinpitelemään kohde.

¹⁴³ Tukikeskus Varjo: Mitä on digitaalinen väkivalta tai vaino? 2020.

¹⁴⁴ v17.m.

¹⁴⁵ v7.n.

Tapahtuma on ollut erityisen väkivaltainen, ja uhka on ulottunut myös verkkoympäristön ulkopuolelle. Tulkintani mukaan tapahtumassa ilmenee performatiivisen väkivallan piirteitä.

”Facebookissa tehty lapsen äidin osalta päivityksiä missä haukutaan pahasti todella huonoksi isäksi, kun ei ole suostunut toisen vaatimiin asioihin. Päivityksissä mainittu nimeltä ja kerrottu henkilökohtaisia asioita sekä levitetty valheellisista tietoa tapahtumien kulusta, jotka eskaloituivat kommentoijien kesken joukkolynkkaukseksi. Kommenteissa kerättiin myös porukkaa pahoinpitelemään minut. — — ”¹⁴⁶

Sosiologian dosentti Sari Näre kirjoittaa kirjassa *Julkisuudesta ja intimitetistä*, miten julkisuuden intimoitumisen myötä väkivallan näytösluonteisuus on yleistynyt. Näre nimittää näytöshakuista väkivaltaa performatiiviseksi väkivallaksi. Kyseessä on vihamielisten tunteiden toiminnallistaminen yleisölle. Tekijä haluaa, että muut näkevät, mitä hän kokee. Näin ollen performatiivinen väkivalta on esittävää, yleisöhuakuista toimintaa, jossa kohdetta halutaan loukata, häpäistä tai pahoinpidellä niin, että muut näkevät, tai ainakin tietävät.¹⁴⁷ Väkivallan performatiivisuuden tavoitteena on saada kohde tuntemaan lamaannusta, pelkoa ja häpeää.¹⁴⁸

Yllä esitetyssä väkivaltaisuuudessa yleisönä toimivat kommentoijat, jotka tiedostaen tai tiedostamatta osallistuivat väkivaltaiseen toimintaan. Kommentoijat ovat pitäneet ”oman oikeudenkäyntinsä” kohteen toimintaan liittyen, tekijän yksipuolisten kertomusten pohjalta. Tapausta voisi kuvailla soveltavasti myös maalittamiseksi, vaikka tyypillisesti maalittamisen kohteeksi joutuu julkisuuden henkilö tai muu vaikuttaja. Maalittamisessa on kyse siitä, että valikoidusta henkilöstä esitetään yksityisiä, perättömiä tai halventavia tietoja tai häntä uhataan. Kyseessä on pääsääntöisesti verkkoympäristössä, kuten sosiaalisessa mediassa, tapahtuva toiminta. Toimintaan osallistuvat henkilöt yllyttävät myös toisia esittämään kohteesta loukkaavia tietoja ja häneen kohdistuvia uhkauksia. Sosiaalisessa mediassa kohteena oleva henkilö voidaan häpäistä laajan yleisön edessä. Vakavimmillaan maalittamisen tarkoituksena on riisua kohteen ihmisarvo.¹⁴⁹

Useissa vastauksissa ilmeni verbaalista häirintää. Verbaalinen häirintä on näytösluontoisen väkivallan arkinen muoto. Kyse on henkisestä väkivallasta, jossa on tyypillisesti performatiivisia

¹⁴⁶ v12.m.

¹⁴⁷ Näre 2005, 39.

¹⁴⁸ Näre 2005, 53.

¹⁴⁹ Ilman 2020, 13.

piirteitä. Verbaalisen häirinnän avulla voidaan yrittää haavoittaa kohdetta sosiaalisesti ja emotionaalisesti. Nimittely on yleinen sosiaalisen haavoittamisen muoto. Verbaalinen häirintä voi tapahtua suoraan suullisesti tai epäsuorasti kirjallisesti.¹⁵⁰ Tutkielman informanttien häirintä on tapahtunut kirjallisessa muodossa sosiaalisen median kautta, joko yksityisesti tai julkisesti. Alla olevissa sitaateista ilmenee, miten verbaalinen häirintä voi näyttäytyä osana digitaalista häirintää:

”Haukutaan poliittisen suunnan takia. — —Passiivisagressiivista vähättelyä — —”¹⁵¹

”Viestien kautta (WhatsApp ja Messenger) tullut sanallista suun soittoa ulkomuodosta, miten en sovi porukkaan.... eli kiusaamista jota olen kestänyt koko kouluikäni — —”¹⁵²

”Mirs kirjoitti minua häpäisevän kirjoituksen fb-seinälleni ollessaan yötä sairaalassa. Ystäväni näki sen ja ilmoitti minulle. Mies pommitti tekstiviestein, puheluin ja mese-viestein yöllä, kun olin äitini luona lasten kanssa hankalan kotitilanteen takia.”¹⁵³

Alimmainen sitaatti on ote kokemuksesta, jossa kohteen puoliso on tehnyt hänestä julkisen, häpäisevän Facebook-julkaisun. Kyseessä oli yllättävä yksittäinen teko, joka järkytti kohdetta. Julkaisu ehti olla näkyvissä aamuyöstä seuraavaan aamuun, kunnes ystävä ilmoitti kohteelle asiasta. Kahdessa ylimmässä aineistonäytteessä kokemus on tapahtunut yksityisesti, ilman julkista ulottuvuutta. Verbaalinen häirintä on ilmennyt erään vastaajan kokemuksessa passiivisagressiivisena vähättelynä ja poliittisen suunnan haukkumisena puolison toimesta. Toisen vastaajan kokemuksessa ulkomuotoa on haukuttu ja häntä on syrjitty kavereiden toimesta.

Kavereiden toimesta toteutetussa häirinnässä vaikuttaa olevan kyse verkkokiusaamisesta. Digitaalisen häirinnän ja verkkokiusaamisen välillä on osittaista päällekkäisyyttä, sillä kiusaaminen on myös häirintää. Vastaaja on itse kokenut, että kyse on kiusaamisesta, ja myös verkkokiusaamisen käsitteen määritelmän mukaan näin on. Käsitteen voidaan ajatella sisältävän kolme keskeistä kriteeriä. Ensimmäinen kriteeri on kohteen tarkoituksellinen vahingoittaminen. Toinen kriteeri on, että kohde on ennalta valittu ja haitallinen viesti on suunnattu juuri hänelle. Kolmas kriteeri on vallan epätasapaino, jolla viitataan kohteen ja kiusaajien väliseen valtasuhteeseen.¹⁵⁴ Kokijan

¹⁵⁰ Näre 2005, 64.

¹⁵¹ v16.m.

¹⁵² v11.m.

¹⁵³ v3.n.

¹⁵⁴ Smith et al. 2012, 18.

kuvailusta selviää, että viestien motiivi on ollut kohteen haukkuminen, eli viestien tarkoitus on ollut vahingoittaa kohdetta. Tekijät ovat valinneet kohteen tietoisesti, sillä kyse on (entisestä) kaverista. Tapauksessa vallitsee tulkintani mukaan myös vallan epätasapaino, sillä kiusaajia on useita ja kohteita yksi.

3.3 Väkivaltakokemuksen vaikutukset kokijaan

Verkkokyselyssä kartoitin vastaajien kokemuksia siitä, miten väkivallan kokemus on vaikuttanut heihin. Ohjeistin vastaajia pohtimaan halutessaan esimerkiksi väkivallan aiheuttamia psyykkisiä, sosiaalisia, fyysisiä ja taloudellisia vaikutuksia heidän hyvinvointiinsa. Digitaalisella väkivallalla voi olla pitkäaikaisia ja kokonaisvaltaisia vaikutuksia väkivallan kokijan elämään. Vastauksista ilmeni, että vaikutukset ovat olleet ensisijaisesti sosiaalisia ja psyykkisiä. Vain kahdessa vastauksessa viitattiin suoranaisesti fyysisiin oireisiin. Toisessa vastauksessa väkivalta oli aiheuttanut uupumusta, ja toisessa vastauksessa fyysisiä vaikutuksia kuvailtiin seuraavasti:

” — — *Tällainen henkinen stressi tuo ajan kanssa myös fyysisiä oireita; vatsaoireet, unettomuus, jatkuva hermostuneisuus ja epäluulo, mielenterveysongelmat.* ”¹⁵⁵

Väkivallan aiheuttamat psyykkiset ja sosiaaliset ongelmat voivat laukaista fyysisiä oireita, kun kokija joutuu ylikuormittavaan tilanteeseen väkivallan seurauksena. Erilaiset vaikutukset voivat muodostaa myös moninaisen kokonaisuuden, jossa esimerkiksi psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia voi ilmetä limittäin. Käsittelen seuraavaksi erikseen vastauksissa ilmenneitä sosiaalisia vaikutuksia ja lopuksi psyykkisiä vaikutuksia.

Digitaalinen väkivalta voi vaikuttaa kokijan sosiaaliseen elämään elinpiirin kapenemisena. Aineistosta ilmeni, miten osa vastaajista ei ole väkivallan aikana tai väkivallan jälkeen voinut toimia ja käyttäytyä niin kuin itse haluaisi. Suppeampi elinpiiri voi näyttäytyä esimerkiksi oman liikkumisen rajoittumisena ja sosiaalisen median käytön sensuroimisena. Kokijat ovat joutuneet rajoittamaan sosiaalista elämäänsä ja itseilmaisua väkivallan uhan takia.

¹⁵⁵ v6.n.

”Harmistuinkin, kun lähipiiri tiesi viesteillä pommittamisesta. Aluksi salailin asiaa. Syyllistyin. Ahdistuinkin. Olin lopulta ihan loppu. Vähensin selvästi omia menoja, niin pääsin helpommalla.

Tunsin suurta häpeää hänen käytöksestään ja siitä ettei minulla heti ollut voimia lähteä suhteesta.”¹⁵⁶

”Ensiksikin on mennyt luotto kaikkeen someen. Olen hyvin tarkka, mitä sinne nykyään laitan, tiukat asetukset ja valitsen kaverit tarkkaan. En luota ihmisiin enkä tekniikkaan, saati googleen. Olen varpaillani, mitä uusia keinoja tulee taas päästä vainoamaan, esim nyt tämä family link lapsille. —

—¹⁵⁷

” — — En voi olla omalla nimellä somessa. Ikinä. — — En voi laittaa edes omaa kuvaa, enkä ottaa kaverin tuttua edes facekaveriksi.”¹⁵⁸

”Ahdistus, ettei voi tehdä ja elää kuten haluaa. Tähänhän liittyy muutkin väkivallan muodot.”¹⁵⁹

Väkivaltaiset kokemukset ovat aiheuttaneet kokijoille myös vakavia luottamusongelmia ihmissuhteissa. Vastaajien sukupuoli ei lähtökohtaisesti ole tutkimukseni keskiössä, mutta koen tärkeäksi tuoda ilmi, että digitaalisesta lähisuhdeväkivallasta aiheutuneet luottamusongelmat tulivat ilmi erityisesti miesten vastauksissa. Väkivallan kohteena oleminen on aiheuttanut epävarmuutta ja epäilyjä uusissa ihmissuhteissa, eritoten vastakkaista sukupuolta kohtaan.

Eräs vastaaja kuvailee, miten digitaalista väkivaltaa sisältänyt aiempi eroprosessi on aiheuttanut uudessa parisuhteessa sen, että vastaaja ei uskalla erota kumppanista, sillä pelkää eroprosessin olevan yhtä traumaattinen kuin edellinenkin. Vaikeassa erossa oli kyse siitä, että vastaajan entinen kumppani lähetti noin vuoden ajan eron jälkeen lähes viikoittain vastaajalle itsemurhauhkauksia. Tilanne on ollut vastaajalle äärimmäisen kuormittava ja uuvuttava. Vastaaja kuvailee, miten hän pelkää uudessa parisuhteessa enemmän eroa kuin huonoa parisuhdetta. Vastauksessa ilmenee konkreettisesti, miten syviä haavoja digitaalinen lähisuhdeväkivalta voi jättää kokijaan ja kuinka paljon kokemus voi hankaloittaa uusia sosiaalisia suhteita.

¹⁵⁶ v10.n.

¹⁵⁷ v6.n.

¹⁵⁸ v8.n.

¹⁵⁹ v4.n.

”Kun omat rajat ylitetään jatkuvasti itselle tärkeän ihmisen taholta, on terveiden rajojen uudelleen vetäminen uusissa parisuhteissa todella vaikeaa. Traumaattisen eroprosessin jälkeen myös kynnys eroamiseen on noussut ehkä liiankin korkealle, kun pelkää eroa enemmän kuin huonoa parisuhdetta. — — Olen jumissa huonossa parisuhteessa, josta en uskalla lähteä, koska pelkään seuraavankin eroprosessin olevan yhtä helvetillinen.”¹⁶⁰

Myös alla olevissa aineisto-otteissa kuvaillaan, miten kokemus digitaalisesta lähisuhdeväkivallasta on vaurioittanut kokijoiden kykyä luottaa ihmisiin, mikä taas on hankaloittanut uusien ihmissuhteiden solmimista. Muutamien miesten vastauksissa ilmeni, miten väkivaltainen kokemus on ollut niin vahva, että se on osaltaan saanut kokijan pelkäämään tai suhtautumaan varoen naissukupuoleen yleisesti. Eräs miesvastaaja kuvaa kokemuksien aiheuttaneet ”naispelkoa”.

”— —En luota ihmisiin enää ja kaveriksini on vaikea päästä”¹⁶¹

”Kokemukset ovat opettaneet olematta luottamaan ihmisiin ja jollain tasolla tuonut ”naispelkoa” ja kynnys kommunikoida uusien naisoletettujen kanssa on entistä vaikeampaa”¹⁶²

”Saanut suhtautumaan naissukupuoleen varoen ja meni pitkän aikaa miettiessä mitä ihmiset usko.”¹⁶³

Eräässä vastauksessa korostui, miten julkisesti levitettyjen perättömien väitteiden kumoaminen kuormitti vastaajaa erityisen paljon. Vastaajan entinen puoliso oli jakanut julkisesti vastaajan yksityiselämän suojaan liittyviä asioita, perättömiä lausumia ja kuvia Facebookissa. Huolenaiheeksi muodostui erityisesti uskottavuuden ja maineen säilyminen, sillä nämä tekijät ovat kokijan työn kannalta erityisen tärkeitä. Vastaaja kuvaa, miten myös rikosoikeudellinen nuhteettomuus on keskeinen kriteeri hänen työssään. Näin ollen erityisesti julkinen digitaalinen häirintä voi aiheuttaa ongelmia kokijan työelämässä, eikä väkivaltaisuus jää vain tekijän ja kokijan välille.

”Perättömät väitteet aiheuttivat huolta, ahdoistusta sekä teettivät töitä niiden kumoamisessa viranomaistitse. Teen työtä jossa uskottavuus ja maine on erityisen tärkeää, samoin nuhteettomuus

¹⁶⁰ v14.m.

¹⁶¹ v11.m.

¹⁶² v15.m.

¹⁶³ v18.m.

sekä rikosoikeudellinen nuhteettomuus, ja siksi näiden väitteiden kumoaminen oli hyvin tärkeää.”

164

Vastauksista ilmeni, että digitaalisesta väkivallasta aiheutui sosiaalisten ongelmien lisäksi monenlaisia psyykkisiä seurauksia informanteille. Naisten Linjan oppaassa kuvaillaan, miten surun, häpeän, ahdistuksen, vihan, syyllisyyden ja raivon tunteet sekä pelko väkivallan jatkumisesta ovat tyypillisiä psyykkisiä reaktioita väkivaltaan.¹⁶⁵ Psyykkisistä vaikutuksista *pelko, ahdistus* ja *itsetunnon aleneminen* toistuivat vastauksissa eniten.

Vainokokemuksissa painottui pelon ja ahdistuksen kokemukset. Vainoajan päämäärä on luoda erilaisin keinoin ilmapiiri, jonka tarkoitus on saada kohde tunteemaan, että hän on koko ajan tarkkailun alaisena. Näin ollen, vaikka vainoaminen loppuisikin, kokijalle voi jäädä tulkintani mukaan päälle aktiivinen ”hälytystila” mahdollisia tulevia vainotekoja varten. Tunne siitä, että voi olla vainottuna, jää vaivaamaan kohdetta, vaikka todellinen uhka ei olisi kyseisellä hetkellä läsnä. Tämä voi olla äärimmäisen kuluttavaa kokijalle. Väkivaltatutkijat Nicola Cheyne ja Marika Guggisberg kuvailevat artikkelissa *Stalking: An age old problem with new expressions in the digital age*, miten sekä verkossa että verkon ulkopuolella tapahtuvan vainoamisen seuraukset voivat olla moninaisia ja musertavia. Vainoamisen vaikutuksia voivat olla tunne avuttomuudesta, pelko, ahdistus, masennus, suru, muutokset käyttäytymisessä ja myös itsemurhayritykset.¹⁶⁶

”Jokainen puhelimen viesti/ilmoitusääni sävähdyttää, että joko taas jotain, vaikka mitään ei pitäisi enää tulla.”¹⁶⁷

”Pelkoa, ahdistusta, jouduin vaihtamaan paikkakuntaa, todellisuuden hämärtymistä, vainoharhaisuutta.”¹⁶⁸

”Tapahtuma oli osa isompaa vainoamiskokonaisuutta, joka aiheutti minulle hyvin suurta ahdistusta ja traumoja”¹⁶⁹

¹⁶⁴ v17.m.

¹⁶⁵ Hakkarainen 2019, 91.

¹⁶⁶ Cheyne & Guggisberg 2018, 14.

¹⁶⁷ v1.n.

¹⁶⁸ v9.n.

¹⁶⁹ v2.n.

Pelko ja ahdistus toistuivat muissakin kuin vainoa kokeneiden vastauksissa. Pelko ja ahdistus ovat henkilökohtaisia tunnekokemuksia. Käsitteellisellä tasolla niistä on monia erilaisia tulkintoja. Ahdistuksesta ja pelosta puhutaan usein rinnakkain, vaikka näiden välillä on nähtävissä myös ero. Ahdistusta voidaan kuvailla epämiellyttävänä tunteena, joka liittyy tuntemukseen uhkaavasta vaarasta, jota ei kuitenkaan ole vielä havaittu. Pelko on hyvin samankaltainen tunne, ja se on normaali vastine todelliseen vaaraan tai uhkaan. Selittämätön ahdistus saattaa olla hankalampi tunne kuin pelko, sillä siitä ei voi puhua samalla tavalla kuin pelosta, joka voidaan jopa nimetä.¹⁷⁰

Pelko liittyy täten tyypillisesti parhaillaan edessä olevaan tilanteeseen, ahdistus sen sijaan liittyy useimmiten tulevaisuuteen.¹⁷¹ Tutkimusaiheeni kontekstista käsin tarkasteltuna voisi ajatella, että vastaajien kokema ahdistus on lähtöisin väkivaltaisuuden aiheuttamasta pelosta. Väkivallan kokemus on ollut todellinen ja uhkaava. Kun väkivaltaisuus on loppunut tai tilanne ei ole ollut aktiivinen, pelko on voinut muuttua ahdistukseksi. Väkivallan uusiutumisen pelko ja epä tietoisuus tulevaisuudesta voivat täten olla ahdistuksen lähteitä, jotka pohjautuvat pelosta.

Eräs vastaaja kuvaili digitaalisen lähisuhdeväkivallan vaikutuksiksi väkivaltaan viittaavat ”loppuuko koskaan” -ajatukset. Mielestäni kuvailussa on kiteytettynä hyvin se, miten kokijan psyyke voi joutua ylikuormitustilaan väkivallan seurauksena. Pelko, ahdistus ja epä tietoisuus väkivallan päättymisestä voivat vallata mielen, kun tulevaisuus näyttäytyy epävarmana.

”Ahdistus, itsetuhoajatuksia, epätoivo, loppuuko koskaan ajatukset, pelkoa jne ”¹⁷²

”Mietin mitä ajaa takaa yrittää kääntää ja vääntää mustamaalata.”¹⁷³

”Fb-kirjoitus järkytti suuresti ja ihmetytti, miksi tämä tapahtui. Pelkäsin, miten voin antaa palautetta asiasta. Yöllinen viestipommitus pelotti, koska se oli niin sekavaa. Mies ei käyttänyt alkoholia. Epäluottamus alkoi kasvamaan sisälläni.— —”¹⁷⁴

Muutamissa vastauksissa korostui itsetunnon aleneminen väkivallan seurauksena. Vastauksissa ei eritelty esimerkkejä, miten vaikutukset itsetunnossa näkyivät. Itsetunto on osa minäkuvaa¹⁷⁵, ja sitä

¹⁷⁰ Julkunen & Koikkalainen 2018, 31.

¹⁷¹ Julkunen & Koikkalainen 2018, 38.

¹⁷² v5.n.

¹⁷³ v7.n.

¹⁷⁴ v3.n.

¹⁷⁵ Keltikangas 1994, 97.

voisi kuvailla myös itsearvostukseksi.¹⁷⁶ Hallinnan tunne, tapahtumien syiden selittäminen ja syy-seuraussuhteen päättely voivat vaikuttaa itsetuntoon. Hallinnan tunne tarkoittaa sitä, että ihminen kokee itse hallitsevansa elämäänsä, kuin myös sitä, että ihminen kokee voivansa päätöksillään, ratkaisuillaan ja toimenpiteillään vaikuttaa elämäänsä ja ympäristöönsä. Hallinnan tunteen puuttuminen voi puolestaan tarkoittaa sitä, että ihminen tuntee muiden ihmisten päättävän asioita hänen puolestaan, tai että muut säätelevät hänen elämäänsä.¹⁷⁷

Voisi ajatella, että väkivallan kokemuksen seurauksena madaltunut itsetunto olisi yhteydessä hallinnan tunteen puuttumiseen. Väkivaltaisessa käytöksessä tekijä käyttää valtaansa toista kohtaan väärin, ja voi toiminnallaan aiheuttaa kohteelle tunteen siitä, että tilanne ei ole hänen hallinnassaan, vaan tekijällä on yliote tilanteessa. Jatkuva uhkailu, haukkuminen, kiristäminen ja vähättely voivat nujertaa kokijan itsekontrollin tunnetta ja käsitystä itsestä. Alla olevat aineisto-otteet ovat esimerkkejä vastauksista, joissa kuvaillaan itsetunnon alenemista väkivallan seurauksena.

”Itsetuntoni mureni, en luota ihmisiin enää ja kaveriksini on vaikea päästä ”¹⁷⁸

”Masennusta, alakuloisuutta. Vaikutus itsetuntoon — — Ajoittain ahdistaa mm. siksi että entinen avopuoliso (nainen) vieroitti yhteisen lapsemme minusta, mustamaalaamalla. ”¹⁷⁹

”Oman itsearvon aleneminen. Mieliä ”¹⁸⁰

¹⁷⁶ Keltikangas 1994, 18.

¹⁷⁷ Keltikangas 1994, 227.

¹⁷⁸ v11.m.

¹⁷⁹ v13.m.

¹⁸⁰ v16.m.

4. Digitaalisen väkivallan tunnistaminen ja siihen reagointi

4.1 Digitaalisen väkivallan tunnistaminen

Osana tutkimusta halusin selvittää, kuinka nopeasti väkivallan kokijat havahtuivat siihen, että heihin kohdistuvissa teoissa oli kyse digitaalisesta väkivallasta. Kysymyksen avulla halusin kartoittaa ilmiön tunnettavuutta kokijoiden näkökulmasta. Sosiaalisten suhteiden luominen, ylläpitäminen ja etsiminen sekä itseilmaisun siirtyminen internetiin ovat häivyttäneet yksityisen ja julkisen rajoja. Sosiaalisen median käyttäjät jakavat ja samalla luovuttavat itsestään paljon tietoa muille käyttäjille. Tietojen jakaminen, itsensä ilmaisu ja ihmisten välinen kommunikointi teknologiavälitteisesti antavat myös väkivallan tekijälle suuren määrän informaatiota, jonka tekijä voi valjastaa kohteensa satuttamiseksi tai kontrolloimiseksi. Sosiaalisen informaatiotulvan keskellä voi olla vaikea hahmottaa, missä menee oman yksityisyyden rajat ja milloin kyseessä on omien rajojen rikkominen tai väkivaltainen toiminta.

Cornellin yliopiston informaatiotieteen yksikön apulaisprofessori Karen Levy kuvailee artikkelissa *Intimate Surveillance* kiinnostavasti, miten lähisuhteiden muodostamisen alkuvaiheessa on nykyisin jopa leimallista kerätä tietoa potentiaalisesta kumppanista ja tutkia häntä esimerkiksi Google-haun tai sosiaalisen median profiilien kautta. Toiminta tunnetaan yleisesti ja ongelmallisestikin nimellä ”Facebook-stalkkaus”. Levy nostaa esille, miten esimerkiksi suosittu *Cosmopolitan*-lehden artikkelissa on annettu lukijoille jopa vinkkejä siihen, miten voi vakoilla kohdetta ilman, että jää kiinni teosta.¹⁸¹ Levy kiteyttää, miten intiimi valvonta antaa ihmisille hallinnan tunteen suhteessa toisen ihmisen henkilökohtaisen elämän periaatteessa hallitsemattomaan ulottuvuuteen; voimme kontrolloida vain sitä, mitä voimme seurata tai mitata. Tämä hallinnan tunne voi kuitenkin viime kädessä olla pelkkää harhaluuloa ja toiminnan vaikutukset saattavat olla haitallisia lähisuhteille. Joissakin tapauksissa toiminta voi olla myös rikollista tai sairaalloista.¹⁸²

Nostin esille Levyn huomiot, sillä tulkintani mukaan nykyisessä somekulttuurissa vallitsee tietyllä tavalla hyväksyty ja sallittu urkkimisen ja tirkistelyn ilmapiiri. Tämä voi olla lähtökohtaisesti harmitonta, mutta ajattelen, että liiallista uteliaisuutta ruokkiva ja suosiva ympäristö voi toimia kimmokkeena myös kontrollin halulle. Halutaan tietää mitä toinen tekee, missä ja kenen kanssa.

¹⁸¹ Levy 2014 (2019), 682.

¹⁸² Levy 2014 (2019), 688.

Tarkistetaan, onko kumppani lukenut lähetetyn viestin ja pohditaan, miksi hän ei vastaa tai vastaa tietyllä tavalla. Sosiaalisen median palvelut toimivat oivallisina lähteinä, alustoina ja työkaluina ei-toivotulle käytökselle, jolla pyritään vaikuttamaan kohteen käyttäytymiseen. Näen, että digitaalista väkivaltaa voi olla aluksi hankalaa tunnistaa väkivallaksi osiltaan somekulttuurissa vallitsevien asenteiden vuoksi, sillä monia asioita pidetään ”normaalina”. Tulkintani mukaan esimerkiksi kumppanin aluksi harmittomalta vaikuttanut somekäyttäytyminen voi muuttua vaivihkaa epäasialliseen suuntaan. Kohteen saattaa olla aluksi vaikea tunnistaa tai paikantaa sitä häilyvää rajaa, jolloin käytös on muuttunut mahdollisesti kontrolloivaksi. Kolmas keskeinen seikka on oikeaoppisen tiedon puuttuminen. Kohde ei välttämättä tiedä, mitä digitaalinen väkivalta on tai mitä se tarkoittaa.

Oikeustieteen apulaisprofessori Thomas E. Kadri kuvailee artikkelissa *Networks of Empathy*, miten monet ihmiset ovat aluksi epävarmoja siitä, ovatko he digitaalisen väkivallan uhreja vai eivät. Kadri mainitsee tutkimuksen (Pew study 2017, supra note 23, at 10.), josta selvisi, että 28 % ihmisistä, jotka kuvasivat kohdanneensa vakavaa digitaalista väkivaltaa (vainoaminen, seksuaalinen häirintä, jatkuva häirintä, fyysiset uhat) eivät silti pitäneet kokemustaan digitaalisena häirintänä. Tämä ristiriita on tuttua monien uhrien kohdalla. Joidenkin ihmisten kohdalla vie pitkään ymmärtää, että he ovat uhreja. Vielä pidempään voi mennä siinä, että uhri tuntee olonsa turvalliseksi puhua kokemastaan avoimesti.¹⁸³

Kyselylomakkeessa esitin informanteille kysymyksen: ”miten ja kuinka pian tunnistit, että kyse oli digitaalisesta väkivallasta?” Suuri osa vastaajista kertoi vain, kuinka pian he ymmärsivät olevansa digitaalisen väkivallan kohteena, mutta vain muutamat kertoivat, miten he tunnistivat olevansa väkivallan kohteena. Moni vastaajista oli tunnistanut olleensa väkivallan kohteena vasta suhteen päätyttyä tai suhteellisen pitkän ajan jälkeen siitä, kun väkivaltaisuus oli alkanut. Vastauksista on havaittavissa se, että väkivaltaisuuden keskellä kokijoiden on ollut vaikea hahmottaa reaaliaikaisesti olevansa väkivallan kohteina, tai tunnistaa heihin kohdistuvien tekojen luonnetta.

*”Vasta vuosia myöhemmin tapahtuneen jälkeen ymmärsin, että itsemurhalla uhkailu voi olla sekä hätähuuto että myös ankaraa henkistä väkivaltaa”*¹⁸⁴

¹⁸³ Kadri 2020, 1098.

¹⁸⁴ v14.m.

” 3 vuoden jälkeen ”¹⁸⁵

”Tunnistin vasta kun kävin vertaistukiryhmässä ja vahvistui kun pakenin turvakotiin, jossa asia sanoitettiin minulle. ”¹⁸⁶

”Silloin asiasta ei puhuttu. En tunnistanut ollenkaan. ”¹⁸⁷

”Eron jälkeen, en tunnistanut sitä suhteessa. ”¹⁸⁸

Osa vastaajista kertoi ymmärtäneensä heti väkivaltaisen käytöksen alettua olevansa väkivallan kohteena. Eräs vastaajaa kuvailee huomanneensa, että häneen kohdistuva käytös ei ollut oikein. Kyseessä oli vastaajan kertomana WhatsApp-viesteillä toteutettu häirintä, kontrollointi, ahdistaminen, syyllistäminen ja häirintä. Hän kuvailee, miten kaikki tehtiin ”suuren rakkauden” nimissä, vaikka kyseessä oli henkinen väkivalta, alistaminen, ahdistaminen ja kontrolli. Esimerkki osoittaa, miten väkivallan tekijä voi aluksi naamioida asiattoman käytöksensä ”romanttisen” verhon taakse. Ikään kuin teot olisivat kiintymyksen tai välittämisen osoituksia toista kohtaan, vaikka tarkoituksena on pyrkiä kontrolloimaan pakonomaisesti toisen yksityistä elintilaa ja käytöstä.

”Aika pian sen huomasi, ettei tämä ole oikein. — — Kaikki tehtiin ”suuren rakkauden” nimissä, vaikka kyseessä oli selvästi henkinen väkivalta, alistaminen, ahdistaminen ja kontrolli. ”¹⁸⁹

”Hyvin nopeasti ”¹⁹⁰

Muutamista vastauksista ilmeni tarkasti, *miten* väkivallan kohde oli havahtunut olevansa väkivallan kohteena. Kolmessa vastauksessa nostettiin esille, miten heihin kohdistuva uhkailu sai heidät ymmärtämään, että kyse oli digitaalisesta väkivallasta. Uhkailu liittyi erään vastaajan kohdalla ystävyyteen ja toisen kohdalla kyseessä oli uhkaus yksityisen kuvan levittämisestä. Kolmas vastaaja kuvaili yleisesti, miten viestien sävy oli muuttunut uhittelevaksi ja viestit tulivat erikoisiin kellohaikoihin.

¹⁸⁵ v12.m.

¹⁸⁶ v6.n.

¹⁸⁷ v8.n.

¹⁸⁸ v9.n.

¹⁸⁹ v10.n.

¹⁹⁰ v2.n.

”Alkuun oli sellaista soutaa huopaamista.. Joka toinen päivä oli hyvä päivä joka toinen päivä jotain muuta. Ja siinä kohtaan kun ruvettiin uhkailemaan ystävyydellä tms. asioilla.”¹⁹¹

”Kyllä minä sen huomasin kun viestejä tuli ihmeellisiin kellonaikoihin (22-06) ja tyyli oli uhritteleva”¹⁹²

”No yhdessä tapauksessa saadessani viestin että Mitäköhän tuumisin jos kuva peniksestäni pääsisi leviämään perässään tuhat emojiä — — ”¹⁹³

Eräs vastaaja tunnisti olevansa väkivallan kohteena, kun ystävä oli osannut sanallistaa sen hänelle. Tässä tapauksessa oikean tiedon ja tuen saaminen toimivat ratkaisevina tekijöinä tilanteen ymmärtämisessä. Kahdessa vastauksessa nousi esille myös asianmukaisen tiedon saatavilla olon merkitys, sillä internetin kautta löytynyt informaatio auttoi vastaajaa oman tilanteen ymmärtämisessä. Yksi vastaaja kuvailee, miten tunnisti olevansa väkivallan kohteena, kun hänelle tuli paha olo. Näin ollen oman huonon olon tunnistaminen ja olon yhdistäminen väkivallan tekoihin voi toimia tilanteen tunnistamisen avaimena.

”Sain tiedon siitä yhteisen ystävämmen kautta joka lähetti tiedon siitä, että ex puoliso jakaa tämäntyyppistä perätöntä sinusta. Minulla ei ollut pääsyä ko aineistoon. Tässä vaiheessa, kun naispuolinen ystäväni totesi että tuo on häpäisyä, kunnianloukkaus sekä väkivaltaa.”¹⁹⁴

”Kun tuli paha olo”¹⁹⁵

”Hetki. Luin netistä heti kunnianloukkausrikoksesta”¹⁹⁶

4.2 Väkivaltaan reagoiminen ja suhtautuminen sosiaaliseen mediaan

Tässä luvussa käsittelemme informanttien vastauksia väkivaltaan reagoimiseen liittyen. Halusin tietää, miten digitaalista väkivaltaa kokeneet reagoivat tekoihin ja miten he suhtautuivat sosiaaliseen mediaan kokemustensa jälkeen. Vastauksia analysoidessa huomasin, kuinka radikaaleja

¹⁹¹ v15.m.

¹⁹² v11.m.

¹⁹³ v19.m.

¹⁹⁴ v17.m.

¹⁹⁵ v16.m.

¹⁹⁶ v3.n.

toimenpiteitä useat vastaajat ovat joutuneet tekemään saadakseen väkivallan loppumaan. Vastauksista päätellen näyttää siltä, että digitaalisen väkivallan tekijät toimivat aggressiivisen sitkeästi, ja kohteet ovat joutuneet tekemään äärimmäisiäkin toimenpiteitä suojellakseen itseään. Digitaaliselta väkivallalta puolustautuminen on vaatinut monenlaisia uhrauksia kokijoilta, kuten oman elinpiirin merkittävää rajoittamista ja itseilmaisun sensuroimista. Seuraavaksi nostan esille informanttien tekemiä konkreettisia toimia digitaalisen väkivallan lopettamiseksi, jonka jälkeen käsittelen kokemusten vaikutusta vastaajien sosiaaliseen mediaan suhtautumiseen.

Oman elinpiirin kaventaminen turvallisuuden suojelemiseksi on vaatinut väkivallan kohteilta toimenpiteitä, jotka ovat rajoittaneet heidän elämäänsä merkittävästi. Osa vastaajista on joutunut muuttamaan väkivaltaisuuden takia toiselle paikkakunnalle ja pitämään erittäin matalaa profiilia, jotta väkivallan tekijä ei löydä heitä. Alla olevissa aineistonäytteissä ilmenee, kuinka kokonaisvaltaisia seurauksia väkivallasta voi aiheutua kokijalle. Informantit ovat kyseisissä tapauksissa vainon ja digitaalisen pakottavan kontrollin uhreja.

”Muutin eri puolelle Suomea ja vaihdoin useasti numeroa ja poistin kaikki some-kanavat. Niitä ei ole edelleenkään”¹⁹⁷

” — — Joutuimme olemaan maan alla 7-vuotta — — Kun uusin kokonaan facetit moneen eri otteeseen, nykyistä hän ei ole vielä löytänyt”¹⁹⁸

” — — Lopulta laitoin eston päälle, ja se on ollut nyt 4vuotta. — — Lastensuojelu rajasi tapaamisia, meidän olinpaikkaa suojattiin, lähestymiskielto, turvakielto, muuttaminen toiselle paikkakunnalle ja lopulta tuomio eron jälkeisestä vainosta päätti väkivallan - -”¹⁹⁹

”Karkasin, kamat kasaan yöllä — — Salaa hankitulla kännykällä sovin muuttoauton ja hain avustukset ja uuden iki oman asunnon siis vuokralle mutta oma kuitenkin. Siihen päättyi enin väkivalta, nyt vastassa hänen kosto toimenpiteet jättämisestä. — — Oon nyt paennut toiseen kaupunkiin turvaan.”²⁰⁰

¹⁹⁷ v9.n.

¹⁹⁸ v8.n.

¹⁹⁹ v6.n.

²⁰⁰ v4.n.

”Jouduimme muuttamaan ja hakemaan turvakiellon sekä lähestymiskiellon”²⁰¹

Kadrin näkemyksen mukaan ihmiset aliarvioivat usein digitaalisen väkivallan vakavuuden. Hän erittelee väkivaltaisen toiminnan moninaisia mahdollisia seurauksia; uhrin elämän häiriintyminen ja vaurioituminen, terveysongelmat, työnteon vaarantuminen, ihmissuhteiden heikkeneminen, turvattomuus, yksityisen ja ammatillisen vakauden murentuminen ja läheisten suru. Kuten jo aiemminkin on tuotu ilmi, väkivallan tekijät voivat luoda tekniikkaa apuna käyttäen kohteelle tunteen, että tekijä on aina läsnä uhrin elämässä. Jatkuva hyökkäys on kohteelle uuvuttavaa ja heikentävää. Vaikka väkivaltaisuus lopulta loppuisi, sen vaikutukset voivat näkyä kauan tapahtuneen jälkeen. Moni uhri kärsii posttraumaattisesta oireyhtymästä, toiset turvautuvat itsensä suojelemiseksi eristykseen ja hiljaisuuteen, sillä he pelkäävät, että väkivallan tekijä aktivoituu heti, jos he tulevat takaisin esille.²⁰² Informanttien vastauksista ilmeni, miten useassa tapauksessa väkivaltaisuuden loppumiseksi on tarvittu viranomaisten apua. Muutamassa tapauksessa vain vankeustuomio on lopettanut väkivallan teon.

”Henkinen väkivalta paheni seuraavina vuosina päivittäiseksi. Lopulta myös fyysisen koskemattomuuden rikkomiseksi ja pahoinpitelyyn, joka meni esitutkinnasta syyttäjälle. Lähdin turvakotiin ja perhekuntoutukseen. Ero tuli ja erohelvettä eletään vielä oikeusjuttujen välillä”²⁰³

”Tapahtuma oli osa isompaa vainoamiskokonaisuutta — — tuomittiin vankeuteen vainoamisesta —

— ”²⁰⁴

”Poliisin tutkintapyyntö lopetti toiminnan niiltä osin kuin tiedän.”²⁰⁵

Vastauksista ei ilmennyt, että väkivalta olisi loppunut ilman kohteen tekemiä toimenpiteitä. Toisin sanoen väkivallan tekijä ei ole lopettanut toimintaansa omasta tahdostaan. Kaikissa tapauksissa ei ole tarvittu viranomaisten apua tai paikkakunnalta muuttoa, vaan monissa vastauksissa kerrottiin, miten suhteen katkaiseminen ja yhteydenottoväylien estäminen ovat olleet riittäviä toimenpiteitä

²⁰¹ v12.m.

²⁰² Kadri 2020, 1082–1083.

²⁰³ v3.n.

²⁰⁴ v2.n.

²⁰⁵ v17.m.

väkivallan estämiseksi.

”Olen joutunut estämään kaikki yhteydenottoväylät — — Estot kaikkialle, mutta sähköpostista pääsee läpi roskapostin puolelle”²⁰⁶

” — —Lopulta uuvuin pahasti henkisen taakan alla ja jouduin estämään kaiken kommunikoinnin hänen taholtaan — — Katkoin kaikki yhteydet eksääni — — ”²⁰⁷

”Tilanteet päättyi siihen että katkaisin välit kyseisiin ihmisiin”²⁰⁸

”Sairaalloinen mustasukkaisuus ajoi avioeroon ja häirintäkin sammui pikkuhiljaa”²⁰⁹

Konkreettisten toimien lisäksi halusin selvittää, miten informantit suhtautuivat sosiaaliseen mediaan väkivaltaisten tapahtumien jälkeen. Nykykulttuurissamme sosiaalinen vuorovaikutus tapahtuu yhä enenevässä määrin teknologiavälitteisesti. Sosiaalisen median alustat toimivat välineinä sosiaalisten suhteiden muodostamisessa ja ylläpitämisessä sekä itsensä ilmaisemisen ja elämäjulkaisun kenttinä. Digitaalisen kulttuurin tutkija Sari Östmanin nimeämä ilmiö *elämäjulkaisu* viittaa omaelämäkerralliseen toimintaan, jonka julkaisijat suuntaavat muille ihmisille odottaen vastavuoroisuutta. Julkaisijat käyttävät hyödyksi tarpeisiinsa sopivia verkkoviestintävälineitä, joiden avulla he tuottavat verkkosisältöjä eli elämäjulkaisuja. Toiminta on näin ollen julkista, sosiaalista ja teknologiavälitteistä. Elämäjulkaiseminen toimintana ja toimijuus omaelämäjulkaisijana mahdollistavat myös sosiaalisen identiteettityön.²¹⁰ Myös Tiedeneuvonnan kehittämishankkeen ”*Sosiaalinen media on vuorovaikutusta tukeva ympäristö*” argumenttikatsauksessa kuvaillaan, miten sosiaalinen identiteetti eli käyttäjien välille syntyvä ryhmäidentiteetti voi muodostua verkossa. Sosiaalisen identiteetin kehittyminen puolestaan mahdollistaa positiivisen vuorovaikutuksen ja ryhmäkokemuksen.²¹¹

²⁰⁶ v1.n.

²⁰⁷ v14.m.

²⁰⁸ v15.m.

²⁰⁹ v10.n.

²¹⁰ Östman 2015, 15–16.

²¹¹ Hietajärvi & Matikainen 2021, 44–45.

Sosiaalinen median käyttö on muodostunut ubiikiksi, tutuksi osaksi ihmisten jokapäiväistä arkea, joka paikassa.²¹² Kuten edellä on tuotu ilmi, kyseinen alusta toimii myös sosiaalisen identiteetin muodostamisen työkaluna. Näin ollen sosiaalisella medially on merkittävä rooli nykyihmisen sosiaalisessa elämässä, ja kaikilla tulisi olla oikeus käyttää sitä omiin tarpeisiin sopivalla tavalla, toisia vahingoittamatta. Näen, että sosiaalisen median omaehtoinen käyttäminen kuuluu jokaisen yksilön itsemääräämisoikeuden alle, oman digitaalisen tilan piiriin. Digitaalisten rajojen asettaminen ja sosiaalisen median käyttäminen ovat lähtökohtaisesti henkilön yksityiselämään kuuluvia asioita. Digitaalisen väkivallan seurauksena moni väkivallan kohde on joutunut sensuroimaan sosiaalisen median käyttöönsä niin väkivallan aikana kuin väkivallan jälkeen. Kokija on voinut joutua väkivallan pelossa asemaan, jossa hän on joutunut itsensä suojelemiseksi muuttamaan käyttäytymistään sosiaalisessa mediassa tai lopettamaan kaiken käytön. Sosiaalisen median käytön lopettaminen tai rajoittaminen pakkotilanteen sanelemana taas kaventaa kokijan elinpiiriä ja mahdollisuutta vapaaseen sosiaaliseen kanssakäymiseen ja itseilmaisuun.

*”Jouduin minimoimaan oma sosiaalisen median käyttööni vuosiksi ja poistamaan jopa joitakin henkilöitä kaverilistaltani. Muutuin epäluuloiseksi tietojen vuotajista — — Vainoamisen loppumisesta on nyt viisi vuotta aikaa ja edelleen suhtaudun varovasti sosiaaliseen mediaan. Haluaisin kuitenkin olla osa nykynormaalia kulttuuria, joten yritän hieman avautua.”*²¹³

*”En voi olla omalla nimelläni somessa. Ikinä. — — En voi laittaa edes omaa kuvaa, enkä ottaa kaverin tuttua edes facekaveriksi”*²¹⁴

*”En edelleenkään uskalla mennä tai käyttää somea — — Tästä on aikaa kaksi vuotta, mutta edelleenkään en uskalla tehdä instagram- tai facebook-tiliä, koska luulen hänen lähestyvän minua vieläkin.”*²¹⁵

*”Vähensin itse whatsappin käyttöä — — en vielääkään edes edes harkitse käyttää muita sosiaalisen median kanavia. Olen ehkä tullut varovaiseksi ja epäluuloiseksi, näen sosiaalisen median muodot enemmän uhkana kuin mahdollisuutena — —”*²¹⁶

²¹² Östman 2015, 234.

²¹³ v2.n.

²¹⁴ v8.n.

²¹⁵ v9.n.

²¹⁶ v10.n.

”Tottakai. Sitä ei ollut kun piti varoa ihan kaikkea.”²¹⁷

Kuten yllä olevat aineistonäytteet osoittavat, väkivallan läsnäolo tai uhka on vaikuttanut merkittäväällä tavalla monen informantin sosiaalisen median käyttöön. Sosiaaliseen mediaan on suhtauduttu varoen muun muassa siinä pelossa, että väkivallan kohteen henkilökohtaiset tiedot vuotavat väkivallan tekijän käsiin. Sosiaalinen media nähdään myös uhkaavana väylänä, jonka kautta väkivallan tekijä voisi saada ei-toivotun yhteyden suoraan kohteeseensa. Kuten eräs vastaaja kiteyttää, sosiaalisen median muodot saatetaan nähdä väkivaltakokemusten jälkeen enemmän uhkana kuin mahdollisuutena. Alla olevassa vastauksessa korostuu, miten kokija on menettänyt väkivaltakokemusten seurauksena luottamuksensa sosiaalisen median palveluita kohtaan. Kokemusten myötä kokijan on pitänyt miettiä erityisen tarkasti omia julkaisuja ja sosiaalista kanssakäymistä. Vastaaja on kokemusten jälkeen myös räätälöinyt tilien asetukset mahdollisimman turvallisiksi. Myös muissa vastauksissa tuotiin ilmi, että kokemusten myötä tilit ovat suojattu entistä paremmin. Vain kolme vastaajista kertoi, ettei väkivaltakokemukset ole vaikuttaneet heidän sosiaalisen median käyttöönsä

*”Ensiksikin on mennyt luotto kaikkeen someen. Olen hyvin tarkka, mitä sinne nykyään laitan, tiukat asetukset ja valitsen kaverit tarkkaan. En luota ihmisiin enkä tekniikkaan, saati googleen. Olen varpaillani, mitä uusia keinoja tulee taas päästä vainoamaan, esim nyt tämä family link lapsille. —
—Pelkään myös, että ihmiset ymmärtämättömyyttään levittää minun postaamaa eteenpäin, tai se menee esim exän korviin.”²¹⁸*

”Suojasin tilini paremmin”²¹⁹

”Olen tarkempi ketä päästän lähemmäs elämäni, mitä laitan sosiaaliseen mediaan”²²⁰

”En julkaise siellä enään mitään ihmeellistä”²²¹

²¹⁷ v4.n.

²¹⁸ v6.n.

²¹⁹ v3.n.

²²⁰ v11.m.

²²¹ v12.m.

4.3 Avun hakeminen ja saaminen

Edellä olen kartoittanut, miten informantit tunnistivat olleensa digitaalisen väkivallan kohteina ja miten he reagoivat väkivaltaan. Kysymysten avulla halusin selvittää, miten digitaalinen väkivalta ymmärretään ja tunnistetaan ilmiönä ja miten siihen on reagoitu. Näiden kysymysten jatkoksi pidin tärkeänä selvittää, saivatko kokijat apua tai tukea tilanteeseensa ja millaista apua tai tukea he olisivat mahdollisesti kaivanneet. Lisäksi tuon ilmi kokijoiden ajatuksia siitä, onko väkivallan kokemuksista helppo puhua. Halusin selvittää, kokevatko kokijat aiheesta puhumisen mahdollisesti hankalaksi vai onko omista kokemuksista ollut luonnollista puhua. Edellä mainittujen kysymysten avulla pyrin ymmärtämään digitaalista väkivaltaa ilmiönä kokonaisvaltaisemmin; onko asianmukaista apua kokijoiden näkökulmasta saatavilla? Minkälainen apu ja tuki olisi heidän mielestään tarpeen? Onko digitaalisen väkivallan kokemuksista luonteva puhua, jos ei niin miksi? Minkälainen ilmapiiri aihepiiristä puhumisen ympärillä vallitsee?

Noin puolet vastaajista koki, etteivät he ole saaneet apua kohtaamansa digitaalisen väkivallan suhteen tai he eivät muista syistä ole hakeneet apua. Osassa vastauksia informantit vastasivat lyhyesti tilannetta enempää avaamatta, etteivät he ole saaneet tai hakeneet apua tilanteeseensa. Eräs vastaaja kuvailee, miten hän ei voinut hakea apua väkivaltaiseen tilanteeseen, sillä entinen puoliso uhkaili, ettei hän enää tule näkemään lapsiaan, mikäli hän käyttäytyy ”vaikeasti”. Vastaaja koki, ettei hän halunnut myöskään vaikeuttaa lasten elämää tuomalla tilannetta esille. Näen, että informantin entinen puoliso pyrki uhkailemalla ja kiristämällä manipuloimaan lastensa isän käytöstä, päämääränään hiljentää puoliso väkivallan suhteen.

*”En ole hakenut kyseiseen asiaan apua koska uhkaili että en enää näe lapsia jos olen ”vaikea” . —
—Uhkaukset lapsista ja se lisääntynyt käsittely lisää vain asiasta tietäviä mikä taas aiheuttaa lisää
ihmettelyä ja vaikeuttaa lasten elämää”²²²*

Muutamissa vastauksissa korostui, miten informantit olivat yrittäneet saada apua tilanteeseensa, mutta oikeanlaista apua tai tukea ei ole saatu. Yhdessä vastauksessa kerrotaan, miten väkivallan kohde ei ollut saanut tukea lastenvalvonnalta vaikeaan tilanteeseensa avun tarpeesta huolimatta. Informantti kokee, ettei lastenvalvonta ole kiinnostunut isien asemasta. Eräs vastaaja oli yrittänyt

²²² v18.m.

hakeutua Kansaeläkelaitoksen tukemaan terapiaan, mutta hän ei ollut siihen oikeutettu, sillä hän oli väkivallan tekojen jälkeen edelleen työ- ja opiskelukykyinen.

”En saanut tukea, lastenvalvonta ei ole kiinnostunut isien asemasta.”²²³

”Yritin hakea apua, mutta koska traumaattinen kokemus ei vaikuttanut työ- ja opiskelukykyyni en ollut oikeutettu KELA:n terapiaan. Silloin varaa siihen ei ollut.”²²⁴

Vastauksista ilmeni, miten informanttien tulkinta avun saamisesta eroaa eri ihmisten välillä. Esimerkiksi alla esitetyistä aineistonäytteestä ilmenee, miten kokija kertoo käyneensä kokemuksensa läpi ystävän kanssa, mutta hän mieltää, ettei ole saanut koskaan apua tilanteeseensa. Tulkintani mukaan vastaaja viittaa viranomais- tai ammattitahoihin kuvaillessaan, ettei ole saanut tarvittavaa apua. Näen, että kokija ei ole saanut kokonaisvaltaisesti tarvitsemaansa apua, vaikka onkin saanut tukea ystävältään. Toinen vastaaja ei koe saaneensa oikeastaan apua tilanteeseensa sympatiaa, empatiaa ja henkistä tukea lukuun ottamatta.

”Itse käynyt kaiken läpi lapsuuden ystäväni kanssa. Mitään apua en ole koskaan saanut.”²²⁵

”En oikeastaan. Lähinnä sympatiaa, empatiaa ja henkistä tukea — —”²²⁶

Sen sijaan monessa vastauksessa korostettiin ja tuotiin esille, miten juuri ystävät tai tuttavat ovat toimineet auttajina vaikeassa tilanteessa, ja kokijat mielsivät heidät avunantajiksi.

”Sain apua ystäviltä, se oli ensiarvoisen tärkeää. Se auttoi myös, että aloin puhua asiasta avoimesti.”²²⁷

”En hakenut ystävät auttoi.”²²⁸

Suuri osa vastaajista koki saaneensa apua tilanteeseensa. Vastauksissa nostettiin esille tukipalvelujen ja viranomaistahojen apu väkivaltaisen tilanteen kohtaamisessa ja siitä toipumisessa. Vastaajat mainitsivat muun muassa Tukikeskus Varjon, Viola väkivallasta vapaaksi ry:n, Rikosuhripäivystyksen, Raiskauskriisikeskus Tukinaisen, Nollalinjan, turvakodit,

²²³ v13.m.

²²⁴ v14.m.

²²⁵ v11.m.

²²⁶ v19.m.

²²⁷ v10.n.

²²⁸ v7.n.

Kansaneläkelaitoksen ja poliisin auttaviksi tahoiksi. Nollalinja on yksi Suomen suurimmista keskusteluapua tarjoavista organisaatioista, jossa tarjotaan kriisiapua, puhelinneuvontaa sekä tukipalveluita pääasiassa vapaaehtoisvoimin. Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset ylläpitävät 27 turvakotia, jonka lisäksi liitto tarjoaa hätämajoitusta. Vastauksissa mainittiin myös Oikeusministeriön tukema Rikosuhripäivystys, joka auttaa rikosprosessissa rikoksen uhreja ja todistajia. Julkinen sektori tukee myös monia yhdistyksiä, jotka tarjoavat tuki- ja neuvontapalveluja lähisuhdeväkivallan uhrien lisäksi heidän läheisilleen kuin myös tekijälle.²²⁹ Tukikeskus Varjo tarjoaa ohjausta, apua ja neuvontaa asiakkaille, jotka ovat kohdanneet eron jälkeistä vainoa ja väkivaltaa. Apua tarjotaan myös vainoamisen ennaltaehkäisyyn. Toiminta on sekä paikallista että valtakunnallista.²³⁰ Raiskauskriisikeskus Tukinainen tukee, auttaa ja neuvo seksuaalirikosten uhreja ja heidän läheisiään.²³¹

”Sain tukea Violasta ja Varjosta”²³²

”Paras apu tuli turvakodilta. Toki myös asianajajan ammattitaito oli huippua.

Rikosuhripäivystyksestä sain tukihenkilön. Kävin psykoterapiassa. Ilman näitä en varmaan olisi enää järjissäni”²³³

”En silloin osannut hakea apu. 2,5v myöhemmin tilanne paheni ja otin kriisikeskukseen yhteyttä, josta minut ohjattiin turvakotiin.”²³⁴

”Sain turvakodista, tukinaisesta, nollalinjalta ja rikusta. Myös ystäviltä ja poliisilta. Ja kelalta. Oon tyytyväinen, itse piti tieto hankkia mutta Mitenkäs muuten.”²³⁵

”Poliisi auttoi”²³⁶

²²⁹ Kuusama & Martikainen 2020, 35.

²³⁰ Tukikeskus Varjo 2021.

²³¹ Raiskauskriisikeskus Tukinainen 2021.

²³² v9.n.

²³³ v6.n.

²³⁴ v3.n.

²³⁵ v4.n.

²³⁶ v17.m.

Lähisuhdeväkivallan kokijoille on tarjolla monenlaisia tukipalveluita. Keskeistä on, että väkivallan uhri saa oikein kohdennettua ja ennen kaikkea oikea-aikaista apua tarpeeksi ajoissa. Kuten on jo tullut ilmi, väkivalta voi olla uhrille traumaattinen kriisi, jonka seurauksena kokijalle voi syntyä tunne hallinnan menettämisestä ja selviytymiskeinojen riittämättömyydestä. Uhrin tarvitsema tuki ja tapahtuneesta toipuminen ovat jokaiselle yksilöllisiä prosesseja ja ihmiset tarvitsevat erilaisia keinoja toipumiseen.²³⁷ Vaikka viranomaiset ja tukipalvelut tarjoavat tälläkin hetkellä laadukasta apua ja monet väkivallan kokijat ovat saaneet haasteisiinsa ammattimaista tukea, pidin tärkeänä selvittää, millaista tukea väkivallan kohteet olisivat mahdollisesti kaivanneet tai kaipaisivat edelleen tilanteeseensa. Keskusteluavun merkitys ja vertaistuki näyttäytyivät keskeisinä avun tarpeina vastauksissa. Erityisesti miesvastaajien keskuudessa keskustelukontaktia ammattiauttajan kanssa pidetään tärkeänä.

”Ihmisiä enempi kuuntelemaan mikä painaa mieltä”²³⁸

”Vertaistukea”²³⁹

”Ehkä pahimmassa vaiheessa olisi ollut hyvä keskustella asiasta jossain vertaistukiryhmässä”²⁴⁰

”Pätevää miesterapeuttia jolle puhua asiasta. Jotenkin naisista valittaminen naisille ei tunnu oikealta. Vlitettavasti valtaosa terapeuteista on naisia ja itselle sopivan terapeutin löytäminen todella vaikeaa.”²⁴¹

”Meille miehille ainakin keskustelukontaktia. Itse käyn nykyään psykologilla toisesta asiasta mutta menneisyys nostaa välillä päätään”²⁴²

”Varmuus lapsien tapaamisesta, keskustelua psykologin kanssa ja neuvoa miten toimia”²⁴³

Vastauksissa ilmeni myös, miten poliisin toivotaan suhtautuvan vakavasti digitaaliseen väkivaltaan. Miesvastaaja huomauttaa, että miehetkin voivat kokea naisten toimesta väkivaltaa ja hän toivoisikin tasapuolisempia lakeja miesten ja naisten välille. Eräs vastaaja kiteyttää, miten olisi toivonut, että

²³⁷ Kuusama & Martikainen 2020, 35.

²³⁸ v15.m.

²³⁹ v16.m.

²⁴⁰ v10.n.

²⁴¹ v14.m.

²⁴² v11.m.

²⁴³ v18.m.

joku olisi puuttunut epäasialliseen käytökseen sosiaalisessa mediassa. Yksi vastaaja tuo esille pettymyksensä lastensuojelun toimintaan ja tahoihin, joilla piti olla asiantuntijuutta väkivalta-asioissa.

”Poliisi ottaisi asian vakavasti ja tekijä saisi kunnan syytteen”²⁴⁴

”Kaipaisin lakeja jotka ovat tasapuolisia. Myös miehet voivat kokea naisten toimesta väkivaltaa”²⁴⁵

”Joku olisi puuttunut asiaan sosmediassa — — ”²⁴⁶

”Pienellä paikkakunnalla ei kukaan osannut auttaa vaikka jollain tasolla oli muka-osaamista väkivallasta. Edes lastensuojelu ei käyttänyt ”valtaansa”. Olisi pitänyt osata heti alussa itse hakeutua turvakotiin. Tätäkään ei meille kerrottu!”²⁴⁷

Jotta väkivaltaiseen tilanteeseen voi saada apua, on väkivallan kohteen pystyttävä ilmaisemaan avun tarpeensa. Kysyinkin informanteilta, onko tapahtuneesta vaikea puhua muille ja jos on, miksi. Vastauksista ilmeni, että asiasta oltiin montaa mieltä ja vastaajat nostivat esille useita tärkeitä huomiota puhumisen vaikeuteen tai helppouteen liittyen. Eräs vastaaja kuvailee, että asiasta pystyi puhumaan, sillä väkivallan tekijän väitteet nähtiin niin absurdeina, että muutkin ymmärsivät niiden olevan valetta. Tulkintani mukaan kokijan on ollut helpompi puhua aiheesta, sillä hänen ei ole tarvinnut pelätä esimerkiksi sitä, uskotaanko häntä. Toinen vastaaja toteaa, miten kavereiden kanssa asiasta keskustelu on helpottanut oloa. Yksi vastaaja on valjastanut kokemuksensa muiden auttamisen hyväksi, ja hän toimii kokemusasiantuntijana.

”Asiasta on mahdollista puhua, se oli monen tiedossa ja väitteet olivat niin absudeja osin että muutkin tajusivat mistä on kyse”²⁴⁸

”Käymme kavereiden kanssa asioita läpi, se helpottaa”²⁴⁹

”Puhun vainoajastani avoimesti erilaisissa tilanteissa kokemusasiantuntijana”²⁵⁰

²⁴⁴ v1.n.

²⁴⁵ v13.m.

²⁴⁶ v5.n.

²⁴⁷ v6.n.

²⁴⁸ v17.m.

²⁴⁹ v13.m.

²⁵⁰ v8.n.

Parissa vastauksessa kuvaillaan, miten häpeän tunne on aluksi estänyt väkivallasta puhumisen. Toisen vastaajan tapauksessa väkivallassa oli kyse häpäisevän julkisen kirjoituksen tekemisestä ja toinen vastaaja kuvailee, miten tunsii häpeää väkivallan tekijän käytöksestä ja siitä, ettei hänellä oman kokemuksensa mukaan ollut voimia lähteä suhteesta heti. Väkivallan ketjussa tunteet, syyllisyys, haavoittuvaisuus ja häpeä jatkavat omaa prosessiaan väkivallan jälkeen, eivätkä ne pääty itse tekoon. Väkivallan kokemus riistää intimitietin suojan silloin, kun väkivallan kohde ikään kuin paljastetaan ja näytetään tavalla, jota kokija ei koe omakseen. Intimitietin riistämisessä on kyse väärintunnistamisesta, joka taas tuottaa häpeää. Häpeä eristää kokijaa pois yhteydestä toisiin. Vastaavasti tunnistetuksi tuleminen ja rajojen kunnioittaminen rakentavat luottamusta ihmisten välille.²⁵¹

Tulkintani mukaan häpeän tunne voi toimia väkivallan kokijaa lamauttavana tekijänä ja estää esimerkiksi avun hakemisen tai omista kokemuksista puhumisen. Kuten häpeää kokenut vastaaja kirjoittaa, hänestä tuntui, että muut säälivät häntä ja se tuntui ikävältä. Häpeän tunne voi surkastuttaa kokijan käsityksen siitä, että hän on tilanteessa syytön ja vastuu väkivallasta on aina tekijällä. Häpeää tunteva saattaa kantaa tapahtuneesta hänelle kuulumatonta painolastia harteillaan. Kumpikin vastaaja on onneksi päässyt alun häpeän tunteesta eteenpäin. Toinen vastaaja kuvaa lohdullisesti, miten oikeanlainen tieto väkivallan tunnistamiseksi antaa voimaa. Näenkin, että digitaalisen väkivallan kokijoiden tueksi olisi tärkeää, että tukipalveluiden lisäksi olisi saatavilla asianmukaista tietoa helposti niin tutkimustasolla kuin yleisellä tasolla. Onneksi tietoa on saatavilla koko ajan enenevässä määrin.

”Silloin en puhunut, hävetti outo tapaus. Voimaa antaa, kun on tietoa, minkä avulla osaa tunnistaa väkivallan”²⁵²

”Ei ole enää ollut vaikeaa. Aluksi häpeä esti puhumisen”²⁵³

Valitettavan moni vastaajista koki, että väkivallasta puhuminen on vaikeaa monista eri syistä. Vastauksista ilmeni, että kokemukset ovat voineet olla niin kipeitä, että niitä ei haluta nostaa enää esille. Puhumattomuus on voinut johtua myös esimerkiksi uhkailusta tai siitä, että puhuminen on koettu vaikeaksi oman sukupuolen (mies) takia. Eräs vastaaja kokee, että väkivallasta on vaikea

²⁵¹ Näre & Ronkainen 2008, 13–14.

²⁵² v3.n.

²⁵³ v10.n.

puhua muille, sille ulkopuolisten on vaikea ymmärtää tilannetta. Toinen vastaaja taas näkee, että asiasta ei ole vaikea kertoa, mutta kuulijan reaktio ei ole ollut aina toivotunlainen. Vastaaja jatkaa, miten hänen näkökulmastaan katsottuna ihmisillä vaikuttaa olevan vääriä käsityksiä digitaalisesta väkivallasta, ja hän ajattelee, että tarvittaisiin enemmän tietoa aihepiiriin liittyen ja sitä, että mediassa nostettaisiin tietoa näkyville. Toinenkin vastaaja tuo esille asianmukaisen tiedon saatavuuden merkityksen oman tilanteen hahmottamisessa ja sitä kautta omien kokemusten sanoittamisessa. Vastaaja nostaa esille, miten hän olisi kaivannut tietoa miehiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta, mutta suuri osa informaatiosta oli suunnattu naisille. Vastaaja mainitsee myös, miten tekijän henkilön yksityisyyden kunnioittaminen estää tilanteesta puhumisen mahdollisuuden.

”On vaikea, koska sitä on ulkopuolisten vaikea ymmärtää”²⁵⁴

”On vaikea puhua. Varmaan siksi koska olen haudannut sen asian niin syvälle ja uudelleen avaaminen sattuu.....”²⁵⁵

”Ei ole vaikea kertoa, tosin kun kerron asiasta, kuulija yleensä menee hämilleen ja ihmisillä on taipumus sanoa ennemmin jotain tosi tyhmää, kuin sanoa että on pahoillaan tapahtuneesta. Ja usein asia kuitataan että nyt kaikki on hyvin. Eipä sitä ala sitten kertoon, että hiton pitkä on matka toipua. Tarvittaisiin enemmän tietoa ja mediassa sen jakamista. Ei vain näitä perhesurma-juttuja. Tuntuu, että ihmisillä on luulo, että esim jatkuva viesteillä tykitys whatsappissa on vain osoitus siitä, että tekijä vain nüüüüin rakastaa uhriaan.”²⁵⁶

”Toisen henkilön yksityisyyden kunnioittaminen estää näistä puhumisen. Enkä edes tunnistanut asiaa henkiseksi väkivallaksi tapahtumahetkellä. Silloin hahmotin parisuhdeväkivallan erityisesti miesten naisiin kohdistamaksi asiaksi ja olisin tarvinnut erityisesti miehille suunnattua informaatiota omien rajojen kunnioittamisesta parisuhteessa ja niiden jälkeen. Valtaosa nettimateriaalista on joko suoraan (naistenlehdet) tai kuvituksen kautta (naiset uhreina) suunnattu naisille. Kun ongelmalliselle käytökselle löytää sanat, siitä on myös helpompi puhua”²⁵⁷

²⁵⁴ v9.n.

²⁵⁵ v11.m.

²⁵⁶ v6.n.

²⁵⁷ v14.m.

Vastaukset antoivat paljon ajateltavaa sen suhteen, miten digitaalista väkivaltaa kohdanneisiin henkilöihin olisi sopivaa suhtautua ja miten heitä voisi tukea parhaalla tavalla. Näen, että yleinen vallitseva ilmapiiri digitaalisen väkivallan suhteen on avainasemassa siihen, että kokijat saavat parhaan tuen tilanteessaan, tunnistavat väkivallan tunnusmerkistön ja uskaltavat halutessaan puhua kokemastaan. Tähän vaikuttaa tasa- ja monipuolinen helposti saatavilla oleva tieto digitaalisesta väkivallasta, matalan kynnyksen tukipalvelut, asiantuntevat viranomaispalvelut, ajantasainen tutkimustieto ja yleisen tietoisuuden lisääminen. Tietoisuuden lisääminen lisää yleisesti ihmisten ymmärrystä ilmiöstä. Ymmärrys puolestaan mahdollistaa empaattisemman suhtautumisen digitaalista väkivaltaa kohdanneita ihmisiä kohtaan.

Kadri kiteyttää osuvasti artikkelissa *Networks of empathy*, että jos haluamme kehittää empaattisia käyttäytymismalleja digitaalisen väkivallan torjumiseksi, meidän on lisättävä tietoisuutta puhumalla digitaalista väkivaltaa vastaan ja valistamalla ihmisiä. Jos ihmisellä ei ole omakohtaista kokemusta väkivallasta, hänen voi olla vaikea tuntea empatiaa, sillä se edellyttää kykyä asettua toisen asemaan. Kokemusten jakaminen ja ihmisten valistaminen voivat auttaa kaventamaan empatiakuilua ja edistää myötätuntoisuutta ja tukiverkoston luomista digitaalisen väkivallan uhreja varten.²⁵⁸ Jokainen tutkimukseeni osallistunut informantti on ollut osaltaan vaikuttamassa ilmiön tunnettavuuden lisäämisessä. Vastaajien jakamat kokemukset ovat lisänneet merkittävästi myös omaa ymmärrystäni digitaalisesta väkivallasta monimutkaisena, vakavana ilmiönä; kiitos siitä kuuluu jokaiselle vastaajalle.

²⁵⁸ Kadri 2020, 1097.

5. Loppupäätelmät

5.1 Keskeiset tulokset

Nykyisin digitaalinen väkivalta on yhä enenevässä määrin tunnistettu ja tunnustettu ilmiö, jonka juuret ulottuvat kuitenkin aikaan ennen sosiaalista mediaa. Teknologia on mahdollistanut häiriökäyttäytymisen pienemmissä piireissä aikaisemmilla vuosikymmenillä, vaikka toiminnan laajuus ei ole ollut samaa luokkaa kuin nykyisin. Näen kuitenkin, että jo BBS-purkkien kulta-aikana nähdyt tappelut ja kiistat harrastajien välillä, kuin myös varhaisten netinkäyttäjien harjoittama räjähtäminen ja häiriköinti nyysseissä kielivät tulevasta. Iduillaan olleet ongelmat räjähtivät sosiaalisen median aikakaudella täysin uudelle tasolle; käyttäjämäärien hurja kasvu ja teknologian nopea kehitys toivat mukanaan uudenlaisia ongelmia ja haasteita. Yksi näistä on digitaalinen lähisuhdeväkivalta. Ilmiö ei kuitenkaan syntynyt tyhjästä, vaan näen, että aikaisemmilla vuosikymmenillä ilmenneet teknologivälitteiset häiriökäyttäytymisen muodot näyttäytyivät nykyisin tunnetun digitaalisen väkivallan esiasteina.

Digitaalinen lähisuhdeväkivalta on arvaamaton, elastinen ja vakava väkivallan muoto, jonka toteuttaminen ei ole aikaan, paikkaan tai tekijän taustoihin sidottu. Tutkimukseni kontekstista käsin tarkasteltuna kyseessä on sukupuolesta ja iästä riippumaton väkivallan muoto, joka voi olla näkymätöntä tai näkyvää, yksityistä tai julkista. Kyselyyn vastanneiden keski-ikä oli 41 vuotta, mistä voi päätellä, että väkivallan kohteeksi voi joutua kuka tahansa ikään katsomatta. Aineistoni muodostui 19 verkkokyselyvastauksesta, joista 9 vastaajaa määritteli itsensä mieheksi ja 10 naiseksi. Näin ollen sekä mies- että naissukupuoli oli lähes tasavertaisesti edustettuna aineistossani. Vastauksien määrä on verrattain pieni, mutta analyysin kannalta vastauksien sisällöt olivat rikkaita ja monimuotoisia. Aihepiirissä riittää tutkittavaa, sillä jokaisen väkivallan kokijan yksilölliset kokemukset paljastavat jotain uutta digitaalisesta väkivallasta ilmiönä. Seuraavaksi esittelen keskeiset tutkimustulokset kuhunkin tutkimuskysymykseeni.

Miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä?

Aineistoanalyysini lopputulos on, että sosiaalinen media taipuu digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineeksi monilla tavoilla. Kyse on lähinnä siitä, miten väkivallan tekijä haluaa median käyttöönsä valjastaa. Väkivallan tekijät ovat käyttäneet sosiaalista mediaa vainon toteuttamisessa, kohteen

kontrolloimisessa, kiristämässä ja häirinnässä sekä kuviin perustuvan seksuaalisen väkivallan välineenä. Tekotapojen kirjo osoittaa, että sosiaalinen media voi taipua monenlaiseksi väkivallan tekoväyläksi ja välineeksi. Sosiaalinen media mahdollistaa useita eri väyliä ja tapoja, joiden avulla tekijä voi yrittää vaikuttaa ei-toivotusti kohteensa käyttäytymiseen ja yksityiselämän piiriin.

Vainokokemuksissa ilmeni, miten vainoaja oli käyttänyt sosiaalista mediaa esimerkiksi ei-toivottujen yhteydenottojen välineenä. Toistuva häirintä on voinut olla yksityistä, esimerkiksi WhatsApp-viestien välityksellä, tai julkista, esimerkiksi Facebookin tai blogin kautta. Yksityiset viestit ovat sisältäneet uhkailua, syyllistämistä, ahdistelua ja kiristämistä. Julkiset teot ovat liittyneet kohteen mustamaalaamiseen sekä valheiden ja yksityistiedon levittämiseen. Vainoaja on voinut julkaista sosiaalisessa mediassa myös eräänlaisia piiloviestejä. Uhkailevan sisällön julkaiseminen, josta on pääteltävissä, että se on osoitettu kohteelle, tai yhteiskuvien julkaiseminen ilman lupaa eron jälkeen ovat esimerkkejä piiloviesteistä vainokontekstista käsin tarkasteltuna. Viestit eivät ole suoria uhkauksia kohteelle, vaan eräänlaisia kiertoviestejä, joiden tarkoitus on toimia muistutuksina vainoajan läsnäolosta. Vainoaja on voinut myös yrittää tavoittaa kohteen kiertoteitse tekaistujen valeprofiilien avulla. Keskeinen huomio vainoajan taktiikoissa on pyrkimys omnipreesensin luomiseen sosiaalisen median palvelujen avulla. Vainoaja haluaa luoda kohteelle tunteen, että hän on ”kaikkialla”.

Vainokokemuksia analysoidessani minulle tuli etäisesti mieleen Jeremy Benthamin vankilatyypin kaava *Panopticon*. Yksinkertaistettuna periaate on seuraava; vallan tulee olla näkyvää, mutta samanaikaisesti sellaista, ettei sitä voi suoraan havaita. Vangilla on koko ajan silmiensä edessä korkea keskustorni, mistä häntä vakoillaan, mutta toisaalta hänen ei anneta koskaan tietää, katsellaanko häntä todella. Vangin on kuitenkin oltava vakuuttunut siitä, että hän on aina tarkkailtavissa. Keskustornissa olevat näkevät kaiken, vaikka eivät ole itse koskaan näkyvissä. Sen sijaan kehärakennukseen suljetut yksilöt ovat näkyvissä, mutta eivät koskaan näe valvojiaan. Panopticonin päävaikutuksen perusta on luoda vangeille jatkuva, tietoisien näkyvyyden tila, joka on takaus vallan automaattiselle toiminnalle. Tavoite on, että valvonta on vaikutukseltaan jatkuvaa, vaikka se olisikin todellisuudessa katkonaista.²⁵⁹ Näen, että eritoten vainoajan pyrkimys omnipreesensin luomiseen heijastelee samaa käytäntöä, mitä Panopticonilla on haettu. Kohde

²⁵⁹ Foucault 2014, 273–275.

halutaan saada tuntemaan, että hän on koko ajan tarkkailevan silmän alla, vaikka tarkkailija ei olisi näkyvässä tai vaikka tosiasiasa tarkkailua ei edes tapahtuisi. Kyseessä on tässä yhteydessä eräänlaisen illuusion luominen, jota käytetään vallan käytön välineenä sosiaalista mediaa ja teknologiaa hyödyntäen.

Väkivallan tekijät ovat käyttäneet sosiaalista mediaa myös digitaalisen kontrollin ja seurannan välineenä. Tähän lukeutuu muun muassa kohteen henkilökohtaisten viestien lukeminen ja käyttötilien tarkkailu ilman lupaa, sekä kohteen itseilmaisun ja sosiaalisten suhteiden rajoittaminen uhkailun ja kiristämisen avulla. Kyseessä on tekijän pakottava tarve kontrolloida kohteen sosiaalisen median käyttöä eristämisen ja rajoittamisen avulla. Sosiaalista mediaa on käytetty myös kuviin perustuvan seksuaalisen väkivallan välineenä ja kiristämisen väylänä. Aineistossa oli kaksi kokemusta, joissa tulkintani mukaan täyttyi kuviin perustuvan seksuaalisen väkivallan tunnusmerkistöä. Molemmissa tapauksissa oli kyse yksityisten, intiimien kuvien jakamisella uhkailusta.

Sosiaalinen media on valjastettu myös digitaalisen häirinnän välineeksi. Digitaalinen häirintä ilmeni monen informantin kokemuksissa usein osana laajempaa vaino- tai väkivaltakokonaisuutta. Häirintä näyttäytyi muun muassa kohteen julkisena mustamaalaamisena ja maineen tahrimisena. Tekijät levittivät haitallisia valheita kohteista, ja joissain tapauksissa he rekrytoivat myös muita sosiaalisen median käyttäjiä toimintaan mukaan. Julkisessa häirinnässä on tulkintani mukaan performatiivisen eli näytösluontoisen väkivallan piirteitä; tekijän päämääränä on häpäistä kohde yleisön edessä. Vastauksissa ilmeni, miten häirintä oli usein verbaalista, kuten ulkonäön tai poliittisen suuntauksen haukkumista, viesteillä pommittamista sekä häpäisevien ja häiritsevien kirjoitusten tekemistä niin julkisesti kuin yksityisesti.

Miten väkivallan kokemus on vaikuttanut kokijaan? Väkivallan vaikutukset ovat olleet lähtökohtaisesti psyykkisiä ja sosiaalisia. Pelko, ahdistus ja itsetunto-ongelmat korostuivat vastauksissa psyykkisinä vaikutuksina. Erityisesti vainokokemuksissa ilmeni vakavaa ahdistusta ja pelkoa, joka tulkintani mukaan linkittyy vainoajan luomaan ilmapiiriin, jossa kohde tuntee olevansa koko ajan vainoajan tarkkailun alaisena. Vaikka todellinen uhka ei olisi läsnä, vainotulle voi jäädä näkemykseni mukaan aktiiviseksi eräänlainen hätävalmiustila mahdollisia tulevia vainotekoja varten. Ahdistusta ja pelkoa esiintyi muissakin vastauksissa. Tulkintani mukaan ahdistus

muodostuu väkivallan aiheuttamasta pelosta; kun väkivalta ei ole aktiivisesti läsnä, pelko muuttuu ahdistukseksi. Toisin sanoen pelko tilanteen uusiutumisesta ja epä tietoisuus tulevasta voivat toimia ahdistuksen lähteinä, jotka juontavat juurensa väkivallan aiheuttamasta pelosta. Väkivallan kokemus voi vaikuttaa myös kokijan itsetuntoon alentavasti. Tekijän rakentama valta-asetelma suhteessa kohteeseen voi aiheuttaa kokijalle tunteen, että tilanne ei ole hänen hallinnassaan. Toistuva uhkailu, haukkuminen, kiristäminen, kontrollointi ja vähättely voivat nujertaa kokijan itsekontrollin tunnetta ja näin heikentää itsetuntoa.

Väkivalta voi aiheuttaa myös merkittävää sosiaalista haittaa kokijan elämään. Väkivallan uhan vuoksi kokija voi joutua kaventamaan elinpiiriään, eikä hän voi toimia sosiaalisesti haluamallaan tavalla. Tekijän pakottavan kontrollin tarve voi estää kokijaa ilmaisemasta itseään haluamallaan tavalla ja hän voi joutua rajoittamaan sosiaalisia suhteitaan. Digitaalisen kulttuurin tutkija Sari Östman käsittelee väitöskirjassaan sitä, mitä tapahtui, kun ihmisistä tuli elämäjulkaisijoita. Hän toteaa tutkimuksensa lopuksi, että elämäjulkaisuudessa on kyse uudesta osaidentiteetistä, ajankohtaisesta minuutemme päivityksestä.²⁶⁰ Östmanin tutkimukseen nojaten ajattelen, että kokijan sosiaalisen median käytön evääminen tai rajoittaminen estää samalla sen käytön yhtenä identiteetin rakentamisen tai ilmentämisen työkaluna.

Väkivallan seurauksena kokijat saattavat myös kärsiä luottamusongelmista yleisesti ihmissuhteissaan. Luottamusongelmat hankaloittavat uusien ihmissuhteiden solmimista ja voivat tuoda mukanaan epäluuloa ja epävarmuutta uusia ihmisiä kohtaan. Myös sosiaalisessa mediassa levitetyt valheet, mustamaalaaminen ja yksityisen tiedon jakaminen ilman lupaa voivat vaikuttaa negatiivisesti kohteen sosiaaliseen elämään, esimerkiksi työ- tai perhetilanteeseen. Näin ollen seuraukset voivat olla kauaskantoisia ja ne voivat ulottua kokonaisvaltaisesti kokijan elämän osa-alueille.

Miten ja milloin kokija tunnisti olevansa väkivallan kohteena? Miten hän reagoi väkivaltaan?

Väkivallan tekijä voi aluksi naamioida epäasiallisen käytöksensä esimerkiksi ”suuren rakkauden” nimiin, kuten eräs vastaaja asian muotoili. Taktiikka voi tehdä digitaalisesta väkivallasta entistä vaikeammin tunnistettavan ilmiön. Monet vastaajat tunnistivat olleensa digitaalisen väkivallan kohteena vasta suhteen päättymisen jälkeen tai suhteellisen pitkän ajan päästä siitä, kun

²⁶⁰ Östman 2015, 238.

väkivaltaisuus oli alkanut. Näin ollen digitaalista väkivaltaa voi olla tietyissä tapauksissa vaikea tunnistaa reaaliaikaisesti. Osa vastaajista oli tunnistanut väkivaltaisen käytöksen heti havaitessaan, että toiminta ei tunnu oikealta. Väkivalta oli osattu tunnistaa myös silloin, kun tekijän käytös oli muuttunut selvästi uhkaavaksi. Myös asianmukainen tieto aiheesta esimerkiksi ulkopuolisen sanoittamana tai internetin kautta ovat auttaneet kokijoita oman tilanteen ymmärtämisessä.

Väkivallan kokijat ovat reagoineet väkivaltaan monin konkreettisin keinoin. Yhteydenottoväylien estäminen ja suhteen katkaiseminen väkivallan tekijään ovat toimineet useassa tapauksessa väkivallan loppumisen edellytyksenä. Kaikissa tilanteissa tämä ei ole kuitenkaan riittänyt. Informantit ovat joutuneet tekemään radikaalejakin toimenpiteitä saadakseen väkivallan tai vainon loppumaan. Äärimmillään kokija on voinut joutua muuttamaan väkivallan uhan vuoksi toiselle paikkakunnalle ja pitämään erittäin matalaa profiilia, jottei väkivallan tekijä löydä kohdetta. Myös viranomaisten apu tilanteen ratkaisemissa nostettiin esille. Informanttien kokemukset osoittavat, että digitaalisen väkivallan tekijät saattavat toimia sitkeän aggressiivisesti ja pitkäjänteisesti satuttaakseen kohdettaan. Kokijat ovat joutuneet rajoittamaan elinpiiriään, sensuroimaan itseilmaisuaan sekä tekemään muita merkittäviä uhrauksia ja toimenpiteitä puolustautuakseen digitaaliselta väkivallalta.

Konkreettisten toimien lisäksi väkivalta on vaikuttanut monen kokijan suhtautumiseen sosiaalista mediaa kohtaan. Erityisesti sosiaalisen median käytön sensurointi näyttäytyi vastauksissa reaktiona väkivaltaan niin väkivaltatilanteiden aikana kuin niiden jälkeen. Sosiaalisen median käytön rajoittaminen tai lopettaminen väkivallan uhan takia vaikuttavat kokijan sosiaaliseen kanssakäymiseen haluamiensa ihmisten kanssa negatiivisesti, sekä eväävät kokijan mahdollisuuden vapaaseen itseilmaisuun sosiaalisen median kautta. Väkivallan seurauksena sosiaalinen media saattaa näyttäytyä uhkaavana väylänä, jonka kautta väkivallan tekijä voi saada kohteeseen ei-toivotun yhteyden. Toisaalta sosiaalinen media voidaan nähdä arveluttavana myös siksi, että sitä kautta joku voi huolimattomuuttaan tai tietämättömyyttään vuotaa yksityistä tietoa kohteesta väkivallan tekijän ulottuville.

Noin puolet vastaajista koki saaneensa apua tilanteeseensa, kun taas vastaavasti toinen puoli koki, että ei ollut saanut tai ei ollut hakenut tarvittavaa apua tilanteeseensa. Informantit antoivat paljon arvoa ystävien ja tuttavien avulle vaikeassa tilanteessa. Myös erilaisten tukipalveluiden ja viranomaistahojen apu nähtiin tärkeänä väkivaltaisen tilanteen kohtaamisessa ja kokemuksista

toipumisessa. Erityisesti seuraavat auttavat tahot nostettiin esille vastauksissa: Tukikeskus Varjo, Viola väkivallasta vapaaksi ry, Rikosuhripäivystys, Tukinainen, Nollalinja, Kansaneläkelaitos, turvakodit ja poliisi. Edellä mainittujen lisäksi on olemassa monia muitakin palveluja, joissa tarjotaan laadukasta apua ja tukea lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille ihmisille.

Aineistoanalyysissä ilmeni, että kaikki informantit eivät ole kuitenkaan hakeneet tai saaneet tilanteeseensa tarvitsemaansa apua. Uhkailu on yksi syy, miksi kokija ei ole hakeutunut avun piiriin. Joissain vastauksissa kuvailtiin, miten oma avuntarve oli tunnistettu, mutta yrityksistä huolimatta vastaajat eivät olleet saaneet apua tilanteeseensa. Informantit kaipasivat tilanteessaan erityisesti keskusteluapua ja vertaistukea. Myös tasavertaisempien lakien laatiminen ja eri tahojen asiantuntijuuden lisääminen digitaalisesta väkivallasta nostettiin esille kehityskohtina avunsaamisessa. Lisäksi tasapuolisen ja monipuolisen tiedon saaminen digitaalisesta väkivallasta nähtiin tärkeänä asiana oman tilanteen tunnistamisen kannalta ja täten myös avun hakemisen edellytyksenä.

Vastauksista ilmeni, miten toisille omasta tilanteesta puhuminen oli luontevaa, kun taas osan kohdalla esimerkiksi uhkailu, häpeä, kokemusten arkaluontoisuus, tekijän yksityisyyden suojeleminen ja epäily siitä, että kuulija ei voi ymmärtää kokijan kertomaa, mainittiin tekijöinä, jotka estävät omasta tilanteesta puhumisen. Näen, että yleisen tietoisuuden ja helposti saatavilla olevan asianmukaisen tiedon lisääminen digitaalisesta väkivallasta voisi yhä enenevässä määrin lisätä empaattisemman ilmapiirin muodostumista aihepiiriin ympärille. Luotettava ja ymmärtäväinen ympäristö voisi edesauttaa kokijoita puhumaan kokemuksistaan matalammalla kynnyksellä.

5.2 Jatkotutkimusideat

Tutkimukseni päätavoite oli selvittää, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä. Keskiössä oli yleisesti väkivallan kokijoiden kokemukset sukupuoleen tai muihin taustatekijöihin katsomatta. Analyysini edetessä havaitsin kuitenkin tärkeän aihealueen, joka ehdottomasti kaipasi lisätutkimusta. Kuten olen edellä jo tuonut ilmi, miehet ja naiset vastasivat määrällisesti lähes tasavertaisesti kyselyyni, mikä osoittaa, että aihe koskettaa sekä naisia että miehiä. Tutkimuksessa en kuitenkaan lähestynyt tutkimusongelmaani sukupuolinäkökulman kautta, vaan jätin sukupuolikysymyksen huomiotta, sillä se ei ollut alun perin

tutkimuskohteenani. Aihepiiri on myös niin laaja ja monisäikeinen, että se ansaitsee oman tutkimuksensa.

Analyysin edetessä huomasin, että miehillä oli paljon ajatuksia ja kokemuksia digitaalisesta lähisuhdeväkivallasta. Tämä näkökulma on jäänyt enemmän pimentoon väkivaltatutkimuksen kentällä, verrattuna naisiin. On hienoa, että naisiin kohdistuva digitaalinen väkivalta on nostettu keskiöön enenevässä määrin niin tutkimus- kuin medianäkyvyydellä, sillä vain tilanteen näkyväksi tekeminen voi auttaa ilmiön ymmärtämisessä ja kokijoiden tukemisessa. Esimerkiksi Naisten Linja tekee valtavan tärkeää työtä naisiin kohdistuvan digitaalisen väkivallan parissa. Johdannossa mainitsin myös Oikeusministeriön julkaiseman naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman, johon on ensimmäistä kertaa sisällytetty toimenpiteitä myös digitaalisen väkivallan ehkäisemiseksi. Ohjelman toimeenpanoon varatuista määrärahoista rahoitetaan myös kansalaisjärjestöjen toteuttama, nuorille suunnattu sosiaalisen median kampanja digitaalisesta väkivallasta. Kampanja on tarkoitettu yleisesti sekä nuorille naisille että miehille, sukupuolinäkökulma huomioon ottaen.²⁶¹ Pidän edistysaskeleena sitä, että kampanja on suunnattu myös miehille.

Tutkimustulosteni valossa on selvää, että digitaalinen väkivalta koskettaa vakavasti myös miehiä. Eräs vastaaja kuvailee, miten hän kokee hahmottaneensa parisuhdeväkivallan erityisesti miesten naisiin kohdistamaksi asiaksi. Hän kertoo, miten olisi tarvinnut väkivaltatilanteessa miehille suunnattua tietoa omien rajojen kunnioittamisesta niin parisuhteessa kuin parisuhteen päätyttyä. Hän kuvailee, miten valtaosa internetissä olevasta materiaalista on joko suoraan (naistenlehdet) tai kuvituksen kautta (naiset uhreina) suunnattu naisille. Hän kiteyttää, miten kohtaamastaan ongelmallisesta käytöksestä on helpompaa puhua vasta, kun sille löytää sanat. Miesten jakamien kokemusten perusteella pidän erityisen tärkeänä, että naisten lisäksi myös miesten kokema väkivalta nostettaisiin esille niin tutkimus- kuin medianäkyvyyden tasolla, jotta asianmukainen tieto miehiin kohdistuvasta digitaalisesta väkivallasta kasvaisi ja auttamisjärjestelmä huomioisi entistä paremmin myös miesten avun tarpeet.

Miesvastaajien keskuudessa ilmeni erityisesti kaksi kaivattua avuntarvetta; keskusteluapu ja vertaistuki. Havaittavissa oli myös pettymystä ja epäluuloa auttavia tahoja kohtaan. Eräs

²⁶¹ Ruuskanen 2020, 41.

miesvastaaja kertoo, ettei saanut traumaattiseen kokemukseen kaipaamaansa keskusteluapua ammattilaisen kanssa yrityksistä huolimatta. Monissa miesinformanttien vastauksissa nostettiin esille tarve päästä puhumaan ammattiauttajalle, esimerkiksi psykologille. Tulkintani mukaan digitaalista väkivaltaa kohdanneilla miehillä olisi halu ja tarve puhua kokemastaan väkivallasta, mutta suuri osa vastaajista ei ollut kokenut saaneensa tarvittavaa apua tilanteeseensa. Tähän epäkohtaan olisi tärkeä tarttua. Apua on varmasti saatavilla, mutta ehkä se ei ole niin näkyvästi esillä kuin olisi tarpeen. Miehillä(kin) suunnattujen auttamispalveluiden näkyvyyttä tulisi lisätä, jotta apu ja asianmukainen tieto olisi helposti löydettävissä ja haettavissa. Digitaalinen väkivalta on ilmiönä muuttuva, joten tukipalveluiden henkilöstön ja viranomaisten tietotaidon päivittäminen aiheen suhteen sukupuolinäkökulmat huomioon ottaen on keskeisessä roolissa kokijoiden onnistuneessa tukemisessa. Ajantasainen tutkimustieto miesten kokemasta digitaalisesta väkivallasta on näin ollen tarpeen, jotta asianmukaisia palveluja ja tietoa voidaan kohdentaa myös heille.

Lähteet

Kaikki linkit tarkistettu 9.8.2021.

Verkkokysely

Vaahtera, Tuuli. Webropol-verkkokysely sosiaalisesta mediasta digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä. Kerätty 5.2.2021-6.3.2021 välisenä aikana. 19 vastausta. Aineisto hävitetään tutkielman valmistuttua.

Verkkosivut

Families.google.fi: Family Link -sovellus, 2021.

<https://families.google.com/intl/fi/familylink/>

Hakkarainen, Louna: Haaste 1–2.2020. Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen, 2020.

<https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste1-22020/turvaverkko2.0.html>

Hintikka, Kari A.: Sosiaalinen media. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali, Jyväskylän yliopisto, 2021.

<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/sosiaalinen-media>

Investor.fb.com: Facebook reports fourth quarter and full year 2020 results, 2021.

<https://investor.fb.com/investor-news/press-release-details/2021/Facebook-Reports-Fourth-Quarter-and-Full-Year-2020-Results/default.aspx>

Jyväskylän yliopisto: Teemoittelu, Menetelmäpolkuja humanisteille, 2016.

<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/teemoittelu>

Naisten Linja.fi: Mitä on digitaalinen väkivalta? 2021.

<https://naistenlinja.fi/digitaalinen-vakivalta/>

Nollalinja.fi: Henkinen väkivalta, 2021.

<https://nollalinja.fi/mika-on-vakivaltaa/henkinen-vakivalta/>

Raiskauskriisikeskus Tukinainen, 2021.

<https://tukinainen.fi/>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniiikan käyttö. ISSN=2341–8699. Helsinki: Tilastokeskus, 2020.

https://www2.tilastokeskus.fi/til/sutivi/2020/sutivi_2020_2020-11-10_tie_001_fi.html

Suomen YK-liitto: Vihapuhe ja lähisuhdeväkivalta Suomen suurimpia ihmisoikeusongelmia, 2017.
<https://www.ykliitto.fi/uutiset-media/uutiset/vihapuhe-ja-lahisuhdevakivalta-suomen-suurimpia-ihmisoikeusongelmia>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Lähisuhdeväkivalta, 2021.
<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta>

Tukikeskus Varjo, 2021.
<https://varjosta.fi/tukikeskus-varjo/>

Tukikeskus Varjo: Mitä on digitaalinen väkivalta tai vaino? 2020.
<https://varjosta.fi/uncategorized/mita-on-digitaalinen-vakivalta-tai-vaino/>

Webropol.fi, 2021.
<https://webropol.fi/>

Webwise.ie: Explained: What is Facebook? 2021.
<https://www.webwise.ie/parents/explained-what-is-facebook-2/>

Eettiset ohjeistukset

Tutkimuseettinen neuvottelukunta: Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje, 2019.
https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje#3_1

Kirjallisuus

Al-Alosi, Hadeel: Cyber-violence digital abuse in the context of domestic violence. *UNSWLJ*, 40: 1573, 2017.
http://www.unswlawjournal.unsw.edu.au/wp-content/uploads/2017/11/404_13.pdf

Aliyu, Nasiru Ishola, Abdulrahahman, Musbau D., Ajibade, Fatimah O. & Abdurauf, Tosho: Analysis of Cyber Bullying on Facebook Using Text Mining. *Journal of Applied Artificial Intelligence*, 1.1: 1–12, 2020.
<https://www.sabapub.com/index.php/jaai/article/view/30/49>

Baccarella, Christian V., Wagner, Timm F., Kietzmann, Jan H. & McCarthy, Ian P.: Social media? It's serious! Understanding the dark side of social media. *European Management Journal*, 36.4: 431–438, 2018.
https://beedie.sfu.ca/sms/admin/_DocLibrary/_ic/82d7197664a0ffce171b0b585495808f.pdf

Bleize, Daniëlle N. M., Tanis, Martin, Anschütz, Doeschka J. & Bujizen, Moniek: A social identity perspective on conformity to cyber aggression among early adolescents on WhatsApp. *Social Development*, 2021.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/sode.12511>

Brandt, Jonna: Teknologia vainon väylänä – Eron jälkeisen digitaalisen vainon kokemuksia. Pro gradu -tutkielma, sosiaalityö. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto, 2017.

<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63090/Brandt.Jonna.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Cheyne, Nicola & Guggisberg, Marika: Stalking: An age old problem with new expressions in the digital age. *Violence against women in the 21st Century: Challenges and future directions*, 161–190, 2018.

https://www.researchgate.net/publication/324246586_Stalking_An_age_old_problem_with_new_expressions_in_the_digital_age

Foucault, Michel: Tarkkailla ja rangaista. Ranskankielinen alkuteos *Surveiller et punir. Naissance de la prison*. Éditions Gallimard, 1975. Suomentanut Eevi Nivanka, kieliasun tarkastanut Jukka Kempainen. Kustannusosakeyhtiö Otava, Hansaprint Oy, Vantaa, 2014.

Hakkarainen, Louna: Digitaalinen väkivalta parisuhteessa ja sen jälkeen. Opas väkivallan kokijoille, ammattilaisille ja läheisille. Naisten Linja Suomessa ry, Helsinki, 2019.

https://images.ctfassets.net/pbxhiiewat8h/NOIzWCuPzG1sF2HANVla/75f7f2941f100f93e2cfa946b1312863/Digitaalinen-vakivalta-parisuhteessa_28Oct19-1.pdf

Harris, Bridget A. & Woodlock, Delanie: Digital coercive control: Insights from two landmark domestic violence studies. *The British Journal of Criminology*, 59.3: 530–550, 2019.

<https://academic.oup.com/bjc/article/59/3/530/5172990?login=true>

Hayes, Rebecca A., Wesselmann, Eric D. & Carr, Caleb T.: When nobody "likes" you: Perceived ostracism through paralinguistic digital affordances with social media. *Social Media+ Society*, 4.3: 2056305118800309, 2018.

<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2056305118800309>

Hietajärvi, Lauri & Matikainen, Janne: Sosiaalinen media on vuorovaikutusta tukeva ympäristö. Teoksessa Tiedeneuvonnan kehittämishanke Sofi (toim.), Ilmiökartta: digitaalisen median vaikutukset lapsiin, nuoriin ja ikäihmisiin, 42–46, 2021.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/329232/Some_on_vuorovaikutusta_tukeva_ymparisto_Ilmiokartta_Sofi_2021_Hietajarvi_Matikainen.pdf?sequence=1

Hyvärinen, Matti, Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna: Tutkimushaastattelun käsikirja. Vastapaino, Tampere, 2017.

Illman, Mika: Järjestelmällinen häirintä ja maalittaminen: Lainsäädännön arviointia, 2020.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162579/3-2020-VN%20Selvitys.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Julkunen, Marja-Liisa & Koikkalainen, Saara: Nyt iskee pelko. Pelko tieto- ja kaunokirjallisuudessa ja suomalaisten kokemuksissa. Lasermedia Oy, Joensuu, 2018.

Kallinen, Timo & Kinnunen, Taina. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto, 2021.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metodologia/kvaliteetti/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Kananen, Jorma; Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2017.

Kadri, Thomas E.: Networks of Empathy. Utah L. Rev., 1075, 2020.
<https://dc.law.utah.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1271&context=ulr>

Keltikangas-Järvinen, Liisa: Hyvä itsetunto. WSOY, Helsinki, 1994.

Kuula, Arja: Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Vastapaino, Vantaa, 2011.

Kuusama, Eliisa & Martikainen, Soili: Ohjekortti lähisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden tukipalveluista kenttäpartioiden käyttöön. Poliisi & oikeus 90:1, 34–36, 2020.
https://www.spil.fi/files/3628/PO0120_ilman_s30-32.pdf

Kytölä, Katja: Pahoinpitelystä hyvinpitelyyn: lähisuhdeväkivalta ja siitä selviytyminen. Basam Books, Tallinna, 2021.

Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu: Otteita Verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Osuuskunta Vastapaino, Tampere. Bookwell Oy, Jyväskylä, 2013.

Levy, Karen EC: Intimate Surveillance. Idaho L. Rev., 51: 679, 2014, (2019).
<https://digitalcommons.law.uidaho.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1095&context=idaho-law-review>

Lidman, Satu: Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Gaudeamus Helsinki University Press, Tallinna, 2015.

McGlynn, Clare, Johnson, Kelly, Rackley, Erika, Henry, Nicola, Gavey, Nicola, Flynn, Asher & Powell, Anastasia: "It's torture for the Soul": The Harms of Image-Based Sexual Abuse. Social & Legal Studies, 0964663920947791, 2020.
<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0964663920947791>

Mäkinen, Kari: Sanat ovat tekoja: Vihapuheen ja nettikiusaamisen vastaisten toimien tehostaminen, 2019.

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161613>

Mäkinen, Olli: Tutkimusetiikan ABC. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski, 2006.

Nieminen, Emmi & Vehkoo, Johanna: Vihan ja inhon internet. Kustannusosakeyhtiö Kosmos, Helsinki, 2017.

Näre, Sari: Julkisuudesta ja intimitteetistä. Kirjapaja Oy, Helsinki, 2005. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä, 2005.

Näre, Sari & Ronkainen, Suvi: Paljastettu intiimi – Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, Juvenes Print, Tampere, 2008.

Perttula, Juha & Lomaa, Timo: Kokemuksen tutkimus. Merkitys – Tulkinta – Ymmärtäminen. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi, 2008.

Powell, Anastasia, Scott, Adrian J. & Henry, Nicola: Digital Harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. *European journal of criminology*, 17:2 199–223, 2020.

<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1477370818788006>

Pöyhkäri, Reeta, Haara, Paula, & Raittilä, Pentti: Vihapuhe sananvapautta kaventamassa. Tampere University Press, Suomen Yliopistopaino Oy, Juvenes Print, Tampere, 2013.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103170/978-951-44-9249-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ruuskanen, Elina: Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma vuosille 2020–2023, 2020.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162499/OM_2020_15_ML.pdf

Shambhavee, H. M. Cyber-Stalking: Threat to People or Bane to Technology. *International Journal on Trend in Scientific Research and Development*, 3.2: 350–355, 2019.

<https://zenodo.org/record/3580166#.YGQrJ68zZPY>

Smith, Peter K., Del Barrio, Christina & Tokunaga, Robert S.: Definitions of bullying and cyberbullying: How useful are the terms. *Principles of cyberbullying research: Definitions, measures, and methodology*, 26–40, 2012.

<https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203084601-14/definitions-bullying-cyberbullying-useful-terms-peter-smith-cristina-del-barrio-robert-tokunaga>

Suominen, Jaakko, Saarikoski, Petri & Vaahensalo, Elina: Digitaalisia kohtauksia – Verkkokeskustelut BBS-purkeista sosiaaliseen mediaan. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna, 2019.

Suominen, Jaakko, Östman, Sari, Saarikoski, Petri & Turtiainen, Riikka: Sosiaalisen median lyhyt historia. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki, Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna, 2013.

Vaahensalo, Elina: Minä, ne muut ja Suomi24 – Toiseuttavan verkkokeskustelun määrittely ja tutkiminen. Pro gradu -tutkielma, Digitaalinen kulttuuri, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma, Turun yliopisto, 2018.
<https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/146470/Elina%20Vaahensalo%20gradu.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vaahtera, Tuuli: Instagram ja nuorten itsetunto. Tutkielma, Digitaalinen kulttuuri, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen tutkinto-ohjelma, Turun yliopisto, 2018. Tutkielma tekijän hallussa.

Valli, Raine: Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. PS-kustannus, Jyväskylä, 2018.

Virtanen, Hanna-Mari: käänös taulukosta: Powell, Anastasia, Scott, Adrian J. & Henry, Nicola: Digital Harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. European journal of criminology, 2020. s. 202, 2021.

Vehkalahti, Kimmo: Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsingin yliopisto, 2019.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vepsä, Suvi: Verkkohäirinnän riskien ennakointi ja hallinta. Turun yliopisto, 2021.
https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/151309/IDA_Verkkohairintaraportti-2021.pdf?sequence=1

Woodlock, Delanie: The abuse of technology in domestic violence and stalking. Violence against women, 23:5: 584–602, 2017.
<https://journals-sagepub-com.ezproxy.utu.fi/doi/pdf/10.1177/1077801216646277>

Woodlock, Delanie, McKenzie, Mandy, Western, Deborah & Harris, Bridget: Technology as a weapon in domestic violence: Responding to digital coercive control. Australian social work, 73.3: 368–380, 2020.
<https://ipvtechbib.randhome.io/pdf/woodlock2020.pdf>

Östman, Sari: Millasen Päivityksen Tästä Sais?": Elämäjulkaisijuuden Kulttuurinen Omaksuminen. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 2015.
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/52840>

Liitteet

Liite 1. Verkkokyselylomake (ulkoasua mukailtu)

Hei!

Opiskelen digitaalista kulttuuria Turun yliopistossa, Porin yliopistokeskuksessa. Pro gradu - tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä ja miten tapahtunut on vaikuttanut väkivallan kokijaan. Tutkimusaineistoni muodostuu tähänkyselyyn vastanneiden henkilöiden omista kokemuksista, joten jokainen vastaus on tutkielman onnistumisen kannalta tärkeä. Kaikki tiedot ovat hyödyllisiä ja arvokkaita myös digitaalisen väkivallan vastaisen toiminnan kehittämisen kannalta.

Toivon, että vastaat tähän kyselyyn, mikäli olet kokenut digitaalista lähisuhdeväkivaltaa sosiaalisessa mediassa, tai sosiaalinen media on liittynyt väkivallan kokemukseesi vastentahtoisena elementtinä. Sinä itse määrittelet sen, minkä koet väkivallaksi tai haitalliseksi toiminnaksi itseäsi kohtaan. Kysely on tarkoitettu täysi-ikäisille.

Kyselyyn vastataan anonymisti. Käsittelen kerättyä tietoa ehdottoman luottamuksellisesti ja ainoastaan tutkimustarkoituksessa. Käytän tutkielmassa tietoja niin, ettei yksittäinen vastaaja ole niistä tunnistettavissa. Hävitän aineiston heti kun se on tutkimuksen kannalta mahdollista, mutta viimeistään tutkimuksen valmistuttua syyskuuhun 2021 mennessä. Kyselyn lopussa on liitteenä tietosuojailmoitus, jossa on lisätietoa tietosuojastasi.

Jos mietit, miten sosiaalista mediaa voidaan käyttää digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä, tässä muutama havainnollistava esimerkki:

- Yksityisen tiedon tai materiaalin levittäminen sosiaaliseen mediaan, tai sillä uhkailu.
- Mustamaalaaminen, häpäisy, ”stalkkaaminen”, vakoilu, piilomerkityksiä sisältävien julkaisujentekeminen tai muu häiriköinti sosiaalisessa mediassa.
- Kiristäminen, kontrollointi tai eristäminen, johon liittyy sosiaalinen media.

Esimerkkejä sosiaalisen median kanavista:

- Facebook, Instagram, Youtube, Snapchat, Twitter, TikTok
- WhatsApp- ja Messenger-pikaviestipalvelut luokitellaan myös sosiaalisen median kanaviksi. (Sähköposti sen sijaan ei ole sosiaalisen median kanava.)

Miten lähisuhdeväkivalta määritellään?

- Lähisuhdeväkivallan tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa.

Voit vastata kaikkiin kysymyksiin, tai halutessasi vain osaan kysymyksistä. Kysymyksiä on yhteensä viisitoista. Tähdellä (*) merkityt kysymykset ovat ainoat pakolliset kysymykset (sukupuoli ja ikä).

Kyselyn lopussa on tyhjä avokenttä, johon voit vaihtoehtoisesti kertoa kokemuksestasi yhtenä tekstinätemakirjoituksen tavoin.

Arvioitu vastausaika on noin 15 minuuttia. Toivon toki, että vastaat kysymyksiin niin laajasti kuin haluat.

Olethan yhteydessä minuun sähköpostitse, mikäli sinulla on lisäkysymyksiä.

Tuuli Vaahtera
Turun yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Digitaalinen kulttuuri
tuuli.h.vaahtera@utu.fi

1. Sukupuoli *

Nainen
Mies
Muu
En halua vastata

2. Ikä*

KOKEMUS TAPAHTUNEESTA

Tässä osiossa voit vapaasti kertoa tapahtuneesta.

3. Minkälaista digitaalista lähisuhdeväkivaltaa olet kokenut sosiaalisessa mediassa, tai miten sosiaalinen media on liittynyt tapahtuneeseen?
4. Missä sosiaalisen median kanavassa teko tapahtui? Oliko kanavia useampia?
5. Kuinka pitkään digitaalinen väkivaltaisuus sinua kohtaan kesti?
6. Minkälainen suhde sinulla on tai oli tekijään tai tekijöihin?

VAIKUTUS KOKIJAAN

Tässä osiossa voit kertoa vapaasti, miten tapahtunut vaikutti sinuun. Väkivallan teko on voinut olla yksityisen sijaan julkinen. Sosiaalisessa mediassa viestintä tapahtuu tyypillisesti monien ihmisten välillä, joten ulkopuolisilla ihmisillä on voinut olla rooli tapahtuneessa. Esimerkiksi yksityisen tiedon tai materiaalin jakaminen sosiaaliseen mediaan ulkopuolisten nähtäväksi vasten tahtoasi on digitaalista väkivaltaa, joka tapahtuu julkisesti. Teon julkinen luonne on voinut satuttaa erityisen paljon. Myös se, että uhkaillaan jakaa yksityistä tietoa tai materiaalia sosiaaliseen mediaan, on väkivaltaa, jossa julkisuutta käytetään vallankäytön välineenä toista kohtaan.

Voit pohtia esimerkiksi kokemuksen aiheuttamia psyykkisiä, fyysisiä, sosiaalisia jataloudellisia vaikutuksia.

7. Minkälaisia vaikutuksia kokemuksella on ollut sinuun?
8. Vaikuttiko tekojen mahdollinen julkisuus sinuun? Aiheutuiko julkisuudesta seuraamuksia sinulle?
9. Muuttiko tapahtunut suhtautumistasi sosiaaliseen mediaan?
10. Mitä ajattelet tapahtuneesta nykyisin? Vaikuttaako kokemus sinuun edelleen?

VÄKIVALLAN TUNNISTAMINEN JA SIIHEN REAGOINTI

Digitaalista väkivaltaa voi joskus olla vaikea tunnistaa väkivallaksi. Toisinaan väkivaltaisuus voi alkaa kuin huomaamatta, tai hienovaraisesti. Tässä osiossa voit kertoa, miten havahduit siihen, että sinuun kohdistuvissa teoissa oli kyse digitaalisesta väkivallasta.

11. Miten ja kuinka pian tunnistit, että kyse on digitaalisesta väkivallasta?
12. Miten väkivaltaisuus päättyi vai jatkuuko tilanne edelleen?
13. Saitko apua ja tukea tilanteeseesi? Oletko tyytyväinen saamaasi apuun?
14. Millaista apua tai tukea olisit kaivannut tai kaipaisit edelleen?
15. Koetko, että tapahtuneesta oli tai on vaikea kertoa muille? Miksi? Mikä tilannetta helpottaisi?

Voit kertoa kokemuksestasi vapaamuotoisena tekstinä alla olevaan avolaatikkoon

Liite 2. Tietosuojailmoitus (ulkoasua mukailtu)

TIETOSUOJAILMOITUS

Rekisterin nimi

Sosiaalinen media digitaalisen lähisuhdeväkivallan välineenä

Rekisterin ylläpitäjä

Tuuli Vaahtera, tuuli.h.vaahtera@utu.fi, Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisemantutkimusentutkinto-ohjelma

Vastuuhenkilön yhteystiedot

Tuuli Vaahtera, tuuli.h.vaahtera@utu.fi

Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste

Kerään Webropol-verkkokyselyn avulla aineistoa Turun yliopiston digitaalisen kulttuurin oppiaineen progradu -tutkielmaa varten.

Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on

käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a- kohta)

rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)

muu mikä _____

Käsiteltävät henkilötietoryhmät

Sukupuoli, syntymävuosi

Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät

Henkilötietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin

Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle

Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit

Hävitan aineiston heti kun se on tutkimuksen kannalta mahdollista, mutta viimeistään tutkimuksen valmistuttua, eli syyskuuhun 2021 mennessä.

Rekisteröidyn oikeudet

Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessasilloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti. Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti. Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.

Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu

Verkkokyselyn kautta.

Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta

Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.